

20

กุศปัญญา ต้นกล้า แห่งความยั่งยืน

มีข่าวดีสำหรับพี่น้องเกษตรกรชาวไทยมาแล้วสู่กันฟัง 2 เรื่อง เรื่องแรกคือ นักวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศึกษาคุณค่าอาหารไทยพื้นบ้านมีฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระสูง สามารถลดโรคอัลไซเมอร์และโรคมะเร็ง

นางสาวเพลินใจ ตั้งคณะกุล และนางสาวเกศศิณี ตรีภูษิตวการ นักวิจัยจากฝ่ายวิจัยโภชนาการและสุขภาพ สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เผยว่าอาหารไทยพื้นบ้านมีส่วนผสมของสมุนไพรที่มีคุณค่าต่อสุขภาพ แม้ผ่านการปรุงต้มแล้วก็ยังมิประโยชน์สามารถต้านสารอนุมูลอิสระชะลอความแก่และยังมีวิตามินสูงเมื่อรับประทานเป็นประจำจะช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันต่อร่างกาย ทำให้ผู้บริโภคทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความสนใจรับประทานอาหารไทยมากขึ้น

การทดสอบเพื่อหาสารที่เป็นประโยชน์ในผักพื้นบ้านและเครื่องเทศสมุนไพร จึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นหัวข้อวิจัยครั้งนี้ โดยคณะวิจัยได้ทำการทดสอบศักยภาพอาหารไทยในการต้านสารอนุมูลอิสระชนิดหนึ่งคือ DPPH radical (1.1 Diphenyl 1-2 picrylhydrazyl) ซึ่งเป็นสารอนุมูลอิสระที่มีความเสถียร พบว่าอาหารไทยหลายชนิดมีฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระ และมีสารประกอบฟีนอลิก ซึ่งจะช่วยป้องกันและลดความเสี่ยงต่อการเป็นภาวะความจำเสื่อมหรืออัลไซเมอร์ ระบบภูมิคุ้มกันลดลง และมะเร็ง เป็นต้น

การทดสอบฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระและปริมาณสารประกอบฟีนอลิกของอาหารไทย 8 ชนิด คือ น้ำปรุงรสหอมก น้ำปรุงรสหน่อไม้ ผักพริกขิงหมู คั่วกลิ้งหมู น้ำปรุงรสหมี่กะทิ น้ำปรุงรสข้าวซอยเนื้อ น้ำปรุงรสเส้นเล็กผัดซีเม่า น้ำปรุงรสผัดหมี่ปักษ์ใต้ ผลการทดสอบปรากฏว่า ผักพริกขิงหมู มีฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระและสารประกอบฟีนอลิกสูงเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ คั่วกลิ้งหมู น้ำปรุงรสเส้นเล็กผัดซีเม่า น้ำปรุงรสหอมก และน้ำปรุงรสผัดหมี่ปักษ์ใต้ ตามลำดับ

จากการทดสอบฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระชนิดก่อให้เกิดปัญหาในร่างกาย ซึ่งเป็นผลผลิตจากการสันดาปของออกซิเจนในขบวนการหายใจ คือ ซุปเปอร์ออกไซด์ สารอนุมูลไฮดรอกไซด์ หรือได้รับจากอาหารคือ สารอนุมูลเปอร์ออกไซด์ พบว่าสมุนไพรที่นำมาประกอบอาหารทำเครื่องแกง เช่น พริกหอมแดง ตะไคร้ และข่า มีสรรพคุณในการขจัดสารอนุมูลอิสระดังรายละเอียดตามตารางที่ 1 ซึ่งแสดงศักยภาพด้วยตัวเลขเรียงตามลำดับคือ 1 = ดีที่สุด (Strong) ส่วน 6 = ดีน้อยที่สุด (Weak)

ตารางที่ 1 ส่วนประกอบของเครื่องแกงในการจัดสารอนุมูลอิสระชนิดต่างๆ ที่ก่อปัญหา

	เครื่องแกง	สารอนุมูลอิสระ ซูเปอร์ออกไซด์	สารอนุมูลอิสระ ไฮดรอกไซด์	สารอนุมูลอิสระ อนุมูลเปอร์ออกไซด์
เทียบฤทธิ์ ตัวต่อตัว	พริก	3	4	2
	หอมแดง	4	2	4
	ตะไคร้	2	3	1
	ข่า	1	1	3
เข้าคู่กันแล้ว ใครดีกว่า	พริก+หอมแดง	6	4	6
	พริก+ตะไคร้	5	3	2
	พริก+ข่า	2	2	3
	หอมแดง+ตะไคร้	4	5	4
	หอมแดง+ข่า	1	1	5
	ตะไคร้+ข่า	3	6	1
ชุดละ 3 อย่าง ชุดใดเด่นกว่า	พริก+หอมแดง+ตะไคร้	4	2	3
	พริก+หอมแดง+ข่า	3	1	4
	พริก+ตะไคร้+ข่า	2	4	1
	หอมแดง+ตะไคร้+ข่า	1	3	2

จากผลวิจัยดังกล่าว จึงยืนยันได้ว่า อาหารไทยพื้นบ้านอุดมไปด้วยสารอนุมูลอิสระที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย และยังมีลักษณะเฉพาะตัวด้านรสชาติที่มีทั้งความเผ็ด เค็ม หวาน และเปรี้ยว ผสมผสานกลมกลืนในอาหารชนิดเดียว ซึ่งแตกต่างจากอาหารชาติอื่น และเสน่ห์ของอาหารไทยอีกอย่างคือ กลิ่นหอมของเครื่องเทศสมุนไพร ซึ่งสร้างความประทับใจให้กับชาวต่างชาติ และที่สำคัญพืชผักต่างๆ ที่นำมาปรุงอาหารยังเป็นแหล่งของสารต้านอนุมูลอิสระและสารประกอบฟีนอลิก โดยผลการศึกษาผักและธัญพืช 26 ชนิด คือ ผักคะน้า (ก้าน+ใบ) รากผักชี ผักชี (ก้าน+ใบ) กระเทียม พริกไทยอ่อน หอมแดง ถั่วงอก โหระพา ใบกระเพราขาว ใบกุยชั้ กะหล่ำปลี พริกเหลือง (ใหญ่) พริกชี้ฟ้าแดง พริกจินดา แครอท ใบมะกรูด ตะไคร้ ข่า กระชาย ชมิ้น ขิง ผงกระหรี่ ตราปิ่นไข้ว ยี่ห่วย (คั่ว) ลูกผักชี (คั่ว) พริกขี้หนู (บด) และผิวมะกรูด

ผลการวิจัยพบว่า ผักที่มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระสูงที่สุด คือ ชมิ้น รองลงมาคือ ใบมะกรูด พริกขี้หนูแห้ง (บด) ผิวมะกรูด ผงกระหรี่ ตราปิ่นไข้ว ใบกระเพราขาว พริกจินดา ยี่ห่วย (คั่ว) พริกไทยอ่อน และขิง ตามลำดับ

จากผลการวิจัยทำให้ผู้ประกอบการด้านอาหารไทยส่งออกหันมาผลิตและส่งออกอาหารไทยเพื่อสุขภาพกันมากขึ้น เนื่องจากปัญหาสุขภาพในปัจจุบันทำให้คนทั่วโลกใส่ใจเรื่องอาหารการกินมากขึ้น พืชผักสมุนไพรในบ้านเราจึงเป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ แต่ทุกวันนี้ อาหารไทยส่วนใหญ่ที่ผลิตและส่งออกต่างประเทศมักเป็นชนิดเดิมที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่น ต้มยำกุ้ง แกงเขียวหวาน ต้มข่าไก่ ผัดไทย แกงเผ็ดไก่ เป็นต้น ทั้งที่ยังมีอาหารไทยอีกหลายชนิดที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศยอมรับคือ อาหารภาคเหนือที่มีเอกลักษณ์ เช่น น้ำพริกอ่อง ข้าวเหนียวดำเบ็ยก เป็นต้น ผลิตภัณฑ์กลุ่มนี้จึงสมควรสนับสนุนให้ผลิตและส่งออก แต่จำเป็นต้องพัฒนาการวิจัยตลาดความต้องการและพฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ควรพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปชนิดพร้อมบริโภคและชนิดพร้อมปรุง อยู่ในบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศ นอกจากนี้ พวกเราทุกคนควรสำรวจตัวเองว่า ในหนึ่งวันได้รับประทานผักประเภทใดบ้าง และจะต้องรับประทานผักชนิดใดเพิ่มขึ้นบ้าง เพราะสุขภาพที่ดีเริ่มต้นจากอาหารที่เรากิน

เรื่องที่สอง คือ เกษตรกรคนเก่งลูกค้า ธ.ก.ส. ทำโครงการวิจัยการปลูกข้าวในพื้นที่ภาคกลาง “หวานปุ๋ยครึ่งเดียว รอกี้อยู่ยงถึง” เริ่มจาก คุณเสรี กล้าน้อย เจ้าของสวนส้มโอพวงจักร หมู่ที่ 8 ต.เขาท่าพระ อ.เมืองชัยนาท ได้จัดตั้งโรงเรียนชาวนาเขาท่าพระ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทำนาข้าวเกษตรอินทรีย์ ลดต้นทุนการผลิต โดยใช้สมุนไพรกำจัดศัตรูโรคพืช หยอดเฝ้าฟาง ลดการใช้ปุ๋ยเคมี เลิกใช้สารพิษกำจัดหอยเชอรี่แต่ใช้ฝักคูณมาทดแทน และใช้จุลินทรีย์หน่อกล้วยเป็นสารย่อยสลายฟาง

โรงเรียนชาวนาแห่งนี้ อ.สุวัฒน์ ทรัพย์ะประกา ร่วมมือกับคุณเสรี จัดตั้งขึ้น โดยใช้หลักสูตร “การบริหารศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน” ของศูนย์บริการศึกษาออกโรงเรียน อ.เมืองชัยนาท และร่วมด้วยช่วยกันกับ ธ.ก.ส.ชัยนาท จัดงบประมาณเป็นค่าอาหารและอุปกรณ์การฝึก โดยเชิญ อ.พัฒน สันทัด เป็นวิทยากรร่วมตลอดโครงการ วิธีการเรียนรู้คือ เกษตรกรผู้ร่วมโครงการ 30 คน จากทุกอำเภอในจังหวัดชัยนาทเดินทางมาเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในแปลงนาสาธิต จำนวน 6 แปลง ทุกวันเสาร์

เวลา 9.00-16.00 น. รวม 20 สัปดาห์ (5 เดือน) วิทยากรให้ความรู้ทางวิชาการ สาธิตและทดลอง เช่น ผลิตจุลินทรีย์หน่อกล้วย สูตรปราบโรคพืชด้วยฮอร์โมนไข่ สารสกัดเปลือกมังคุด ขมิ้นชัน สารสกัดกระเทียมพริกไทย ปุ๋ยหมักชีวภาพ ปุ๋ยละลายช้า เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้เรียนต้องสำรวจข้อมูลระบบนิเวศในแปลงนา วิเคราะห์ ประเมินตัดลินใจ จัดการแปลงนาอย่างเหมาะสม และรายงานในชั้นเรียนเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน

การทำนาของเกษตรกรรายนาท ส่วนใหญ่เผาฟาง ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช 3-7 ครั้งต่อฤดู ใส่ปุ๋ยเคมี 50-125 กก./ไร่ ได้ผลผลิตไร่ละ 80-120 ถัง การทำนาแบบนี้ยิ่งทำก็ยิ่งเพิ่มปุ๋ย เพิ่มค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ชาวบ้านจึงพูดว่า “ทำนาปรังเหลือแต่ชั่งกับหนี่ ทำนาปีเหลือแต่หนี่กับชั่ง”

โรงเรียนชาวนา จึงจัดทำแปลงเรียนรู้เพื่อเปรียบเทียบ 6 แปลง และแบ่งผู้เรียนรู้เป็น 6 กลุ่ม เพื่อปฏิบัติจริงในแปลงทุกขั้นตอน

แปลงที่ 1 ทำนาข้าวแบบเกษตรกรรชัยนาททั่วไป แต่มีการทดลองตัดใบข้าว 50% ในช่วงข้าวอายุ 30-50 วัน เพื่อศึกษาว่า หากข้าวถูกทำลายในช่วงนั้นจะกระทบผลผลิตเพียงใด

แปลงที่ 2 รองพื้นด้วยขี้หมูไร่ละ 200 กก. คลุกเมล็ดพันธุ์ก่อนหว่านด้วยน้ำหมักขี้หมู ฉีดน้ำหมักขี้หมูช่วงข้าวอายุ 7 วัน 20 วัน 50 วัน และ 80 วัน ใช้จุลินทรีย์หน่อกล้วยหมักฟางและหมักขี้หมู

แปลงที่ 3 รองพื้นช่วงตีเทือกด้วยปุ๋ยละลายช้า 20 กก. และปุ๋ยอินทรีย์ 40 กก. รวม 60 กก./ไร่ ฉีดพ่นฮอร์โมนไข่สูตรสุดยอด 4 ครั้ง ในช่วงข้าวอายุ 7 วัน 20 วัน 50 วัน และ 80 วัน

แปลงที่ 4 รองพื้นด้วยสารปรุงดิน (สารเซฟคอน) ไร่ละ 10 กก. แร่มอนท์ 10 กก. รวม 20 กก./ไร่ ฉีดพ่นฮอร์โมนไข่ 4 ครั้งเช่นเดียวกัน

แปลงที่ 5 ไม่ใส่ปุ๋ยเลย แต่คลุกเมล็ดพันธุ์ก่อนหว่านด้วยฮอร์โมนไข่ 100 ซีซี และน้ำ 3 ลิตร (สำหรับข้าวปลูก 2 ถัง) และฉีดฮอร์โมน 4 ครั้งเช่นกัน

แปลงที่ 6 ไม่ใส่ปุ๋ยเลย แต่คลุกเมล็ดก่อนหว่านด้วยฮอร์โมน ผลการปฏิบัติของเกษตรกรในแต่ละแปลง ปรากฏดังนี้

ตารางแสดงผลสรุปเปรียบเทียบผลผลิตข้าวเปลือก (น้ำหนักเป็นกรัมต่อตารางเมตร)

แปลง 1		แปลง 2		แปลง 3	แปลง 4	แปลง 5	แปลง 6	
ใส่ปุ๋ย	ตัดใบ	ไม่ใส่ปุ๋ย	ใส่ปุ๋ย				ไม่ใส่ปุ๋ย	ใส่ปุ๋ย
770	490	730	840	980	1,200	630	790	1,080

ผลจากการทำนาแปลงสาธิตทั้ง 6 แปลง พบว่า

1. ผลการใช้จุลินทรีย์หน่อกล้วยที่สอนให้เกษตรกรผลิตเอง เพื่อใช้ย่อยสลายฟางสามารถตรึงปุ๋ยไนโตรเจนได้อย่างเพียงพอ ตั้งแต่หว่านจนถึงอายุข้าว 30-40 วัน

2. ผู้เรียนพอใจผลงานในแปลงที่ 4 ตั้งแต่อายุข้าว 2 สัปดาห์ เพราะเติบโตเร็วรากใหญ่ยาว ผลผลิตสูงถึง 1,200 กรัมต่อตารางเมตร (1,920 กก./ไร่) ทั้งที่ใส่ปุ๋ยละลายช้าเพียงไร่ละ 20 กก./ไร่ ในช่วงข้าวอายุ 30-40 วัน สรุปรวมต้นทุนผลิตต่อไร่เพียง 1,500 บาท

3. แปลงที่ 2 ซึ่งใช้จุลินทรีย์หน่อกล้วยหมักฟางและขี้หมูจำนวน 300 กก./ไร่ พบว่าดินอุดมสมบูรณ์ดีมาก ให้ผลผลิตถึง 840 กรัมต่อตารางเมตร (1,312 กก./ไร่) เหมาะสำหรับเกษตรกรทั่วไปที่หาสารเซฟคอนหรือแร่มอนท์ไม่ได้

4. เกษตรกรสามารถใช้สารสกัดสมุนไพรทดแทนสารเคมีได้ เช่น ใช้ผักคูนหมักไล่หอยเชอรี่ ใช้สารสกัดสะเดาคลุกเมล็ดก่อนหว่าน ไล่นกหนู เพลี้ยไฟ และปู ใช้สารสกัดพริกไทยไล่เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล

โครงการวิจัยครั้งนี้เป็นบทพิสูจน์ว่า เกษตรกรที่ปลูกข้าวในเขตชลประทานภาคกลาง ก็สามารถลดต้นทุนการผลิตได้มาก และเพิ่มผลผลิตต่อไร่ได้มากเช่นเดียวกัน จากการทำนาตามแบบแปลงที่ 4, 6 และ 2, 3 ซึ่งเกษตรกรเรียนรู้ด้วยตนเองได้

หวังว่า เรื่องที่นำมาเล่าสู่กันฟังนี้จะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรทั้งชาวนาและผู้ปลูกพืชผักสวนครัว รวมทั้งผู้ประกอบการอาชีพปรุงอาหารไทย พื้นบ้านที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพนะครับ

21

คิดใหม่ ทำใหม่ รัฐเข้าใจในความพอเพียง

การประชุมวิชาการระดับชาติของนักเศรษฐศาสตร์ ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2550 ซึ่งจัดประชุมที่อาคารสารนิเทศ 50 ปี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้เขียนมีโอกาสเข้าร่วมประชุมด้วยในฐานะกรรมการสภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การประชุมดังกล่าวเป็นการร่วมกันจัดประชุมโดยสถาบันการศึกษาของรัฐ 6 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทั้งนี้กำหนดให้หมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ ที่ผ่านมามีการประชุมไปแล้ว 2 ครั้ง โดยคณะเศรษฐศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์ฯ ตามลำดับ ครั้งนี้ คณะเศรษฐศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์ เป็นเจ้าภาพ ในเรื่อง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” จึงขอสรุปบางประเด็นที่เห็นว่าน่ารู้มาให้ทราบทั่วกัน

ในเอกสารประกอบการประชุมดังกล่าว มีประกาศเกียรติคุณพระมหากษัตริย์นักพัฒนาของโลก สรุปความว่า วารสาร UN CHRONICLE (หน้า 78-79) ฉบับที่ 2 ประจำปี 2006 โดย Mr.Haken Bjorkman ซึ่งเป็น UNDP Deputy Resident Representative ประจำประเทศไทย ได้ประกาศเกียรติคุณ สรุปสาระสำคัญดังนี้

หลังจากที่นายโคฟี อานัน เลขาธิการสหประชาชาติ ได้เดินทางมาทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล Human Development Lifetime Achievement Award แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อเดือนพฤษภาคม 2549 และกล่าวว่า “หากการพัฒนาคนหมายรวมถึงการให้ความสำคัญกับคนเป็นอันดับแรก ก็คงไม่มีใครจะเหมาะสมไปกว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกแล้ว” คำกล่าวนี้ได้สร้างความประทับใจแก่ประชาชนชาวไทยเป็นอย่างยิ่ง

เนื่องจากทุกคนต่างตระหนักว่า รางวัลนี้เป็นรางวัลที่จะมอบให้แก่บุคคลที่มุ่งมั่นทุ่มเทตลอดชีวิตให้กับภารกิจการพัฒนาคน นับเป็นการแสดงให้เห็นถึงความชื่นชมของ UN ที่เล็งเห็นความสำคัญในวิสัยทัศน์ด้านการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้พระราชทาน “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ให้แก่พสกนิกรชาวไทยในการเตรียมความพร้อมและรับมือกับกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

ดร.ธันวา จิตต์สงวน รองอธิการบดีฝ่ายโครงการพิเศษ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้สรุปลำดับขั้นที่สำคัญในการพัฒนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากอดีตถึงปัจจุบัน ไว้ดังนี้

- พ.ศ.2517 ทรงพระราชทานแนวคิดที่ว่าด้วยความพอมี พอกิน พอใช้ และการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนจากพื้นฐานก่อน
- พ.ศ.2538 ทรงอธิบายและทดลองระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อความสมดุลของทรัพยากร การลดความเสี่ยงและการแก้ปัญหาความยากจน
- พ.ศ.2540 ทรงสรุปแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการพึ่งตนเองบนทางสายกลาง
- พ.ศ.2542 พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้เผยแพร่สรุปใจความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ประมาณ 1 หน้ากระดาษ)
- พ.ศ.2547 สถาปนา สรูปและเผยแพร่สาระสำคัญของปรัชญาฯ ซึ่งเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี
- พ.ศ.2549 องค์การสหประชาชาติทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล Human Development Lifetime Achievement Award
- พ.ศ.2550 โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ตีพิมพ์เผยแพร่รายงาน “เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน”

UNDP ได้มีข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 6 ประการ คือ

1. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาสำคัญยิ่งสำหรับขจัดความยากจนและลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน จึงต้องเน้นที่การปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดและพฤติกรรมของคนยากจน ตลอดจนแนวทางโดยการพัฒนา สำหรับผู้ยากจนควรเน้นการเรียนรู้ การพัฒนาขีดความสามารถให้พึ่งตนเอง โดยมีภูมิคุ้มกันที่ดีเป็นหลัก

2. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานการสร้างพลังอำนาจของชุมชนและพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งซึ่งเป็นฐานรากสำคัญ จึงต้องพัฒนาให้เหมาะสมพอดีของแต่ละชุมชน ผ่านทางการเสริมความเข้มแข็ง การรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

3. เศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทเอกชนด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน ซึ่งภาคเอกชนจะได้รับประโยชน์โดยตรงและเป็นที่ยอมรับของสังคม รวมทั้งมีการเติบโตอย่างสมดุลและมั่นคง

4. เศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ ซึ่งจำเป็นต้องให้เกิดในทุกหน่วยงาน เพื่อสร้างหน่วยงานภาครัฐให้เป็นต้นแบบที่มีแนวดำเนินงานภายใต้การใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นกรอบกำกับ โดยเฉพาะการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติในระดับมหภาค

5. เศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบเฉียบพลัน การเตือนสติไม่ให้ประมาทและสร้างระบบคุ้มกันตนเองทางสังคมเป็นหลักการที่ต้องนำมาประยุกต์ใช้ เช่น การส่งเสริมการออม การประหยัดค่าใช้จ่าย ลดความฟุ้งเฟ้อ การประหยัดพลังงาน การเลือกบริโภคสีเขียว และวัฒนธรรมจากต่างประเทศ เป็นต้น

6. จำเป็นต้องปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง โดยการปรับเปลี่ยนค่านิยมและความคิดของคนในชาติ การเรียนรู้การศึกษาในทุกระดับ ทุกสถาบัน

เริ่มจากครอบครัว โรงเรียน องค์กรชุมชน และองค์กรศาสนา เพื่อสร้างสังคมที่ยึดมั่นกับการมีเหตุผล การใช้ความรู้ในกรอบแห่งคุณธรรม จะนำไปสู่สังคมที่อยู่เย็นเป็นสุข

ดร.ปรียานุช พิบูลสรารุท หัวหน้าโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้สรุปการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่างๆ ไว้ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้ระดับบุคคล/ครอบครัว-เริ่มต้นจากการเสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้วิชาการและทักษะที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม ให้มีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมและอยู่ร่วมกับระบบนิเวศวิทยาอย่างสมดุล เพื่อละเว้นการประทุพติผิด เป็นผู้ให้ เกื้อกูล แบ่งปัน มีสติยังคิดพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจกระทำใดๆ จนกระทั่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในชีวิต โดยสามารถคิดและกระทำบนพื้นฐานของควมมีเหตุผล พอเหมาะกับสภาพ บทบาทหน้าที่ในแต่ละสถานการณ์ทั้งนี้ต้องเพียรปฏิบัติอยู่เสมอให้เป็นที่พึงของตนเองและผู้อื่นได้ในที่สุด

2. การประยุกต์ใช้ในระดับชุมชน-ชุมชนพอเพียงประกอบด้วยบุคคล/ครอบครัวต่างๆ ที่เฝ้าหาความก้าวหน้าบนพื้นฐานความพอเพียง โดยมีความรู้และคุณธรรมเป็นกรอบดำเนินชีวิตและสามารถพึ่งตนเองได้ บุคคลเหล่านี้ร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับภูมิสังคมของชุมชนพยายามใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านการร่วมแรงร่วมใจ ร่วมคิดร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น เพื่อสร้างประโยชน์สุขของคนส่วนรวมและความก้าวหน้าของชุมชนอย่างมีเหตุผล ด้วยสติปัญญาความสามารถของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง บนพื้นฐานความซื่อสัตย์สุจริต อดทน ขยันหมั่นเพียร และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างสมาชิกในชุมชน นำไปสู่ความสามัคคี ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่สมดุล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รวมทั้งสามารถพัฒนาไปสู่เครือข่ายชุมชนอื่นๆ

3. การประยุกต์ใช้ในระดับประเทศ-มีแผนการบริหารจัดการ

ประเทศที่ส่งเสริมให้บุคคล/ชุมชนต่างๆ มีวิถีปฏิบัติ มีความร่วมมือและการพัฒนาในสาขาต่างๆ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และดำเนินการตามแผนดังกล่าวอย่างรอบคอบ เป็นขั้นตอน เริ่มจากการวางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียง โดยส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่สามารถอยู่อย่างพอกินพอใช้ และพึ่งตนเองได้ด้วยความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ ขยัน ประหยัด เอื้อเฟื้อแบ่งปัน และใช้สติปัญญาในการตัดสินใจดำเนินชีวิต รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มคน ชุมชน หลากหลายอาชีพและประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจและรู้จักจริง ซึ่งจะนำไปสู่ความสามัคคีและจิตสำนึกที่จะร่วมกันพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างเป็นขั้นตอนที่สอดคล้องสมดุลกับสถานภาพจริงของคนในประเทศ

4. การประยุกต์ใช้สำหรับเกษตรกร-เกษตรกรทฤษฎีใหม่ คือแนวพระราชดำริที่ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่มกันและเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ ให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลกับสภาพแวดล้อมและต่อเนืองเป็นขั้นตอน โดยประยุกต์ใช้ความรู้ภูมิปัญญาและทรัพยากรต่างๆ อย่างเหมาะสม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นแนวทางการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมในระดับครอบครัว ที่สอดคล้องกับระบบนิเวศวิทยา ให้พออยู่พอกินเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ขั้นตอนที่ 2 การรวมกลุ่มร่วมมือกันในการผลิต การแปรรูป การตลาด และสวัสดิการชุมชนรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างสามัคคีในท้องถิ่นและเตรียมความพร้อมก่อนก้าวสู่โลกภายนอก ขั้นตอนที่ 3 ประสานงานติดต่อกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดหาทุนเพิ่มเติม วิชาความรู้ เทคโนโลยีจากภาคเอกชน เช่น ธนาคาร บริษัท ห้างร้าน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐและมูลนิธิต่างๆ มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

5. การประยุกต์ใช้สำหรับนักธุรกิจ-นักธุรกิจพอเพียงต้องคำนึงถึงความมั่นคงยั่งยืนของการดำเนินธุรกิจมากกว่าผลประโยชน์ระยะสั้น จึงต้องรอบรู้ในธุรกิจของงานมีการศึกษาข้อมูลข่าวสารตลอดเวลา เพื่อสามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลง และมีความรอบคอบใน

การตัดสินใจเพื่อป้องกันความเสี่ยง รวมทั้งต้องมีคุณธรรมในการประกอบอาชีพ ซื่อสัตย์สุจริต ไม่ค้าขายสินค้าที่ก่อโทษ/สร้างปัญหาแก่สังคมและสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ทันความต้องการของตลาดและการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี รวมทั้งต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกขั้นตอนการดำเนินธุรกิจ มีการแข่งขันผลประโยชน์ในระหว่างผู้มีส่วนได้เสียอย่างสมเหตุสมผล ทั้งผู้บริโภค พนักงาน ผู้ถือหุ้น บริษัทคู่ค้า และสังคมในวงกว้าง

6. การประยุกต์สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ-เจ้าหน้าที่รัฐต้องเริ่มต้นสร้างความพอเพียงในชีวิตของตนเองก่อน โดยตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้ให้บริการแก่สังคม และร่วมเสริมสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้อย่างสมดุล มีสำนึกในคุณธรรม มีสติยั้งคิด ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบ และปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานความมีเหตุผล พอประมาณกับศักยภาพของตนในแต่ละสถานการณ์ และหมั่นเสริมสร้างความรู้ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในการเตรียมงานนโยบาย แผนงานโครงการต่างๆ โดยเน้นการพัฒนาที่สร้างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่มุ่งให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเอง และร่วมพัฒนาสังคมประเทศชาติในที่สุด

7. การประยุกต์สำหรับนักการเมือง-นักการเมืองพอเพียง ต้องเป็นตัวอย่างผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรมเข้มแข็ง มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิดแม้เพียงเล็กน้อย เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อสังคม นักการเมืองทุกระดับจะต้องรู้จักสังคมชุมชนที่ตนเองเป็นผู้แทนอย่างถ่องแท้ มีความเข้าใจระบบการปกครองและระเบียบปฏิบัติ ตามกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม มีความรอบรู้และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมุ่งดำเนินวิถีการเมืองให้ท้องถิ่นและประเทศมีความก้าวหน้าอย่างสมดุลในทุกด้าน ประชาชนอยู่อย่างพอเพียง และปรับปรุงส่วนที่ไม่ดีในสังคม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อส่วนรวม และให้สมดุลกับ

ศักยภาพและระดับการพัฒนาของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองของคนในชุมชนทุกระดับ

หวังว่า ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งได้นำมาเล่าสู่กันฟังนี้จะเป็นประโยชน์ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันและนำไปสู่การถ่ายทอดให้ครบครัน ชุมชน และเกษตรกรต่อไป

22

ร.ก.ส. ร่วมปลูกต้นไม้ ในใจคน

มีเรื่องดีๆ มาเล่าสู่กันฟังเช่นเคย...คุณไสว แสงสว่าง ผู้จัดการ
ร.ก.ส.สาขาละแม จ.ชุมพร เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่
9 ประเภทบุคคล ประจำปี 2550 ในฐานะที่เป็น “ผู้จัดการ ธาราคาร์บอนไม้
คนแรกของโลก”

รางวัลลูกโลกสีเขียว เป็นรางวัลที่บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)
จัดขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 โดยมีเป้าหมายในการสนับสนุน เป็นกำลังใจ
ยกย่อง และเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ของบุคคลและกลุ่มบุคคลในชุมชนต่างๆ ให้เป็นที่รับรู้สู่สังคมในวงกว้าง
เพื่อเป็นแบบอย่างของการประกอบสิ่งดีงามและนำไปประยุกต์ใช้ใน
สังคมไทยรวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการสร้างผลงานเครือข่ายแห่งการอนุรักษ์

การประกวดรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 9 ได้น้อมนำแนว
พระราชดำริในเรื่องความพอเพียงมากำหนดเป็นหัวข้อการประกวด
“วิถีพอเพียง แบ่งปัน ผูกพัน คน น้ำ ป่า” มีผลงานส่งเข้าประกวดทั้งหมด
611 ผลงาน แบ่งเป็นประเภทชุมชน 176 ผลงาน ประเภทบุคคล 89
ผลงาน ประเภทกลุ่มเยาวชน 58 ผลงาน ประเภทงานเขียน 119 ผลงาน
ประเภทเรียงความเยาวชน 159 ผลงาน ประเภทสื่อมวลชน 10 ผลงาน
ในจำนวนนี้มีผลงานที่ได้รับรางวัลทั้งสิ้น 48 รางวัล คือ ประเภทชุมชน 12
รางวัล ประเภทบุคคล 8 รางวัล ประเภทกลุ่มเยาวชน 7 รางวัล ประเภท
งานเขียน 6 รางวัล ประเภทเรียงความเยาวชน 11 รางวัล ประเภท
สื่อมวลชน 2 รางวัล

รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทชุมชน 12 รางวัล ได้แก่

1. เครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
“ชุมชนต้นน้ำกับการดูแลป่า”
2. ชุมชนบ้านดงผาปูน ต.บ่อเกลือใต้ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน “ต้นแบบ
การจัดการทรัพยากรอย่างยุติธรรม”
3. ชุมชนบ้านกลาง ต.บ้านดง อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง “การปรับตัวใน
สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง”
4. เครือข่ายชุมชนเทศบาลตำบลปริก อ.สะเดา จ.สงขลา “ยุทธศาสตร์
งานด้านสิ่งแวดล้อมภาคประชาชน”
5. ชุมชนอนุรักษ์ป่าสาธิตอำเภอนาโยง จ.ตรัง “ฟื้นคืนสายธาร ผูกโยง
สายใยชีวิต”
6. ชุมชนเครือข่ายมัสยิดกมาลุลอิสลาม แขวงทรายกองดินใต้
เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ “ผู้ต่อลมหายใจให้สายน้ำ”

7. ชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าเขาถ้ำบ้านคลองแสง ต.ด้านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด “สัมพันธ์ภาพคนกับป่า”
8. ชุมชนบ้านแก่งทุ่ง-บ้านป่าอบิต ต.บ่อโพธิ์ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก “การจัดการป่าต้นน้ำโดยชุมชน”
9. เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำชมพู ต.ชมพู อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก “การเดินทางที่ยังไม่สิ้นสุด”
10. เครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ภูผาขาว ต.ผาขาว จ.เลย “เชื่อมร้อยเครือข่ายเพื่อรักษาแหล่งอาหารชุมชน”
11. กลุ่มอนุรักษ์ป่าดงภูดิน-ดงภูแดง บ้านผึ่ง ต.หนองแค อ.ราชไศล จ.ศรีสะเกษ “ตำนานต่อสู้จากลุ่มน้ำมูล”
12. ชุมชนโคกสี ต.หนองห้าง อ.ภูฉินรายณ์ จ.กาฬสินธุ์ “ผืนป่าแห่งชีวิต”

รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทบุคคล 8 รางวัล ได้แก่

1. นายแพทย์รังสฤษดิ์ กาญจนะวณิชย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ “ผู้เปิด ประตู โลกรธรรมชาติให้กับเยาวชน”
2. ไสว แสงสว่าง ผู้จัดการ ธ.ก.ส.สาขาละแม จ.ชุมพร “ผู้จัดการธนาคารต้นไม้ คนแรกของโลก”
3. สายชล พวงพิกุล ผู้ใหญ่บ้านเขาราวเทียนทอง ต.เนินขาม กิ่ง อ.เนินงาม จ.ชัยนาท “สร้าง แนวร่วม เพื่อรวมพลัง”
4. วิวัฒน์ คัลยภัทร ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง ต.หนองมอนแดง อ.บ้านม่วง จ.ชลบุรี “ผู้บุกเบิกเครือข่ายแห่งความพ้อเพียง”
5. พิทักษ์ โตนวุธ (เสียดชีวิต) บ้านชมพู ต.ชมพู อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก “วีรบุรุษป่าเขตผน”
6. กล โหมคุ้ม ผู้ใหญ่บ้านบ้านแก้ว ต.บ้านพ อ.ศรีมหา จ.สุโขทัย “นักวิชาการห้าเบลา” แห่งชุมชนบ้านแก้ว
7. พญ.ทานทิพย์ และ นพ.อภิสิทธิ์ อัครวงวรกุล โรงพยาบาล อุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น “สองนักพัฒนาผู้ใช้หลักธรรมนำชีวิตพ้อเพียง”
8. พระครูจันทร์ ปัญญาภรณ์ วัดภูนงกระเบา จ.หนองคาย “แสงทองของวัดภูนงกระเบา”

รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทกลุ่มเยาวชน 7 รางวัล ได้แก่

1. กลุ่มเยาวชนชมรมคนรักป่า โรงเรียนบ้านห้วยโพ ต.แม่ยวม อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน “การสืบทอดของคนรุ่นที่ 4”
 2. อาสาสมัครรักษาหัดส้มแป้น ต.หัดส้มแป้น อ.เมือง จ.ระนอง “เชื่อมร้อยวัฒนธรรมพื้นบ้าน สู่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม”
 3. กลุ่ม ว.ส. รักษาสิ่งแวดล้อม โรงเรียนแกลงวิทยสถาน บ้านพลอง ช้างเผือก ต.ทางเกวียน อ.แกลง จ.ระยอง “ผู้ปกป้องแม่น้ำประแส”
 4. กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชน โรงเรียนเขาชะงัก ต.บ้านกล้วย อ.ชนแดน จ.เพชรบูรณ์ “เมล็ดพันธุ์ คนรุ่นใหม่เพื่อการอนุรักษ์”
 5. กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและป่าไม้บ้านหนองหลักศิลา ต.เลิงสา อ.เลิงสา จ.นครราชสีมา “สานสายใยต้นกล้า สืบสานงานป่าชุมชน”
 6. กลุ่มเยาวชนเสนางคนนิคมส้มพันธ์ (บ้านหนองทับม้า-บ้านนาสะอาด) ต.เสนางคนนิคม อ.เสนางคนนิคม จ.อำนาจเจริญ “ต้นกล้าผู้ขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมของชุมชน”
 7. ชมรมดอกตูมรวมพลังสร้างโลกสีเขียว โรงเรียนป่าติ้ววิทยา ต.โพธิ์ไทร อ.ป่าติ้ว จ.ยโสธร “ต้นกล้าคุณธรรมในอำเภอป่าติ้ว”
- หวังว่ารายชื่อกลุ่มชุมชน กลุ่มเยาวชน และบุคคล ที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวข้างต้นจะเป็นที่สนใจเพื่อไปทำความรู้จัก แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนับสนุนต่อยอดกิจกรรมดังกล่าวให้เจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ท่ามกลางความแปรปรวนของสภาพอากาศที่ส่งผลกระทบต่อหลายอย่าง ทำให้วงจรสิ่งมีชีวิตแปรปรวน ฤดูกาลเปลี่ยนแปลง ทุกคนล้วนได้รับรู้ นักวิทยาศาสตร์ไม่อาจจะบอกสถานการณ์ในอนาคตได้อย่างแม่นยำ เพียงแต่คาดการณ์ว่า ความเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ อันเป็นผลจากอุณหภูมิโลกที่สูงขึ้น จะส่งผลกระทบต่อทุกชีวิต อากาศร้อนนานทำให้หน้าฝนนานและตกถี่ขึ้น ผืนดินไม่สามารถอุ้มน้ำที่เกินตัว ส่งผลให้หน้าดินพังทลาย ปริมาณน้ำในแม่น้ำที่สูงขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อชุมชนริมน้ำ เหตุการณ์เช่นนี้จะรุนแรงมากขึ้น เพราะโลกสีน้ำเงินใบนี้ไม่มีวัน

เหมือนเดิม ดังนั้น การรณรงค์เพื่อลดการใช้พลังงาน ลดการบริโภคเป็นหนทางหนึ่งในการช่วยลดปัญหา “โลกร้อน” แต่คงไม่ส่งผลให้เห็นจริงจังในระยะเวลายันสั้น ถ้าเรายังใช้รถยนต์กันอย่างทุกวันนี้ ผู้คนจะต้องปลูกต้นไม้วันละหนึ่งต้น ทางออกที่เหมาะสมมากที่สุดคือ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักแบ่งปันให้กันและกัน รวมทั้งแบ่งปันให้สิ่งแวดล้อม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักในเรื่องความสมดุลของธรรมชาติว่า ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของสรรพชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานไว้เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2521 ความตอนหนึ่งว่า

“.....จำได้เมื่ออายุ 10 ขวบ ที่โรงเรียนมีครูคนหนึ่ง ซึ่งเดี๋ยวนี้ตายไปแล้ว สอนเรื่องวิทยาศาสตร์ เรื่องการอนุรักษ์ดิน แล้วให้เขียนว่า ภูเขาต้องมีป่าไม้ไม่อย่างนั้นเมื่อดฝนลงมาแล้วจะชะดินลงมาเร็ว ทำให้ไหลตามน้ำไป ไปทำความเสียหาย ดินหมดจากภูเขาเพราะไหลตามสายน้ำไป ก็เป็นหลักของป่าไม้เรื่องการอนุรักษ์ และเป็นหลักของชลประทานที่ว่า ถ้าเราไม่รักษาป่าไม้ข้างบน จะทำให้เดือดร้อนตลอดตั้งแต่ดินบนภูเขาหมดไป กระทั่งการที่จะมีตะกอนลงมาในเขื่อนมีตะกอนลงมาในแม่น้ำทำให้น้ำท่วม....”

ด้วยความเข้าพระราชหฤทัยสภาพปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพิจารณาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงประเด็น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ น้ำ ดิน หรือพลังงาน ทรงใช้วิธีการที่เรียบง่าย ประหยัด และเป็นไปตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติ จึงส่งผลการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติไปสู่จุดหมายที่ยั่งยืน

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากป่าไม้เป็นส่วนสำคัญของวัฏจักรสิ่งแวดล้อมและช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศวิทยา ช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนช่วยปรับสภาพบรรยากาศและเป็นแหล่งวัตถุดิบ รวมทั้งเป็นแหล่งอาหารอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไป

ทอดพระเนตรสภาพป่าไม้ของประเทศไทยที่มีแต่จะทรุดโทรมและลดน้อยลงทุกวัน จึงได้พระราชทานพระราชดำริสรุปความว่า “ถ้าไม่มีการอนุรักษ์หรือสร้างสวนป่าทดแทนแล้ว ในไม่ช้าก็จะมีป่าไม้ให้ประโยชน์แก่เราอย่างแน่นอน” ทรงเน้นการปลูกรักษาป่าให้เข้ากับสภาพธรรมชาติของป่าตามลักษณะภูมิศาสตร์และภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ โดยทรงให้เริ่มต้นจากการปลูกป่าในใจคน เพื่อเพิ่มผืนป่าลงบนแผ่นดิน ดังพระราชดำรัสว่า “....เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ในใจคนเสียก่อนแล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง....”

คุณไสว แสงสว่าง ผู้จัดการ ธ.ก.ส.สาขาละแม ได้ดำเนินตามรอยพระยุคลบาท ด้วยการ “ปลูกต้นไม้ในใจคน” และดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน จนผลงานเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลภายนอกและได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 9 เป็นนักบริหารที่เชื่อมโยงงานเข้ากับการอนุรักษ์และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีจุดเริ่มต้นจากผลเสียหายของพายุเกย์ที่ถล่มภาคใต้ในปี 2532 แล้วมาฟื้นฟูชีวิตชาวบ้านด้วยการจัดทำโครงการ “ธนาคารต้นไม้” เป็นธนาคารที่มี “ดอกเบี้ย” เป็นความร่วมมือกันแก่โลก และขยายผลเป็นแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกับภาคีแนวร่วมจัดทำโครงการ “เกษตรอินทรีย์วิถีที่พอเพียง”

ปี 2532 คุณไสว ในฐานะผู้ช่วยผู้จัดการ ธ.ก.ส.สาขาท่าแซะ ซึ่งเป็นพื้นที่ประสบภัยรุนแรงที่สุด เขามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูวิถีชุมชนจากความว่างเปล่าของแผ่นดินที่โดนพายุกวาดล้างจนหมดสิ้น จากความทรงจำที่เขาเคยเห็นคุณพ่อสวัสดิ์ ปลูกต้นตะเคียนทองเป็นร้อยต้นหลังประสบภัยพายุถล่มแหลมตะลุมพุก เมื่อปี 2505 เพื่อช่วยป้องกันลมพายุและพี่น้องในครอบครัวก็ได้นำไม้ตะเคียนทองที่เติบโตใหญ่มาสร้างบ้านเรือนโดยไม่ต้องกู้เงินมาเป็นค่าวัสดุก่อสร้าง เขาจึงลงมือฟื้นฟูวิถีชุมชนลูกค้า ธ.ก.ส. โดยหาพื้นที่ทำศูนย์เพาะกล้าไม้ที่น้ำตกกะเปาะในศูนย์มีกล้าไม้สารพัดชนิด โดยเฉพาะต้นตะเคียนทอง เมื่อออกไปพบลูกค้าก็จะนำกล้าไม้ใส่รถไปแจกจ่ายตั้งแต่ อ.เมือง ท่าแซะ ปะทิว สวีทุ่งตะโก หลังสวน พะโต๊ะ ละแม จ.ชุมพร อ.เขาพนม จ.กระบี่ และ อ.เมือง

ละอูน กะเปอร์ สุขสำราญ จ.ระนอง เหมือนเป็นภารกิจหนึ่งในชีวิต โดยยกประสบการณ์ชีวิตความเจ็บปวดจากเหตุการณ์พายุร้ายที่แหลมตะลุมพุกเป็นอุทาหรณ์ ใช้ตัวเลข 9 ต้นเป็นจุดเริ่ม มีกล้าไม้หน่มต้น ถูกรักษา เมื่อเวลาผ่านไปเกือบ 20 ปี ทำให้มีไม้เศรษฐกิจยืนต้น ตามบ้านเรือนลูกค้า ธ.ก.ส. เป็นจำนวนมาก

ในปี 2537 คุณไสว พบว่าลูกค้าเกษตรกรจำนวนมากไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ต้องขายที่ดินเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ ซึ่งเป็นการเพิ่มปัญหาไม่รู้จบ เขาจึงใช้แนวคิดการปลูกต้นไม้ผสมผสานกับแนวทางเกษตรยั่งยืน เพื่อให้เกิดทางออกแก่ลูกค้า โดยกระตุ้นให้เปลี่ยนรูปแบบเกษตรพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นเกษตรผสมผสานและมีต้นไม้ใช้สอยเชิงเศรษฐกิจในพื้นที่ด้วย แนวคิดนี้ก่อให้เกิดสวนผสมผสานมีต้นตะเคียนทอง ยืนตระหง่านในหลายแห่งที่เขาส่งเสริมจริงจัง เช่น บ้านคลองเรือ อ.พะโต๊ะ บ้านปากแดง อ.หลังสวน จ.ชุมพร บ้านทองหลาง อ.กะเปอร์ จ.ระนอง เขาเริ่มแสวงหาภาคีร่วมในการส่งเสริมแนวคิด ทั้งหน่วยงานป่าไม้ ฝ่ายปกครอง และองค์กรพัฒนาเอกชน

ในปี 2547 เขาเริ่มตบตีทางความคิดว่า “ถ้าเกษตรกรไม่อยู่รอด ธ.ก.ส. ก็อยู่ไม่รอด และประเทศชาติก็อยู่ไม่ได้” การคิดเชิงยุทธศาสตร์ จึงเริ่มขึ้นร่วมกับภาคีแนวร่วมเรียกว่า “ก้าวอย่างเกษตรอินทรีย์ สุวิถีชีวิต พอเพียง”

คุณไสว จัดตั้งโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ 13 แห่ง คือ โรงเรียนนาถุ้ง เกษตรอินทรีย์บ้านควน บ้านไทรล่า บ้านแพรกแห้ง บ้านนาสัก บ้านแก่งกระทั่ง บ้านหน้าเขา บ้านไร่ใน บ้านภูเขาทอง บ้านทุ่งคอกช้าง บ้านช่องร่อ บ้านเขาสวนทุเรียน ในอำเภอสวี โรงเรียนเกษตรอินทรีย์ บ้านเขานาง อำเภอละแม และโรงเรียนเกษตรอินทรีย์บ้านทุ่งหงส์ อำเภอเมืองชุมพร มีสมาชิกทั้งหมด 459 คน ซึ่งได้เข้ารับการศึกษาที่ ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง จังหวัดชลบุรี ของอาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร

แกนนำที่เข้าอบรมดังกล่าวเป็นกลไกหลักในการก่อตั้งและดำเนินงานโรงเรียนทั้ง 13 แห่ง ที่เน้นการพึ่งตนเอง มีการสอนการทำนาถุ้งอินทรีย์

ทำสวนผสมการทำผลิตภัณฑ์ใช้เองในครัวเรือน เป็นต้น และได้ขยายผลในเชิงบูรณาการเพื่อชีวิตที่พอเพียง โดยทำต้นแบบในชุมชน 4 แห่งในอำเภอละแม คือ บ้านเกาะพิทักษ์และบ้านคลองเรือ เพื่อมุ่งสู่การเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ ส่วนบ้านปากแดงมุ่งสู่ชุมชนเข้มแข็ง และบ้านประสานมิตร มุ่งสู่การยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชน

ในปี 2549 คุณไสวเข้าร่วมกับภาคีภาคประชาชนขับเคลื่อนแนวคิดนวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เรียกว่า “ธนาคารต้นไม้” แนวคิดนี้เป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีหนี้สินปลูกต้นไม้ใช้หนี้ ตามยุทธศาสตร์แก้ปัญหาความยากจนของรัฐบาล ธนาคารต้นไม้เปรียบเสมือนเวทีสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกษตรกรลูกหนี้ ธ.ก.ส. และประชาชนผู้สนใจทั่วไปหันมาปลูกต้นไม้เพื่อประเมินค่าเป็นทรัพย์สิน และสามารถนำไปใช้หนี้ ธ.ก.ส. ได้ โดยประสานพลังกับภาคีในจังหวัดชุมพรและจังหวัดกระบี่

คุณไสว กลายเป็น “ผู้จัดการ” คนแรกของธนาคารต้นไม้ที่มีภาคีร่วมทั้งภาคประชาชน หน่วยงานราชการ และ ธ.ก.ส. เมื่อประชาชนปลูกต้นไม้แล้วก็สามารถนำมาฝากไว้กับธนาคารต้นไม้ แล้วแปรต้นไม้ให้เป็นทรัพย์สินเพื่อนำมาใช้หนี้ แนวคิดนี้จะทำให้ประเทศไทยมีต้นไม้เพิ่มโดยภาครัฐไม่ต้องลงทุน และเกษตรกรก็ไม่ต้องขายที่ดินมาปลดหนี้

“พอเพียง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นคำขวัญของธนาคารต้นไม้ ปัจจุบันมีการเปิดสาขาธนาคารต้นไม้แล้ว 28 สาขา และมีเป้าหมายจะเปิดให้ครบ 84 สาขา ขณะนี้มีสมาชิกมากกว่าหมื่นครัวเรือน มีการปลูกต้นไม้แล้วมากกว่า 1.4 ล้านต้น คาดว่าสิ้นปี 2550 ต้นไม้ 1,999,999 ต้น จะขึ้นบัญชีในธนาคารต้นไม้ เป็นสมุดบัญชีสีเขียวเพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปีมหามงคลที่พระองค์ทรงเจริญพระชนมายุ 80 พรรษา

กรณีตัวอย่างโครงการ “ธนาคารต้นไม้” ที่คุณไสว แสงสว่าง ผู้จัดการ ธ.ก.ส.สาขาละแม ได้ดำเนินการมาตามที่เล่าสู่กันฟังนี้ จะเป็นแรงบันดาลใจให้ทุกท่านนำไปประยุกต์ใช้ในการ “ทำดีเพื่อพ่อ” และเป็นการตามรอยพระยุคลบาทในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนและประเทศชาติสืบไป

23

ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พลิกฟื้นชุมชน

สวัสดีครับ... มีเรื่องดีๆ มาเล่าสู่กันฟังอีกเช่นเคย คือ เรื่องชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยว ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยแห่งปี เฉลิมพระเกียรติ 2550 โดยเฉพาะชุมชนที่ได้รับรางวัลหลายแห่งเป็นชุมชนของลูกค้า ธ.ก.ส. และได้รับการสนับสนุนพัฒนาอย่างต่อเนื่องจาก ธ.ก.ส.

ปี 2550 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จัดโครงการพิเศษเพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา คือ การจัดประกวดรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (Thailand Tourism Awards) เพื่อเลือกสรรหาชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวทุกภูมิภาค โดยมีกฎเกณฑ์ว่า จะต้องเป็นชุมชนที่มีการดำเนินการตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีความเข้มแข็งในการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างดี ตลอดจนมีปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุล โดยชุมชนจะต้องมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างจริงจัง และเอื้อประโยชน์ต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอย่างมีคุณภาพ

ปรากฏว่า โครงการนี้มีหลายชุมชนทั่วประเทศส่งผลงานเข้าประกวดอย่างคับคั่ง คณะกรรมการตัดสินการประกวดซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานสาขาต่างๆ ต้องคัดเลือกอย่างพิถีพิถันและออกไปตรวจสอบพื้นที่ดำเนินการของชุมชนแต่ละแห่งเป็นเวลาหลายเดือน จึงได้รายชื่อชุมชนที่สมควรได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว ปี 2550 ทั่วประเทศ 62 ชุมชน ได้แก่

ภาคกลาง

- กรุงเทพฯ 3 ชุมชน คือ พิพิธภัณฑ์ชุมชนมอญบางกระบือ ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรเขตหนองจอก และตลาดน้ำคลองลัดมะยม
- จังหวัดตราด 4 ชุมชน คือ กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยแร้ง ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ชุมชนรักษ์คลองพระ และชุมชนน้ำทิพย์พื้นบ้านสลักคอก
- จังหวัดนครปฐม 1 ชุมชน คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์
- จังหวัดราชบุรี 2 ชุมชน คือ ชุมชนหมู่บ้านคูบัว ชุมชนไทยยวนราชบุรี
- จังหวัดลพบุรี 1 ชุมชน คือ ชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีตำบลห้วยขุนราม
- จังหวัดสมุทรปราการ 2 ชุมชน คือ ตลาดน้ำบางฝู้ และชุมชน

ตลาดโบราณพัฒนาการท่องเที่ยว (บางพลี)

• จังหวัดสมุทรสงคราม 4 ชุมชน คือ ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรเชิงอนุรักษ์บ้านบางพลี ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านหัวหาด วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น และโฮมสเตย์ท่าคา

- จังหวัดสมุทรสาคร 1 ชุมชน คือ หมู่บ้านเบญจรงค์ อบต.ดอนไก่ดี
- จังหวัดสระบุรี 1 ชุมชน คือ บ้านดอนตาล
- จังหวัดสิงห์บุรี 1 ชุมชน คือ โฮมสเตย์บ้านท่าข้าม
- จังหวัดสุพรรณบุรี 3 ชุมชน คือ โฮมสเตย์เรือนไทย

บ้านบางแม่หม้าย ตลาด 100 ปีสามชุก และหมู่บ้านโอท็อปบ้านวังทอง บ้านวังหลุมพอง บ้านหนองบัว

- จังหวัดอ่างทอง 1 ชุมชน คือ ศูนย์กลางชุมชนตำบลบางเจ้าฉ่า

ภาคเหนือ

• จังหวัดเชียงราย 1 ชุมชน คือ ศูนย์ประสานงานผู้นำเที่ยวชุมชนและโฮมสเตย์ชุมชนชาวจีนตอยแม่สลอง

- จังหวัดเชียงใหม่ 4 ชุมชน คือ บ้านถวายเป็น กลุ่มท่องเที่ยว

เชิงอนุรักษ์บ้านแม่กำปอง ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กลางหลวง และชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง

- จังหวัดน่าน 1 ชุมชน คือ บ้านหาดผาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- จังหวัดเพชรบูรณ์ 1 ชุมชน คือ กลุ่มชุมชนคนรักป่าตำบลหนองแม่นา

• จังหวัดแม่ฮ่องสอน 4 ชุมชน คือ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านห้วยฮี้ ชุมชนบ้านห้วยตองก้อ ชุมชนบ้านจาโป้ และชุมชนบ้านแม่ละนา

- จังหวัดลำปาง 1 ชุมชน คือ หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านป่าเหมี้ยง

- จังหวัดลำพูน 1 ชุมชน คือ บ้านทาป่าเปา

ภาคใต้

- จังหวัดกระบี่ 1 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านเกาะกลาง
- จังหวัดชุมพร 2 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์ และชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าต้นน้ำพะโต๊ะ

• จังหวัดนครศรีธรรมราช 2 ชุมชน คือ กลุ่มทะเลหมอกกรุงชิง และกลุ่มประมงชายฝั่งรักบ้านเกิด

- จังหวัดปัตตานี 1 ชุมชน คือ ชุมชนท่องเที่ยวทราชา
- จังหวัดพังงา 2 ชุมชน คือ ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกาะยาวน้อย และชุมชนบ้านทุ่งนาตา

- จังหวัดระนอง 1 ชุมชน คือ กลุ่มมุสลิมโฮมสเตย์
- จังหวัดสงขลา 1 ชุมชน คือ ชมรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะยอ
- จังหวัดสตูล 1 ชุมชน คือ กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวองค์กร

ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก

- จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2 ชุมชน คือ กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านถ้ำผิง และชุมชนลีเล็ดน้ำเที่ยว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- จังหวัดกาฬสินธุ์ 2 ชุมชน คือ หมู่บ้าน OVC บ้านโพธิ์ และชุมชนวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง
- จังหวัดนครราชสีมา 4 ชุมชน คือ โฮมสเตย์บ้านปราสาท

บ้านบุไทรโฮมสเตย์ กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูล และบ้านหนองไข้เหี้ยโฮมสเตย์

- จังหวัดมุกดาหาร 1 ชุมชน คือ หมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านภู
- จังหวัดสุรินทร์ 1 ชุมชน คือ หมู่บ้านช้างสุรินทร์
- จังหวัดหนองคาย 2 ชุมชน คือ ป่าพื้นบ้านอาหารชุมชน (โฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก) และกลุ่มโฮมสเตย์บ้านสีกายเหนือ

- จังหวัดหนองบัวลำภู 1 ชุมชน คือ บ้านห้วยเตือเหนือโฮมสเตย์
คุณเกรียงไกร บุญแก้ว ผู้แทนชุมชน “กลุ่มประมงชายฝั่งรักบ้านเกิด”

อำเภอหนองหานจังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวอย่างภาคภูมิใจในวันรับรางวัลว่า “ปกติอาชีพหลักของกลุ่มคือประมง เราจึงช่วยกันรักษาสุขภาพแวดล้อมทะเลบริเวณอ่าวหนองหานให้มีสุขภาพจากประมงเรือใหญ่ โดยเฉพาะเผ่าระวังฝูงโลมาสีชมพูฝูงใหญ่กว่า 30 ตัว ให้อยู่รอดปลอดภัย ต่อมาได้คิดอาชีพเสริมโดยใช้เรือประมงมาเที่ยวชมโลมาในช่วงปิดฤดูมรสุมระหว่างเดือนมีนาคม-ตุลาคม และจำหน่ายสินค้าอาหารทะเลแปรรูป เช่น กะปิ นี่เป็นรางวัลชีวิตครั้งสำคัญของเราที่เดียวแหละครับ”

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะชี้ให้เห็นถึงหลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งระบุให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมในการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามหลักวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ผศ.ดร.ดรชนันท์ เอมพันธุ์ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้แนะนำหลักการจัดการท่องเที่ยวชุมชนไว้ว่า ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อชุมชนและทรัพยากร โดยประชาชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมจริงจัง ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมินติดตามผล ต้องเป็นการนำรายได้หรือประโยชน์อื่นๆ มาสู่ชุมชนและเกิดการกระจายรายได้ได้อย่างเป็นธรรม รวมทั้งเป็นการก่อให้เกิดจิตสำนึกการท่องเที่ยว และประสบการณ์เน้นหนักการที่ดีแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นด้วย

ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วมคือ

1. ชุมชนต้องมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านพื้นที่และสิ่งดึงดูดใจ
2. ต้องมีตลาดการท่องเที่ยวอยู่แล้วในพื้นที่หรือบริเวณใกล้เคียง หรือมีโอกาสที่จะมีนักท่องเที่ยวมาเยือน
3. ต้องมีองค์กรรองรับสำหรับการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. ต้องมีทักษะและความรู้ในการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ระบบการเงินการบัญชี ระบบการให้บริการที่เกี่ยวข้อง เช่น มัคคุเทศก์ ที่พัก อาหาร การตลาด และประชาสัมพันธ์ การติดต่อประสานงาน เป็นต้น

เมื่อรัฐบาลมีนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างความมั่นคงแก่ชุมชนซึ่งเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงขอฝากให้ช่วยกันสำรวจชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงต่างๆ ว่ามีชุมชนใดบ้างที่มีศักยภาพและความพร้อมที่จะพัฒนาให้เกิดเป็นวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จ เช่นเดียวกับชุมชนที่ได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นด้านการท่องเที่ยวปี 2550

สุดท้ายนี้ ขอให้ทุกท่านมีความสุขกาย สุขใจ ในการทำงานพัฒนาชนบทตลอดไปครับ

24

อาหารไทย

คุณค่าแห่งความเป็นไทย

สวัสดีครับ...มีข่าวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเช่นเดิม โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพดีด้านอาหารต้านโรค พวกเราทุกคนต่างเห็นพ้องต้องกันว่า “อโรคยา ปรมาลาภา” (ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ) และ “You are what you eat” (สุขภาพคุณขึ้นอยู่กับอาหารที่คุณรับประทาน) ดังนั้น ความรู้เกี่ยวกับอาหารที่จะช่วยป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บจึงเป็นเรื่อง

สำคัญ และหากอาหารดังกล่าวเป็นอาหารพื้นบ้านของไทยก็จะยิ่งดี เพราะไม่ต้องซื้อหาจากต่างประเทศ จึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เราจะกล่าวถึง

เนื่องจาก “อนุมูลอิสระ” (Free Radical) ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเสื่อมสภาพของเซลล์ การเกิดริ้วรอยเหี่ยวย่นบนใบหน้า รอบดวงตาและผิวพรรณ รวมถึงโรคจากระบบภูมิคุ้มกันและโรคมะเร็ง กลายเป็นพลังผลักดันให้นักวิจัยสนใจค้นคว้าเพื่อเอาชนะปัญหานี้ และล่าสุดก็พบว่าผักท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่มีฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระสูง จึงเหมาะต่อการนำมาปรุงอาหารสร้างเสริมสุขภาพ

อาจารย์เพลินใจ ตั้งคณะกุล และคณะนักวิจัยจากสถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระ (Antioxidants) ของผักพื้นบ้าน เพราะมีอาหารท้องถิ่นในแต่ละภาคของไทยหลายชนิดที่ใช้ผักพื้นบ้านมาเป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหาร และนำผักพื้นบ้านแต่ละภาคมาศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าสารอาหาร

ผลการวิจัยพบว่า ผักพื้นบ้านส่วนใหญ่มีคุณค่าสร้างเสริมสุขภาพ เพราะมีฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระ ซึ่งเป็นตัวการสำคัญก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ เช่น ภาวะความจำเสื่อมหรืออัลไซเมอร์ ระบบภูมิคุ้มกันลดลง และโรคมะเร็ง เป็นต้น โดยทั่วไปร่างกายสามารถจัดการได้โดยการสร้างสารต้านอนุมูลอิสระออกมาในกระแสเลือดเพื่อจับตัวสารอนุมูลอิสระได้ถึง 99.9% คงเหลือทำลายเซลล์ 0.1% แต่อย่างไรก็ตาม เมื่ออายุมากขึ้น ร่างกายจะสร้างสารต้านอนุมูลอิสระได้น้อยลง ในขณะที่อัตราการผลิตสารอนุมูลอิสระยังคงเท่าเดิมหรืออาจเพิ่มขึ้นตามปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ภายในร่างกาย

ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องรับประทานอาหารที่มีคุณสมบัติในการเพิ่มฤทธิ์การต้านสารอนุมูลอิสระ เพื่อช่วยให้เซลล์ในร่างกายสามารถซ่อมแซมตัวเองได้ สารต้านอนุมูลอิสระได้จากวิตามินซีในฝรั่ง ส้ม มะขาม บ๊วย วิตามินอีในธัญพืช ซิลิเนียมในอาหารทะเล เนื้อสัตว์และธัญพืชไม่ขัดขาว เบต้าแคโรทีนในผักสีเหลืองส้มและสีเขียวเข้มต่างๆ วิตามินเอ และ

พฤกษาคณะมีต่างๆ เช่น สารประกอบฟีนอลิก (Polyphenol) จากซาและสมุนไพรรางชนิด สารไอโซฟลาโวน (Isoflavone) จากถั่วเหลือง เป็นต้น

จากผลวิจัยในการหาสารต้านอนุมูลอิสระในผักพื้นบ้านของไทย โดยการนำมาปรุงเป็นอาหารประจำวัน พบว่า

ผักพื้นบ้านภาคอีสาน ได้แก่

- ผักสะเม็กหรือประทัดดอย

(*Agapetes lobbi* C.B. Clarke) เป็นไม้พุ่ม มีรากใหญ่อุ้มน้ำ เกาะตามต้นไม้ใหญ่ที่มีมอสส์ปกคลุม

- ผักติ้ว (*Cratoxylum Formosm*) เป็นไม้ผลัดใบ สูง 10-20 เมตร ดอกสีชมพูมีกลิ่นหอมอ่อนๆ
- กระโดนน้ำ (*Careya sphaerica* Roxb.) ใบมนสีเขียวเข้ม มีรสมันและฝาด

ผักพื้นบ้านภาคใต้ ได้แก่

- ยอดมันปู (*Glochidion littorale* Blume Baill.) หรือมันเอียง หรือนกนอนทะเล เป็นไม้พุ่ม มีรสมันและฝาด
- สะตอ (*Parkia speciosa* Hassk.) ผักยาวเป็นช่อ แต่ละช่อมีประมาณ 10-15 ผัก แต่ละผักมีเมล็ด 10-20 เมล็ด เนื้อเม็ดยาวมีกลิ่นฉุน

ผักพื้นบ้านภาคเหนือ ได้แก่

- ดอกสะแล (*Broussonetia kurreii* Corner.) เป็นไม้พุ่มออกช่อดอกเป็นกลุ่ม ช่อดอกมีลักษณะเป็นเม็ดยาวสีเขียว รสชาติมัน
- ผักฮ้วน (*Dregea volubilis* Hook.f.) รับประทานยอดอ่อน ใบอ่อน และดอกอ่อน มีรสขมอมหวานมัน
- ผักเชียงดา (*Gymnema inodorum* Decne.) เป็นเถาไม้เลื้อย

ใบสีเขียวเข้มคล้ายใบชะพลู

- ขนนอ่อน (*Artocarpus heterophyllus* Lam.) มีรสฝาด

ผักพื้นบ้านภาคกลาง ได้แก่

- ใบชะมวง (*Garcinia oowa* Roxb.) ยอดอ่อนและใบอ่อนของชะมวงมีรสเปรี้ยว
- ใบยอ (*Morinda citrifolia* Linn.) ใบใหญ่หนาสีเขียวสด ผลกลมยาวรีมีตาเป็นปุ่มรอบผล ลูกอ่อนสีเขียวสด มีกลิ่นฉุน
- ผักกระเฉด (*Neptunai oleracea* Lour.) เป็นพืชล้มลุกต้นลอยน้ำ ต้นแก่จะมีหนามหนาสีขาวหุ้มปล้องเป็นช่วง รับประทานต้นและยอดอ่อนรสกรอบหวาน

ผักพื้นบ้านเหล่านี้สามารถรับประทานได้ทั้งสดและนำมาปรุงสุก ซึ่งทั้งสดและปรุงสุกก็มีปริมาณสารประกอบฟีนอลิกและคงฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระคงที่ ดังนั้น การนำผักพื้นบ้านประจำวันมาปรุงอาหารจึงนับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ช่วยสร้างเสริมสุขภาพและรักษาโรคโดยไม่ต้องพึ่งยาต่างประเทศและสารเคมีใดๆ

**ตารางแสดงฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระ
และปริมาณสารฟีนอลิกในอาหารไทยท้องถิ่น**

อาหารถิ่น	ฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระ มิลลิกรัมวิตามินซี ต่ออาหารสุก 100 กรัม	ปริมาณสารฟีนอลิกมิลลิกรัม กรดแกลลิก ต่ออาหารสุก 100 กรัม
ภาคเหนือ		
แกงเชียงตา	86.00	225.70
แกงดอกสะแล	85.01	164.71
แกงผักฮ้วน	55.25	144.84
แกงแค	54.77	111.69
แกงขนุนอ่อน	38.15	75.52
ภาคกลาง		
แกงป่าไก่	137.97	108.14
แกงหมูชะมวง	62.12	72.29
แกงอ่อมปลาตุ๋นใบยอ	48.00	61.99
ต้มกะทิสายบัว	31.82	34.74
ภาคอีสาน		
ซุบมะเขือเปราะ	176.71	157.62
แกงเห็ดละเือง	83.85	110.06
แกงหน่อไม้ไผ่ย่านาง	30.25	60.79
ซุบผักสะเม็ก	43.97	54.13
ลาบเทา	29.29	55.16
ภาคใต้		
แกงหอยใบชะพลู	140.12	125.39
ผักสะตอ	139.82	78.78
แกงไตปลา	48.65	100.51
แกงลูกเหรียงหมู	75.57	72.29
แกงเหลืองคูน	23.74	42.08

จากตารางแสดงฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระของอาหารท้องถิ่นในแต่ละภาคข้างต้น เราคงใช้เป็นแนวทางในการเลือกรับประทานได้อย่างถูกต้องเหมาะสมไม่หลงใหลได้ปลื้มไปกับอาหารฟาสต์ฟู้ดของต่างประเทศซึ่งสร้างปัญหาด้านสุขภาพแก่ผู้บริโภคและสูญเสียเงินตราออกนอกประเทศอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพตั้งข้อสังเกตว่าโรคเรื้อรังบางชนิดในสหรัฐอเมริกาอาจเกิดจากความไม่สมดุลของไขมันประเภทต่างๆ ในอาหารของชาวอเมริกันส่วนใหญ่ เทคโนโลยีการผลิตอาหารมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องในรอบร้อยปีที่ผ่านมา แต่ชาวอเมริกันยังคงบริโภคอาหารซึ่งมีปริมาณไขมันผิดส่วน กล่าวคือ บริโภคไขมันที่มีประโยชน์ เช่น ไขมันไม่อิ่มตัวเชิงเดี่ยว และกรดไขมันโอเมกา-3 น้อยเกินไป แต่บริโภคไขมันอิ่มตัว กรดไขมันชนิดทรานส์และกรดไขมันโอเมกา-6 มากเกินไป ซึ่งคนในประเทศแถบเอเชียกำลังดำเนินรอยตามวัฒนธรรมการกินของอเมริกัน จึงน่าเป็นห่วงต่อปัญหาสุขภาพที่กำลังเพิ่มขึ้น ฟังระลึกว่าสัดส่วนไขมันที่สมดุลและมีประโยชน์ต่อสุขภาพคือควรกินอาหารที่อุดมด้วยไขมันโอเมกา-3 และไขมันไม่อิ่มตัวเชิงเดี่ยวเป็นหลัก เพราะสามารถป้องกันโรคภัยได้หลายอย่าง

อาหารพื้นบ้านและพืชผักที่เป็นหลักของชาชนบทไทยในอดีตเราควรรื้อฟื้นบรรจงให้หันกลับมา “ปลูกของที่กิน กินของที่ปลูก” และ “กินอาหารเป็นยา ดีกว่ากินยาเป็นอาหาร” เพื่อแก้ไขปัญหาลักษณะของชาวไทยได้อย่างเหมาะสม ขอให้ทุกท่านจงประสบสุขทั้งกายและใจครับ

25

เกษตรกรพันธุ์ใหม่ ต้องมีใจไฟรั้

ขอเขียนถึงเรื่องดินและปุ๋ยกันบ้าง เนื่องจากการร้องเรียนจากเกษตรกรจำนวนมาก ว่าต้นทุนการผลิตสูงขึ้นมากมาเพราะราคาปุ๋ยเคมีสูงขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ราคาผลผลิตสูงขึ้นบ้างแต่ไม่มากเท่าราคาปุ๋ย

พวกเราคงทราบกันดีว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานแนวความคิดการปลูกพืชว่า “บำรุงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินให้ดี เพื่อให้ดินเลี้ยงพืช” เนื่องจากดินคือรากฐานของชีวิตเกษตรกรดินมีความสำคัญต่อพืชเพราะเป็นแหล่งอาศัยของจุลินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ซึ่งทำหน้าที่เปลี่ยนสารประกอบต่างๆ ให้อยู่ในรูปที่พืชใช้ได้

ดินเป็นแหล่งผลิตปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ในช่วงที่เปิดป่าใหม่เพื่อทำการเกษตร ดินยังอุดมสมบูรณ์จึงปลูกพืชได้ดีให้ผลผลิตสูงแต่หลังจากปลูกพืชติดต่อกันหลายปีโดยไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้ดินเสื่อมโทรมเพราะธาตุอาหารและอินทรีย์วัตถุในดินหมดไป ตลอดจนดินแน่นทึบ พืชจึงไม่งอกงามและผลผลิตต่ำ จึงจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเพื่อเสริมสร้างธาตุอาหารในดิน

ก่อนจะพูดถึงปุ๋ย เราต้องเข้าใจถึงปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเติบโตของพืช ซึ่งมีหลายประการและล้วนเชื่อมโยงสัมพันธ์ ได้แก่

1. แสงแดด เป็นแหล่งพลังงานของพืชที่ใช้สังเคราะห์แสง
2. อุณหภูมิของดิน มีผลต่อการหายใจและการสังเคราะห์แสง
3. น้ำและความชื้น เป็นวัตถุดิบในการสังเคราะห์แสง และขนย้ายธาตุอาหารในต้นพืช
4. สภาพกรดต่างของดิน (pH) พืชจะเติบโตได้ดีในสภาพ pH 6.0 - 6.5
5. ชนิดและปริมาณก๊าซในดิน พืชใช้ ออกซิเจน ในการหายใจ ใช้ไนโตรเจนในการเติบโต
6. โรคและแมลงศัตรูพืช ถ้ามีมากจะจำกัดการเติบโตและผลผลิตเสียหาย
7. ปริมาณธาตุอาหารและคุณสมบัติของดิน เช่น ความร่วนซุย การระบายน้ำและอากาศ สภาพชีวภาพ (จุลินทรีย์และสัตว์เล็กๆ ในดิน)
8. ความรู้ในการจัดการไร่นาของเกษตรกร ซึ่งมีความสำคัญมากต่อความสำเร็จ

ความรู้เรื่องความต้องการธาตุอาหารของพืชและการสูญเสียธาตุอาหารพืชในดิน เป็นเรื่องหลักที่เกษตรกรจำเป็นต้องเรียนรู้ จึงจะ

สามารถจัดการเรื่องปุ๋ยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

พืชต้องการธาตุอาหาร 17 ธาตุ แต่พืชได้ 3 ธาตุจากน้ำและอากาศ คือ คาร์บอน ไฮโดรเจน และออกซิเจน ส่วนอีก 14 ธาตุได้จากดิน และมี 6 ธาตุที่พืชต้องการในปริมาณมากคือ ไนโตรเจน (N) ฟอสฟอรัส (P) โพแทสเซียม (K) เรียกว่าธาตุอาหารหลัก และแมกนีเซียม กำมะถัน แคลเซียม เรียกว่า ธาตุอาหารรอง ส่วนธาตุอาหารที่เหลือนับว่า ธาตุอาหารเสริม (จุลธาตุ) ได้แก่ เหล็ก สังกะสี โบรอน เป็นต้น ถ้าพืชขาดธาตุหนึ่งธาตุใดก็จะเป็นตัวจำกัดการเติบโตและการให้ผลผลิต

การสูญเสียธาตุอาหารพืชในดิน เกิดจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชออกไป หรือถูกชะล้างออกไปจากบริเวณรากพืชเมื่อฝนตกหนัก โดยเฉพาะไนโตรเจนในดินทรายซึ่งละลายได้ง่าย หรือฟอสฟอรัสที่ถูกตรึงไว้ในดินเมื่อดินมี pH ไม่เหมาะสม หรือสูญเสียจากการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ลาดเขาและมีสภาพโล่งเตียน ไม่มีพืชคลุมดิน

ปุ๋ย คือวัสดุที่มีธาตุอาหารพืชเป็นองค์ประกอบ หรือสิ่งมีชีวิตที่ก่อให้เกิดธาตุอาหาร เมื่อใส่ลงไปในดินแล้วจะปลดปล่อยหรือสังเคราะห์ธาตุอาหารที่จำเป็นให้แก่พืช การเพาะปลูกพืชในดินที่อุดมสมบูรณ์สูงจึงต้องการปุ๋ยน้อยกว่าในดินที่อุดมสมบูรณ์ต่ำ

ปุ๋ย สามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. ปุ๋ยเคมี-สารประกอบอนินทรีย์ที่ให้ธาตุอาหารพืชและผ่านกระบวนการผลิตทางเคมี เมื่อใส่ในดินที่มีความชื้นเหมาะสม ปุ๋ยเคมีจะละลายให้พืชดูดไปใช้ประโยชน์ได้รวดเร็ว

2. ปุ๋ยอินทรีย์-สารประกอบที่ได้จากสิ่งมีชีวิต ได้แก่ พืช สัตว์ และจุลินทรีย์ ผ่านกระบวนการทางธรรมชาติ ส่วนใหญ่ใช้ในทางปรับปรุงสมบัติกายภาพของดิน ทำให้ดินโปร่ง ร่วนซุย ระบายน้ำและถ่ายเทอากาศได้ดี รากพืชจึงงอกไช้ไปหาธาตุอาหารได้ง่าย ปุ๋ยอินทรีย์มีหลายแบบ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด ทั้งนี้ คุณสมบัติสำคัญของปุ๋ยอินทรีย์ตามมาตรฐานของกรมวิชาการเกษตร ได้แก่ ความชื้นไม่เกินร้อยละ 35 ปริมาณอินทรีย์วัตถุมากกว่าร้อยละ 30 ค่าความเป็นกรดต่างตั้งแต่ pH 5.5-8.5 และปริมาณ NPK มากกว่าร้อยละ 1.0-0.5-0.5 ตามลำดับ

จากการตรวจสอบคุณภาพปุ๋ยอินทรีย์ที่จำหน่ายใน 18 จังหวัด 328 ตัวอย่าง ในปี 2548 โดยกรมวิชาการเกษตรพบว่า มีเพียง 2 ตัวอย่าง (ร้อยละ 0.6) เท่านั้น ที่มีคุณสมบัติได้มาตรฐาน เกษตรกรจึงควรผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง เพราะมีโอกาสสูงที่จะได้ปุ๋ยอินทรีย์ด้วยคุณภาพและไม่คุ้มค่าใช้จ่าย

3. ปุ๋ยชีวภาพ-ปุ๋ยที่ประกอบด้วยจุลินทรีย์ที่ยังมีชีวิตอยู่และมีคุณสมบัติพิเศษ สามารถสังเคราะห์ธาตุอาหารพืชได้เองหรือเปลี่ยนธาตุอาหารให้พืชสามารถดูดไปใช้ได้ ปุ๋ยชีวภาพมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มจุลินทรีย์ที่สังเคราะห์ไนโตรเจนได้เอง เช่น ไรโซเบียม ที่มีอยู่ในปมรากพืชตระกูลถั่ว แพรงเคียว ที่อยู่ในปมรากสนทะเล สำหรับสีเขียวแกมน้ำเงิน โปร่งใบของแทนแดง และอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มจุลินทรีย์ที่ช่วยให้ธาตุอาหารพืชในดินละลายออกมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ไมคอร์ไรซา ที่ช่วยให้ฟอสฟอรัสในดินละลายออกมาให้พืชดูดไปใช้ได้

ในขณะนี้ปุ๋ยเคมีมีราคาแพงมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เกษตรกรต้องทบทวนว่า จะลดต้นทุนค่าปุ๋ยได้อย่างไร สิ่งสำคัญคือ การวิเคราะห์ดินในไร่นาของตนเอง เพื่อจะทำให้ทราบว่า ดินมีธาตุอาหารพืชในรูปที่เป็นประโยชน์และปริมาณเพียงพอเพียงใด จึงจะช่วยให้สามารถนำมาพิจารณาว่า ควรใส่ปุ๋ยที่ให้ธาตุอาหารแต่ละชนิดในอัตราเท่าใด เพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพให้ตรงตามความต้องการ

ศ.ดร.ทัศนีย์ อັตตะนะนันท์ และคณะ ได้พัฒนาคำแนะนำการใช้ปุ๋ยเฉพาะพื้นที่ซึ่งเป็นการนำปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องกับการเติบโตและการให้ผลผลิตของพืช ได้แก่ พันธุ์พืช แสงแดด อุณหภูมิ ความชื้น ปริมาณน้ำฝน ชูดินและปริมาณ NPK ในดิน มาสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์โดยใช้คอมพิวเตอร์เพื่อช่วยให้การใช้ปุ๋ยเคมีสอดคล้องกับความต้องการของพืชมากขึ้น

เทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารพืชเฉพาะพื้นที่มี 3 ขั้นตอน คือ

1. ตรวจสอบข้อมูลชูดิน-สอบถามได้ที่สถานีพัฒนาที่ดินในทุกจังหวัด หรือใช้คู่มือตรวจสอบชูดินที่ทีมงาน ศ.ดร.ทัศนีย์ ได้พัฒนาขึ้นทั้งดินไร่และดินนา

2. ตรวจสอบปริมาณ N, P, K ในดิน-ใช้ชุดตรวจสอบ NPK ซึ่งใช้

เวลาวิเคราะห์เพียง 30 นาที

3. ใช้ปุ๋ยตามคำแนะนำ-ศึกษาจากคู่มือหรือโปรแกรมคำแนะนำการใช้ปุ๋ยในเว็บไซต์ของโครงการ (www.ssnm.agr.ku.ac.th) หรือโทรศัพท์ 02-9428104

ทั้งนี้ ผลการทดลองของโครงการฯ ในปี 2549 สำหรับพืช 3 ชนิดคือ ข้าว ข้าวโพด และอ้อย ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการทดลองในพื้นที่ข้าว จ.สุพรรณบุรี

เกษตรกร	ชุดดิน	N P K	ผลผลิต (กก./ไร่)
พิชิต เกียรติสมพร	อยุธยา	เดิม 12-5-3	661
		ใหม่ 4-4-0	715
สมศักดิ์ นุ่มน่วม	เสนา	เดิม 20-10-0	780
		ใหม่ 6-4-3	856
ศรีนวล ศรีสวัสดิ์	นครปฐม	เดิม 20-9-0	559
		ใหม่ 12-3-0	790

ตารางที่ 2 ผลการทดลองในพื้นที่ข้าวโพด จ.สระบุรี

สมบัติ นิรากรณ์	ปากช่อง	เดิม 8-3-3	815
อัคราปุ๋ยเคมีที่ใช้ตามค่าวิเคราะห์ดิน		ใหม่ 11-2-11	1,210
		เดิม 9-0-0	922
สละ นิรากรณ์	ปากช่อง	ใหม่ 12-0-7	1,321
		เดิม 16-3-3	987
ชำเลื่อง ลัดดาผล	ลพบุรี	ใหม่ 0-6-0	1,158

ตารางที่ 3 ผลการทดลองในพื้นที่อ้อย จ.ขอนแก่น

สอน รักษาบุญ	สตึก	เดิม 5-4-2	11,400
อัคราปุ๋ยเคมีที่ใช้ตามค่าวิเคราะห์ดิน		ใหม่ 18-10-16	13,000
		เดิม 11-11-6	8,600
เจนฝึก สุนาโท	ปากช่อง	ใหม่ 18-7-16	13,000
		เดิม 10-10-5	6,700
วิจิต โพลาม	จันทัก	ใหม่ 18-10-16	9,500

จากผลการทดลองดังกล่าว แสดงว่าในเขตชลประทานจังหวัดสุพรรณบุรี ชาวนาสามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้มากกว่าครึ่งหนึ่ง จากเดิมเคยใช้ 50-75 กก./ไร่/ฤดูปลูก ลดลงเหลือ 20-25 กก./ไร่ หรือลดค่าปุ๋ยเคมีได้ถึง 300-400 บาท/ไร่ นอกจากนี้ ถ้าใช้ปุ๋ยสูตร 16-20-0 ต่อเนื่องยาวนาน ทำให้ไนโตรเจนมากเกินไป ต้นข้าวล้มง่ายและโรคแมลงระบาดมากขึ้น รวมทั้งเสียค่าใช้จ่ายสูงเกินไป เมื่อใช้ปุ๋ยอย่างเหมาะสมกับคุณภาพดิน ช่วยให้ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5-10 และต้นทุนลดลง 500-600 บาท/ไร่ อีกด้วย สำหรับข้าวโพดและอ้อยเมื่อใช้ปุ๋ยอย่างเหมาะสม ก็ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 35

ประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ยังมีผลดีต่อการแก้ไขปัญหาการใช้ปุ๋ยตามคำแนะนำที่เป็นสูตรตายตัว ซึ่งอาจเกิดปัญหาการขาดสมดุลของธาตุอาหารพืชในดิน เช่น พืชผัก ไม้ผล มักจะมีปัญหาการสะสมธาตุอาหารบางอย่างมากเกินไป เช่น การมีปริมาณฟอสฟอรัสในดินมากเกินไป จะทำให้จุลธาตุ เช่น สังกะสี แมงกานีสหรือเหล็ก เปลี่ยนไปอยู่ในรูปที่ไม่เป็นประโยชน์ ดูดไปใช้ไม่ได้ หรือถ้ามีโพแทสเซียมมากเกินไปจะขัดขวางการดูดใช้แคลเซียมและแมกนีเซียมของพืช

กรมวิชาการเกษตรแนะนำว่า ต้องมีการเก็บตัวอย่างดินให้ถูกต้องและเป็นตัวแทนของดินในพื้นที่นั้นอย่างแท้จริง เพื่อป้องกันการวิเคราะห์ที่ผิดพลาด และต้องปรับปรุงความเป็นกรดด่างของดินก่อนการใส่ปุ๋ย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องปรับปรุงดินด้วยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ในปริมาณที่สามารถจดหาได้ในทางปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และให้ยึดหลักการใส่ปุ๋ยแบบผสมผสาน คือการใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพเป็นวิธีการใส่ปุ๋ยที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

การใช้ประโยชน์จากเศษวัสดุอินทรีย์ในไร่นา เป็นวิธีการที่ดีมากในการเพิ่มปริมาณธาตุอาหารพืชในดินและอินทรีย์วัตถุแก่ดิน ได้แก่ การไถกลบฟางข้าวและตกรังคั่วฟางในนาข้าว การไถกลบซากต้นไผ่มันสด 3 ต้น/ไร่ ในพื้นที่ไร่นาลำปะหลัง การไถกลบลำต้นข้าวโพดหลังเก็บเกี่ยว เป็นการสะสมโพแทสเซียมซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างเมล็ด การใช้ปุ๋ยคอก เช่น มูลเป็ด ไก่ วัว อัตราร 1 ต้น/ไร่ สามารถเพิ่มผลผลิตอ้อยได้

หรือปลูกพืชตระกูลถั่ว เช่น ถั่วพุ่มและถั่วมะแฮะ แล้วไถกลับก่อนปลูกอ้อย หรือใช้เศษเหลือจากโรงงานน้ำตาล เช่น กากชานอ้อยหรือกากตะกอนหม้อกรอง ก็เป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุแก่ดินทำให้อ้อยเจริญเติบโตสม่ำเสมอดีมาก

นอกเหนือจากปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยชีวภาพดังได้กล่าวแล้ว ในขณะนี้เกษตรกรผู้มุ่งเน้นเกษตรอินทรีย์ได้ใช้น้ำหมักชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีเป็นจำนวนมากจึงควรทำความเข้าใจเรื่องนี้ด้วยน้ำหมักชีวภาพหรือน้ำสกัดชีวภาพ (Bioextract : BE) เป็นวิธีการสกัดน้ำเลี้ยงจากเซลล์พืชและเซลล์สัตว์ ซึ่งประกอบด้วยสารประกอบอินทรีย์โดยใช้น้ำตาลหรือกากน้ำตาลใส่ลงไป จะได้น้ำเลี้ยงที่สกัดออกมาเป็นสีน้ำตาล และน้ำเลี้ยงที่ได้จะถูกจุลินทรีย์ในธรรมชาติและที่ติดมากับวัสดุหมัก ดำเนินกระบวนการหมักต่อไปโดยใช้กากน้ำตาลและสารประกอบอินทรีย์จากวัสดุเหล่านั้นเป็นแหล่งอาหารและพลังงาน

จุลินทรีย์แต่ละชนิดจะทำการย่อยสลายวัสดุอินทรีย์ให้มีโมเลกุลเล็กลงตามลำดับ ของเหลวหรือน้ำหมักที่ได้จะมีจุลินทรีย์ธรรมชาติเกิดขึ้นมากมายหลายชนิด รวมทั้งมีสารประกอบที่สกัดได้จากเซลล์พืชและสัตว์ที่หมัก ได้แก่ สารพวกคาร์โบไฮเดรต โปรตีน กรดอะมิโน ฮอโมน เอ็นไซม์และอื่นๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อพืช

น้ำสกัดชีวภาพเป็นของเหลวที่จุลินทรีย์ย่อยสลายสิ่งต่างๆ ภายในเซลล์ จึงมีความเข้มข้นของสารละลายอยู่มาก เมื่อนำไปฉีดพ่นต้นพืชจึงต้องเจือจางให้มาก ทั้งนี้พืชแต่ละชนิดจะตอบสนองในอัตราเข้มข้นแตกต่างกัน ลักษณะของการตอบสนองคล้ายกับได้รับฮอโมนพืช ถ้าเข้มข้นสูงมากอาจทำให้พืชชะงักการเติบโตหรือตายได้ อย่างไรก็ตามการใช้น้ำหมักชีวภาพควรจะเป็นการใช้เพื่อช่วยเสริมการเจริญเติบโตของพืชหรือช่วยเสริมกิจกรรมของจุลินทรีย์ และต้องมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ให้กับพืชด้วยจึงจะได้ผลดี

ศ.ดร.นันทกร บุญเกิด ได้ให้ข้อคิดว่า การที่เกษตรกรบางรายนำน้ำหมักชีวภาพเพียงอย่างเดียวไปใช้กับพืชแล้วได้ผลดี อาจเกิดจากกรณีที่ดินมีความเป็นด่างมาก หรือธาตุอาหารพืชบางตัวไม่ละลาย

เมื่อใช้น้ำหมักชีวภาพที่มีความเป็นกรดใส่ลงไปจะทำให้ดินมีสภาพดีขึ้นและปลดปล่อยธาตุอาหารพืชออกมามากขึ้น หรือในกรณีที่ดินนั้นขาดธาตุอาหารรองบางตัว แต่น้ำหมักชีวภาพที่มีธาตุอาหารดังกล่าวจะเข้าไปทดแทนจึงเกิดผลดีต่อพืช หรือในน้ำหมักมีฮอโมนพืชบางอย่างที่เกิดจากกระบวนการหมักและปริมาณเหมาะสมกับพืชนั้น บางครั้งทำให้ศัตรูพืชลดลงเพราะไม่ชอบกลิ่นหรือความเป็นกรดของน้ำหมักชีวภาพ

จากผลการตรวจวิเคราะห์ของกรมวิชาการเกษตร พบว่าสามารถเก็บน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ได้นานประมาณ 1 ปี แต่พบว่าระยะเวลาที่หมักนาน 1-2 เดือน น่าจะเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมจะนำเอาน้ำหมักไปใช้ เพราะพบทั้งปริมาณธาตุอาหารและฮอโมนพืชในปริมาณที่สูงกว่าระยะเวลาอื่น ทั้งนี้ น้ำหมักชีวภาพจากปลาจะมีปริมาณธาตุอาหารสูงกว่าน้ำหมักจากพืชและผลไม้

หวังว่าความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปุ๋ยและน้ำหมักจะช่วยให้ทุกท่านสามารถนำไปถ่ายทอดสู่เกษตรกร และชักชวนให้เกษตรกรผลิตปุ๋ยและน้ำหมักด้วยตนเองแทนการซื้อจากตลาด เพื่อลดรายจ่ายและมั่นใจเรื่องคุณภาพเพราะทำเอง

26

สร้างสุข **ยังยืน** บนพื้นฐานความ เพียง **พอ**

สวัสดิ์ครับ...ตอนนี้เราจะมาคุยกันเรื่อง สร้างสุขภาวะที่ยั่งยืนด้วยวิถีชีวิตพอเพียง ในปัจจุบันคนไทยยุคใหม่ห่วงใยสุขภาพจนยอมควักเงินซื้ออาหารเสริมถึงปีละ 2 หมื่นล้านบาท แต่มากกว่า 3 ใน 5 คน มีปัจจัยเสี่ยงต่อโรคร้าย อีกครึ่งล้านกำลังสู่ภาวะสมองเสื่อม และ 1 ใน 5 กำลังเผชิญหน้ากับโรคทางจิตเวช ในขณะที่เราประกาศว่า จะยึดมั่นในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แต่ครัวเรือนไทยกลับมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น เงินออมหดหาย ขณะที่เราใช้จ่ายใช้สอยมากขึ้น เพื่อซื้อความสุขแต่ก็มีความทุกข์จากการซื้อมากขึ้นเป็นเงาตามตัว และที่น่ากลัวที่สุดก็คือ ลูกหลานหันไปสนิทสนมกับอบายมุขการพนัน ผูกมิตรกับความรุนแรง และแบ่งเวลาสนใจใจดีกับเพื่อนมนุษย์น้อยลง

จากรายงานสุขภาพคนไทยปี 2550 ระบุว่า ตัวชี้วัดที่สำคัญได้แก่ รายได้ หนี้สิน เงินออม การทำงาน สิ่งแวดล้อม และชุมชน ซึ่งว่าความสุขของคนไทยกำลังลดลง เพราะปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้สุขภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ลดต่ำลง

ส่วนปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้คนไทยมีค่าตัวชี้วัดความสุขมากขึ้นนั้นคือการดำเนินชีวิตตามแบบวิถีไทยและเน้นความพอเพียง ทั้งนี้จากผลการสำรวจดัชนีความสุขมวลรวมของประชาชนในประเทศประจำเดือนเมษายน 2550 พบว่า ความสุขมวลรวมของคนไทยลดต่ำลงมาตลอด จาก 5.74 เหลืออยู่ที่ 5.11 ซึ่งถือว่ามีความสุขในระดับปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ หากจำแนกเป็นระดับภาค พบว่า ภาคใต้มีความสุขต่ำสุดอยู่ที่ 4.99 กรุงเทพมหานครอยู่ที่ 5.07 ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ที่ 5.08 ภาคกลางอยู่ที่ 5.15 และภาคเหนืออยู่ที่ 5.20

สำหรับปัจจัยที่ทำให้ประชาชนยังมีความสุขได้ คือ ความปลื้มใจต่อโครงการพระราชดำริต่างๆ สุขภาพกายและใจ วัฒนธรรมประเพณีไทยที่มีน้ำใจต่อกัน มีความรักสามัคคีและความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย รวมทั้งการใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อมูลจากผลงานวิจัยแสดงว่า ความสุขมวลรวมของภาคเหนือจะสูงกว่าทุกภาค ซึ่งตรงกับการสืบค้นข้อมูลของภาคีสร้างเสริมสุขภาพภาคเหนือ ที่พบว่าวิถีพอเพียงและวัฒนธรรมพื้นบ้านถือเป็นปัจจัย

สำคัญในการนำความสุขที่ยั่งยืนให้แก่คนเหนือ

ตัวอย่างชุมชนที่สะท้อนเรื่องนี้ได้ชัดเจน คือ วิถีชีวิตของชาว “มปี” หมู่บ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ที่มีตำนานมายาวนานกว่า 300 ปี โดยวิถีชีวิตพอเพียงและวัฒนธรรมพื้นบ้านตามวิถีของชนมปี มีหลายสิ่งสะท้อนถึงกุศโลบายในการสร้างสุขทั้ง 4 มิติที่นำความสุขยั่งยืน ได้แก่ (1) มิติทางกาย ชาวมปีนิยมบริโภคผักเพื่อสุขภาพ รู้จักกินสิ่งที่มีประโยชน์ (2) มิติด้านจิตใจ ชนมปีทุกวัยมีความใกล้ชิดกับวัด เคารพเลื่อมใสพระพุทธศาสนา เวลาเข้าวัดจะถอดหมวก ถอดรองเท้า วางร่มไว้นอกวัด ไม่ถ่มน้ำลายในวัด (3) มิติทางสังคม ในช่วงหนึ่งปี ชาวมปีจะไปขอข่าวสารจากหมู่บ้านต่างๆ เพื่อให้โอกาสในการทำทาน (4) มิติจากจิตวิญญาณ เรื่องการจัดงานศพที่จัดทำให้เสร็จสิ้นภายในวันเดียว เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย เป็นต้น

“จะปลูกพืชต้องเตรียมดิน...จะกินต้องเตรียมอาหาร...จะพัฒนาการต้องเตรียมคน...จะพัฒนาให้ได้ผลต้องเตรียมจิตใจ...จะพัฒนาใครเขาต้องเริ่มที่ตัวเราก่อน” ประโยคสำคัญเหล่านี้ เป็นสิ่งที่เตือนใจเราให้สำนึกว่าวิถีพอเพียงของชุมชนต้องเริ่มจากแต่ละคนก่อน โดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการกินการอยู่เพื่อสุขภาพกายและใจที่ดี

เริ่มจากสังเกตร่างกายตนเองว่า อ้วนลงพุงหรือไม่ จากผลสำรวจพบว่าคนไทยที่มีอายุมากกว่า 35 ปี มีเส้นรอบพุงเกินกำหนด (80 เซนติเมตรขึ้นไปในผู้หญิง และ 90 เซนติเมตรขึ้นไปในผู้ชาย) มากถึง 6 ล้านคน ซึ่งคิดเป็น 1 ใน 3 ของประชากรกลุ่มนี้ (9.3 ล้านคน) และเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อโรคภัยไข้เจ็บมากมายที่จะเกิดขึ้นตามความอ้วน

เราจึงต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 3 อ. (อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์) โดยยึดหลักว่า “กินแบบพอเพียง ออกกำลังกายแบบพอดี มีจิตสบายแบบพอใจ” หัวใจของการบริโภคแบบพอเพียง คือ 3 เพิ่ม 3 งด 3 ลด

3 เพิ่ม คือ เพิ่มบริโภคปลา ผัก และเต้าหู้ให้พอเพียง

3 งด คือ งดของหวาน ของทอด และของมัน

3 ลด คือ ลดบริโภคแป้ง ข้าว และผลไม้รสหวาน

รวมทั้งควรกินอาหารให้เป็นเวลา อย่ากินขณะหิวมากหรือกินจน

อึดเกินไป กินมื้อเช้าและกลางวันให้พอเพียง แต่กินมื้อเย็นให้น้อยลง

การออกกำลังกายเป็นสิ่งสำคัญต่อสุขภาพ โดยเริ่มจากการออกกำลังกายอย่างน้อยวันละ 30 นาที อย่างต่ำ 5 วันต่อสัปดาห์ อาจเลือกออกกำลังกายแบบที่ถนัด หรือหมั่นออกกำลังกายแบบแอโรบิกอย่างต่อเนื่อง นอกจากช่วยลดพุงแล้วยังทำให้หัวใจแข็งแรงขึ้นได้อย่างน่าอัศจรรย์

การฝึกจิตใจให้สบายและไม่เครียดก็เป็นสิ่งสำคัญมาก ดังคำกล่าวที่ว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” หากจิตใจไม่สบายก็เป็นบ่อเกิดให้สุขภาพกายเสื่อมโทรมได้ด้วย วิธีควบคุมจิตใจแบบง่าย พอเพียงและเพียงพอ ก็ไม่ยาก

เริ่มต้นจากนั่งในท่าที่สบายแล้วหลับตา จากนั้นค่อยๆ หายใจเข้าพร้อมกับนับเลข 1 ถึง 4 เป็นจังหวะช้าๆ 1...2...3...4... ขณะหายใจเข้าให้ท้องพองออก แล้วกลั้นหายใจไว้สักครู่ จึงนับ 1 ถึง 4 เป็นจังหวะช้าๆ อีก แล้วค่อยๆ ผ่อนลมหายใจออกโดยนับ 1 ถึง 4 ช้าๆ และพยายามไล่ลมหายใจออกให้หมด สังเกตว่าขณะหายใจออกนั้น หน้าท้องจะแฟบ

ควรฝึกเช่นนี้ทุกครั้งที่รู้สึกเครียด หิว ไม่สบายใจ หรือฝึกทุกครั้งที่นึกได้ แต่ละคราวควรทำติดต่อกันประมาณ 4-5 ครั้ง ทั้งนี้ ควรฝึกหายใจพร้อมกับการออกกำลังกายหรือทำกิจวัตรประจำวัน เมื่อหายใจออกขอให้รู้สึกว่าคุณรู้สึกดีใจที่ความเครียดออกมาให้หมด เหลือไว้แต่

ความรู้สึกโล่งสบายเท่านั้นในแต่ละวันควรฝึกหายใจที่ถูกวิธีให้ได้ประมาณ 40 ครั้ง แต่ไม่จำเป็นต้องทำติดต่อกันในคราวเดียวกัน

เมื่อฝึกตัวเองได้แล้ว ต้องไม่นำสารพิษเข้าตัวด้วยโดยเฉพาะบุหรี่และสุรา ในประเทศไทยมีผลสำเร็จมากเรื่องการรณรงค์ลดบุหรี่และเป็นกรณีตัวอย่างที่ดีสำหรับประเทศอื่นๆ แต่ยังมีปัญหาเรื่องการดื่มสุรา ซึ่งเป็นต้นเหตุของความเสียหายทั้งสุขภาพและชีวิต ดังจะเห็นได้ว่าตัวเลขผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่ล้วนมาจากการดื่มสุรา รวมทั้งปัญหาทุกขี้นในครอบครัวอีกด้วย เรามาศึกษากรณีตัวอย่างคนต้นแบบเลิกเหล้าที่พลิกชีวิต “พ่อขี้เมา” เพื่อลูก

“ผมแทบหมดตัว เมียทิ้ง เพื่อนโลยเงินจนเกือบเอาชีวิตไม่รอด” จรรย์ บวรจิตนโม ข้าราชการครูอดีตขี้เมา อายุ 50 ปี เปิดใจเล่าให้ฟังว่า ช่วงก่อนปี 2539 เขาดื่มหนักทุกวัน เมตาตลอดไม่เว้นวันหยุด รายได้หลักของครอบครัวมาจากเงินเดือนครู ซึ่งไม่ได้มากมายแต่ต้องสูญไปกับเหล้าเดือนละ 3-4 พันบาท เศรษฐกิจในบ้านจึงฝืดเคืองมากถึงขั้นกู้หนี้ยืมสินเป็นชนวนให้ทะเลาะกับภรรยาถึงขั้นลงไม้ลงมือบ่อยครั้งภรรยาจึงขอหย่าและจากไปพร้อมกับลูกเพราะทนสภาพหัวหน้าครอบครัวที่เป็นทาสน้ำเมาไม่ได้ เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้เขาเสียใจมาก จึงตัดสินใจเลิกเหล้าโดยวิธีหักดิบในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2539 นั่นที

“ผมเลิกเหล้าเพราะสงสารลูก จากเมื่อก่อนลูกทั้ง 4 คน เป็นเด็กรำเริง คอยเก่ง แต่พ่อแม่ทะเลาะกันบ่อย ลูกกลายเป็นเด็กเงียบ เก็บตัว เศร้า อย่างเห็นชัด ผมไม่ยอมให้สุขภาพจิตเขาเสียไปมากกว่านี้ จึงตัดสินใจเลิกเหล้าเด็ดขาด” จรรย์บอกว่าระยะแรกรู้สึกทรมานมาก หลายครั้งเกือบหันไปดื่มอีก แต่พอคิดถึงหน้าลูกเมียก็มีแรงฮึดขึ้นมา เมื่อรู้สึกอยากดื่มเหล้าก็รีบหากิจกรรมอื่นทำโดยเลือกเล่นกีฬา จรรย์เล่าว่าวิธีเลิกเหล้า นั้นไม่มีสูตรตายตัวแต่ทุกอย่างอยู่ที่ใจ ต้องเอาชนะด้วยใจที่เข้มแข็ง หลังจากเลิกดื่มทุกอย่างในชีวิตเปลี่ยนแปลงไปในทางบวก ความจำดีขึ้น สุขภาพแข็งแรง ประสิทธิภาพการทำงานก็ดีขึ้น ที่สำคัญคือ ได้ครอบครัวกลับคืนมาอีกครั้ง”

กรณีตัวอย่างระดับชุมชนในชนบทก็มีหลายแห่ง เช่น กรณีบ้านดงบ้านสามขา จ.ลำปาง และชุมชนอำเภอนาหมื่น จ.น่าน ซึ่งจัดระเบียบบังคับว่าด้วยเรื่องการงดเหล้าในงานศพ ลุงเจริญ เปี่ยมทวีศักดิ์ ชุมชนอำเภอ นาหมื่นเล่าว่า “ได้ร่วมทีมวิจัยชุมชนจึงได้ข้อมูลเรื่องพิธีกรรมงานศพที่ก่อให้เกิดหนี้สิน เนื่องจากเวลาจัดงานศพจะเผด็จการหาวันดี บางคนต้องเก็บศพไว้ 7 วัน 7 คืน เพราะไม่มีวันดี จึงต้องมาช่วยกันเรื่องอาหารการกินงานตัวเองก็ไม่ได้ทำรายได้ก็ไม่เกิดแต่ต้องเสียเงินทุกวัน จึงหารือกันว่าถ้าปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไป ชาวบ้านทั้งอำเภอก็จะเกิดภาระหนี้สิน จึงได้คิดรูปแบบการทำพิธีศพแบบใหม่ที่ไม่ยึดเยื้อ ขั้นตอนการเผาจะใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง เรื่องไม่จำเป็นก็ตัดออก ปัจจุบันไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก และไม่มีการเลี้ยงเหล้าในงานศพ ได้จัดให้มีวัดปลอดเหล้า โรงเรียนปลอดเหล้า สำนักงานปลอดเหล้า งานศพปลอดเหล้า รวมทั้งงานบุญด้วย ทางสาธารณสุขก็ขอมาอีก 4 ข้อ สำหรับทุกประชาคมคือ

1. ห้ามไม่ให้เอาลาบดิบขึ้นโต๊ะ ทั้งงานมงคล อวมงคล
2. งานศพขอให้ปลอดเหล้า ไม่ให้เลี้ยงเหล้า
3. ขอให้เยาวชนที่ขับขีจักรยานยนต์เสียงดัง สร้างความรำคาญให้ผู้อื่นขอให้หันมาใช้จักรยานแทน

คุณอินแก้ว เรือนปานนท์ จากบ้านดง จ.ลำปาง เล่าว่า “เห็นครอบครัวหนึ่งพ่อตายไป และประมาณกลางเดือนแม่ก็ตายอีก ทำให้ทั้งสองคนผัวเมียทั้งบ้าน ที่นา รถไถ รถยนต์ จึงไปถามคนบ้านข้างเคียงว่าคนบ้านนั้นหายไปไหน เขาบอกว่าไปหาเงินมาใช้หนี้งานศพพ่อกับแม่ที่เหลืออีก 70,000 บาท และเห็นว่าเวลาจัดงานศพก็เอาเหล้ามาเลี้ยง ตาย 3 วัน ฆ่าหมูวันละ 3-4 ตัว มีเหตุทะเลาะวิวาทหย่าร้าง พิกลพิการไปมาก จึงเสนอว่า งานศพจะไม่มีเหล้าได้หรือไม่ พ่อตีมงานศพที่เป็นญาติของตนจึงไปชวนพี่น้องก่อน พ่อไม่มีเหล้าในงานศพเงินก็เหลืออยู่ 10,000 บาท ไม่มีญาติสืบสกุลจึงบริจาคเข้าวัดไป คนที่เคยคัดค้านก็เริ่มทำตาม นอกจากนั้นก็ชวนชาวบ้านให้ลดค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีก เช่น ทำโลงศพเองไม่ต้องซื้อ และเรื่องความเชื่อว่ามีปราสาทโลงศพ ตายไปจะได้อยู่

ราชวงศ์ซึ่งทำให้สิ้นเปลือง จึงถามพระว่าจริงหรือไม่? หลวงพ่อก็ตอบว่า “ใครจะไปรู้ คนตายไปไม่เห็นมีใครกลับมาบอกสักคน” และบอกอีกว่า “แต่ก่อนตายตอนเช้า ก็เผาตอนเย็น ตายตอนเย็นก็เผาตอนเช้า เรื่องปราสาทและการจัดงานเป็นเรื่องหน้าตาเท่านั้น” จึงชวนกันเลิกใช้ปราสาทแต่หันมาบริจาคเป็นเก้าอี้แทน ในส่วนของการใส่ซองให้พระสงฆ์ก็ทำให้เสียค่าใช้จ่ายมาก จึงปรึกษากับหลวงพ่อกว่า จะลดค่าใส่ซองได้หรือไม่? พระบอกว่าได้ไม่มีปัญหาอะไร เรื่องถึงสังฆทานที่มีเต็มวัดแล้วไม่ได้ใช้ ไม่ต้องซื้อแล้วดีมัย ถ้าหลวงพ่อบอกให้เลิกก็ให้บอกเจ้าภาพให้ถวายตามนั้น หลายอย่างรวมกันก็สามารถลดค่าใช้จ่ายเรื่องงานศพได้อีก ทุกวันนี้นางศพบ้านผม คนที่เป็นสมาชิก ธ.ก.ส. ได้เงินแสน ก็เหลือเป็นแสน”

คุณบุญส่ง บุญเจริญ จากบ้านสามขา จ.ลำปาง เล่าว่า “ผมมองดูเพื่อนฝูงญาติพี่น้องที่มีภาระมากกว่า แต่ทำไม่ตนเองจึงมีหนี้สินมากกว่า ทั้งที่หาเงินได้มาก จึงลองวิจัยตนเองว่า “เห็นก็หามาได้เยอะ...แล้วมันหายไปไหนหมด” ลองวิจัยโดยทำบัญชีครัวเรือนตั้งแต่ปี 47 มาเข้าใจตัวเองในปี 49 สรุปว่า มีค่าใช้จ่ายที่เกินความจำเป็นมากมาย ค้นพบว่า สิ่งที่เคยคิดว่าเป็นความสุขของตน แต่เป็นความทุกข์ของเมีย ลูก พี่น้อง ก็พยายามเลิกทุกอย่าง เหลือเลิกได้ 2 ปี จากนั้นก็เลิกบุหรีและการพนัน ผลคือ ทำให้หนี้ลดลงได้เร็วมากๆ ไม่ใช่ว่าผมไม่มีหนี้แต่สามารถอยู่กับหนี้ได้อย่างมีความสุข

ในหมู่บ้านสามขามีการซื้อหอยวงๆ หนึ่งก็ไม่ต่ำกว่า 50,000 บาท เพราะผมเป็นคนเดินโผยหอยเถื่อนกับหอยรัฐบาล แต่เมื่อค้นพบเรื่องนี้ก็ไม่อยากทำอีกต่อไป เพราะคิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความลำบากให้กับคนอื่นฯ จึงเลิกและตั้งใจว่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกหลานและคนอื่น จากที่ตนเองเป็นคนไม่ดีที่สุด เป็นคนที่เอาหอยไปขายให้คนอื่น สร้างหนี้สร้างสินให้เขา คิดว่าตนเองทำบาปและจะไถ่บาปด้วยการเลิก และทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน

กรณีตัวอย่างชุมชนทั้ง 3 แห่ง ที่ชุมชนร่วมกันคิด “สูตรยาแก้หนี้” ด้วยวิธีการเดินเข้าหาความสุข เริ่มที่บ้านสามขา เดินจากหนี้สินเข้าหา

ความสุข กลุ่มนาหมื่น เดินจากพิธีกรรมเข้าหาความสุข บ้านดงลำปาง เดินจากเรื่องเหล้าในงานศพเข้ามาความสุขครอบครัว คงจะช่วยให้ท่านผู้อ่านสามารถนำไปใช้ในการสื่อความเข้าใจเรื่องการจัดการปัญหาหนี้สินและสังคม ที่มุ่งให้เห็นเหตุ เห็นความเชื่อมโยง เห็นวิธีการแก้ไข ปัญหาหนี้สินว่า สามารถเริ่มต้นได้จากเรื่องใกล้ตัวหลายๆ เรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ว่าการพัฒนาต้อง “ระเบิดจากข้างใน” จึงจะสามารถพัฒนาต่อเนืองไปได้อย่างยั่งยืน

27

เกษตรอินทรีย์วิถี พ้อเพียง

ขอนำเรื่องราวเกี่ยวกับการเกษตรที่มีข้อตกลง (Contract Farming) มาเล่าสู่กันฟัง เนื่องจากมีโอกาสไปรับฟังข้อเสนอเรื่องที่ว่า ดร.สุนันทา เศรษฐบุญสร้าง เจ้าหน้าที่ของธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) ได้นำเสนอในเรื่องการประชุมเสนอผลงานวิจัยที่สำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัย (สวท.) จัดขึ้นเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2551

ดร.สุนันทา เสนอว่า Contract Farming (CF) มีประโยชน์ต่อเกษตรกร เนื่องจากสร้างความเชื่อมั่นด้านการตลาดรับซื้อผลผลิต และช่วยให้มีรายได้แน่นอน รวมทั้งสนับสนุนการรับสินเชื่อจากสถาบันการเงิน นอกจากนี้จะได้รับคำแนะนำด้านการจัดการและวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชผลที่มีราคาสูง เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงข้อเสียคือ ข้อตกลงที่ให้ประโยชน์ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย รวมทั้งผู้ซื้อมักจะเน้นไปที่เกษตรกรรายใหญ่หรือเน้นที่ผลประโยชน์ระยะสั้นมากกว่าความยั่งยืนระยะยาว ตัวอย่างเช่น การใช้สารเคมีป้องกันศัตรูพืช ซึ่งอาจเกิดพิษตกค้างในดินและผลผลิต ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกปนเปื้อนมลพิษและเสียหายต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริโภค และเกษตรกรเองตั้งมียางานว่า การผลิตผลไม้ประเทศชิลีมีผลทำให้เด็กทารกเกิดใหม่ 90 คน เกิดโรค หรือ การปลูกไม้ตัดดอกในประเทศโคลัมเบีย ทำให้เกษตรกรชายมีจำนวนสเปิร์มลดลง และการผลิตเมล็ดพันธุ์มะเขือเทศในประเทศไทย ทำให้เกษตรกร 92% มีสารพิษตกค้างก่อให้เกิดมะเร็ง เป็นต้น

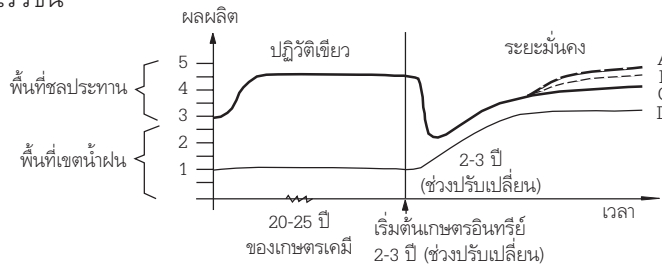

Contract Farming จึงควรนำมาใช้สำหรับกรณีการผลิตอาหารอินทรีย์ (Organic food) และเน้นส่งเสริมองค์กรเกษตรกรให้เข้มแข็ง รวมทั้งเน้นให้บริษัทผู้รับซื้อมีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) สาเหตุที่ควรเน้นเกษตรอินทรีย์ก็คือ ตลาดโลกต้องการอาหารปลอดภัยและมีอุปสงค์สูงกว่าอุปทานมาโดยตลอดและอัตราการเติบโตสูงมากกว่า 130% ตั้งแต่ปี 2002 เป็นต้นมา (มูลค่ามากกว่า 11 พันล้านเหรียญสหรัฐต่อปี) ยิ่งกว่านั้นเกษตรอินทรีย์ยังช่วยลดปัญหาความยากจนได้อีกด้วย

ดร.สุรนันทน์ มีความเห็นว่าพื้นที่เกษตรของโลก 74% ที่เป็นพื้นที่ทำกินแบบยถากรรม ต้องอาศัยน้ำฝน เป็นแหล่งอาชีพของเกษตรกรชั้นเล็กและยากจนจึงเป็นเขตที่ยังมีการปนเปื้อนสารเคมีและมลพิษไม่มากนัก ควรที่จะนำมาปรับใช้เป็นเขตเกษตรอินทรีย์ที่เน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้มากที่สุดรวมทั้งแรงงานท้องถิ่น และจะใช้สินเชื่อน้อยนัก แต่ต้องเน้นความรู้และภูมิปัญญาเทคโนโลยีที่เหมาะสม พึ่งพาตนเองให้มากที่สุด

ความเห็นเช่นนี้ก็สอดคล้องกับนโยบาย ธ.ก.ส. ที่เน้นเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และเรียนรู้จากตัวอย่างปราชญ์ชาวบ้านอีสานที่ทดลองเรื่อง เกษตรประณีต 1 ไร่ ไม่ยากไม่จน ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี หากช่วยกันเผยแพร่ขยายผลก็จะเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรชั้นเล็กได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายหลักในปีนี้เป็น เกษตรกรชั้นเล็กและยากจนที่เข้าร่วมโครงการพักหนี้ (จำนวน 330,000 ราย) แนวทางดังกล่าวน่าจะช่วยพัฒนาให้หลุดพ้นภาระหนี้สินได้เร็วขึ้น

ภาพข้างบนนี้แสดงเปรียบเทียบการผลิตแบบเกษตรเคมี (ปกติดีเขียว) และเกษตรอินทรีย์ จะเห็นได้ว่าในเขตพื้นที่ชลประทานซึ่งมีดินน้ำอุดมสมบูรณ์เมื่อได้รับเทคโนโลยีทันสมัยจะได้รับผลผลิตสูงมาก แตกต่าง

จากพื้นที่เขตน้ำฝน ซึ่งมีดินและน้ำไม่อุดมสมบูรณ์ เกษตรกรยากจนไม่มีทุนเพียงพอสำหรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงได้ผลผลิตต่ำกว่ามากแต่เมื่อเริ่มหันมาทำเกษตรอินทรีย์จะเริ่มมีผลผลิตที่เพิ่มขึ้นที่ละน้อยจนสูงใกล้เคียงเกษตรเคมี โดยมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่ามากเช่นกัน และเป็นระบบเกษตรที่ยั่งยืนเพราะไม่สร้างปัญหามลพิษแกดินและน้ำอีกด้วย

ในขณะเดียวกัน สำหรับเกษตรกรที่คุ้นเคยกับเกษตรเคมี หากจำเป็นต้องหันกลับมาทำเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากปัญหาต้นทุนสูงจากปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช รวมทั้งปัญหาสารพิษปนเปื้อนในผลผลิต อาจต้องยอมรับว่าในช่วงปรับเปลี่ยน 2-3 ปีแรก ผลผลิตที่ได้รับจะต่ำกว่าเดิมพอควร แต่จะเริ่มมากขึ้นในปีต่อมา ทั้งนี้ อาจจะมีผลผลิตสูงกว่าเกษตรเคมี หรือใกล้เคียงกันหรือต่ำกว่าเล็กน้อย ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการได้ดีมากน้อยเพียงใด จะเห็นได้จากรายงานสรุปผลการดำเนินงาน

เกษตรแบบมีข้อตกลงที่ใช้เกษตรอินทรีย์ ดังนี้

ประเทศ	จำนวนราย	พืชผล	รายได้	P-Value
ประเทศไทย (ปี 2003)	443	ข้าว	✓	0.000
ประเทศไทย (ปี 2005)	243	ข้าว	✓	0.723
ประเทศไทย (ปี 2005)	110	กล้วย	✓	0.118
ประเทศไทย (ปี 2005)	148	หน่อไม้ฝรั่ง	✓	0.119
ประเทศจีน (ปี 2006)	240	ชา	✓	0.013
ประเทศไทย (ปี 2006)	240	ไม่ผล	✓	0.851
ศรีลังกา (ปี 2006)	200	ชา	✓	0.250
กัมพูชา (ปี 2005)	615	ข้าว	✓	0.141
ลาว (ปี 2005)	368	ข้าว	✓	0.030

จากรายงานของเจ้าหน้าที่ธนาคาร ADB คงจะเป็นแนวทางให้ท่านผู้อ่านลองคิดตรึกตรองดูว่า เราจะชักชวนให้เกษตรกรหันกลับมาทำการเกษตรที่มั่นคงยั่งยืนแบบเกษตรอินทรีย์ได้อย่างไรบ้าง ควรเริ่มที่ประเภทพืชผลและพื้นที่ใดบ้าง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและทำให้ประเทศไทยสามารถเพิ่มศักยภาพให้ เป็น “ครัวโลก” ได้อย่างแท้จริง

28

ค้นคิด พัฒนา เพิ่มมูลค่าเกษตรไทย

ขอเล่าสู่กันฟังเรื่อง การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารไทยที่ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ได้นำมาเผยแพร่ในงาน เปิดโลกทัศน์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 45 ปี วว. “สุขภาพดี...ชีวิตสดใส” ซึ่งเห็นว่ามันน่าสนใจ เพราะเรื่องอาหารสุขภาพเป็นจุดแข็งที่สำคัญของไทยในการชูประเด็น “ครัวโลก” ให้ชัดเจน จึงขอนำมาเล่าเป็นตัวอย่างพอสังเขป

เรื่องแรกคือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากปลายข้าวแบบครบวงจร ซึ่งฝ่ายเทคโนโลยีอาหาร สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ฯ (วว.) ตระหนักถึงความสำคัญในการเพิ่มมูลค่าของปลายข้าวที่มีปริมาณมากและมูลค่าต่ำ ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมอาหาร จึงริเริ่มการนำปลายข้าวมาผลิตเป็นแป้งข้าวบริสุทธิ์ (Rice Starch) ผ่านกระบวนการสกัดโปรตีนออก เพื่อให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมสำหรับเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ปลายข้าวที่ใช้ในโครงการนี้มี 2 พันธุ์คือ ข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 และข้าวพันธุ์ชัยนาท 1 โดยนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ดังนี้

1. แคปซูลยา-วว.ได้นำแป้งข้าวบริสุทธิ์จากข้าวพันธุ์ชัยนาท 1 มาพัฒนาเป็นวัสดุที่ใช้ในการทำแคปซูลยาทดแทนการใช้เจลาติน เนื่องจากปัจจุบันแคปซูลยาส่วนใหญ่ทำจากกระดูกวัวหรือหนังหมู ซึ่งมีข้อด้อยคือมีความเปราะและเมื่อเก็บไว้ในสภาพที่มีความชื้นต่ำหรือบรรจุตัวยาที่มีการดูดน้ำได้ดี จะเกิดปฏิกิริยาเชื่อมข้ามกับตัวยาที่มีหมู่อัลดีไฮด์อยู่ ทำให้การละลายของยาเปลี่ยนไป นอกจากนี้ แหล่งวัตถุดิบที่มาจากสัตว์อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงที่จะติดเชื้อวัชโรค รวมทั้งเกิดปัญหาในการรักษาผู้ป่วยชาวมุสลิม จากผลการวิจัยพัฒนาของ วว. พบว่า แป้งข้าวบริสุทธิ์จากข้าวพันธุ์ชัยนาท 1 สามารถนำมาขึ้นรูปเป็นแคปซูลได้ดี อย่างไรก็ตาม จะทำการศึกษาวิจัยในด้านเภสัชกรรมต่อไป

2. ผลิตภัณฑ์น้ำสลัดไร้ไขมัน-วว.ได้นำแป้งข้าวบริสุทธิ์จากข้าวพันธุ์หอมมะลิมาพัฒนาเป็น “น้ำสลัดไร้ไขมัน” เนื่องจากแป้งข้าวบริสุทธิ์ดังกล่าวเป็นสารที่ทำหน้าที่ให้ความข้นหนืด (thickening agent) และทดแทนไขมัน (fat replaces) ทั้งนี้ วว.ยังเสริมใยอาหารและเบต้าแคโรทีนเพื่อเสริมคุณค่าทางอาหารอีกด้วย โดยผลิตภัณฑ์น้ำสลัดไร้ไขมันมีความแตกต่างจากน้ำสลัดที่จำหน่ายทั่วไป ซึ่งมีปริมาณไขมันเป็นส่วนประกอบ 8-30% ดังนั้น ผลิตภัณฑ์น้ำสลัดไร้ไขมันจึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับผู้รักษาสุขภาพและผู้ที่ต้องการลดน้ำหนัก นอกจากนี้ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นสารเพิ่มความข้นหนืดแก่อาหารประเภทอื่น เช่น ซอสชนิดต่างๆ หรือใช้ในอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องได้อีกด้วย

3. ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มจากปลายข้าว-ว. เห็นว่ามีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่ทำจากข้าวน้อยมาก จึงดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มข้าวประเภทไม่มีแอลกอฮอล์ เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์เสริมคุณค่าทางโภชนาการให้แก่ผู้บริโภค โดยใช้ปลายข้าวกล้องหอมมะลิเป็นวัตถุดิบ ซึ่งมีกระบวนการผลิตด้วยการนำปลายข้าวมาทำเป็นแป้งข้าวโดยวิธีการไม่เปียก เมื่อได้แป้งข้าวแล้วจึงพัฒนาสูตรโดยหาอัตราส่วนที่เหมาะสมระหว่างแป้งข้าวต่อน้ำ จากนั้นนำอัตราส่วนที่เหมาะสมดังกล่าวไปใช้สำหรับการย่อยข้าวด้วยเอนไซม์อะไมเลส (Termamyl SE) เพื่อย่อยแป้งให้เป็นน้ำตาลมอลโตส แป้งข้าวที่ผ่านการย่อยแล้วจะมีลักษณะค่อนข้างเหลวสีขาวขุ่นเล็กน้อย และมีความหวานประมาณ 9 บริกซ์ นำน้ำข้าวที่ผ่านการย่อยมาผสมกับผลไม้ต่างๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าโภชนาการและปรับแต่งกลิ่นรส ก็จะได้เครื่องดื่มสกัดจากปลายข้าวรสผลไม้รวม และเครื่องดื่มสกัดจากปลายข้าวรสไบเบเตย ซึ่ง วว. ได้ทดสอบการยอมรับจากผู้บริโภคในระดับห้องปฏิบัติการเรียบร้อยแล้ว เป็นผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับผู้บริโภคที่ใส่ใจในสุขภาพ เพราะมีคุณค่าทางโภชนาการจากผลไม้และข้าว

เรื่องที่สอง คือเครื่องดื่มผลไม้รวมเพื่อสุขภาพ “ไลโคเอ็ม (Lycó M)” ซึ่งฝ่ายเภสัชและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ฯ ได้ทำการศึกษาคัดเลือกพืชผักผลไม้ต่างๆ เช่น พักทอง มะเขือเทศ แดงโม แก้วมังกร และแครอท เพื่อตรวจวิเคราะห์สารไลโคปีนและเบต้าแคโรทีนธรรมชาติที่สามารถต้านอนุมูลอิสระ ลดความเสี่ยงโรคมะเร็งตามวิธีที่พัฒนาโดย วว. จากนั้นจึงนำพืชผักผลไม้ที่มีปริมาณสารดังกล่าวมาพัฒนาสูตรเป็น “เครื่องดื่มผลไม้รวมเพื่อสุขภาพไลโคเอ็ม (Lycó M)” ซึ่งผ่านการศึกษาลक्षणการต้านอนุมูลอิสระด้วย จึงเหมาะสำหรับผู้บริโภคทุกเพศทุกวัย เนื่องจากไม่มีการเติมสารสังเคราะห์ ไม่มีเติมน้ำตาล กรดซิทริก และการเจือจางสีสังเคราะห์แต่อย่างใด ที่สำคัญมีส่วนผสมของสารไลโคปีนและเบต้าแคโรทีนธรรมชาติ 100% มีรสชาติกลมกล่อม และมีส่วนผสมของเนื้อผลไม้ที่ผ่านการปั่นละเอียด เพื่อเพิ่มกากใยอาหารช่วยให้ระบบขับถ่ายดี

นอกจากนั้น ฝ่ายเทคโนโลยีชีวภาพได้ดำเนินโครงการแปรรูปผลมะม่วงหิมพานต์เมื่อ พ.ศ.2550 และประสบความสำเร็จในการวิจัยพัฒนาน้ำมะม่วงหิมพานต์ชนิดเข้มข้น ภายใต้ชื่อผลิตภัณฑ์ “เครื่องดื่มเสริมสุขภาพกาหยู” ซึ่งมีความหวานประมาณ 70 องศาบริกซ์ จึงเหมาะสำหรับเป็นเครื่องดื่มสุขภาพ โดยการเจือจางกับน้ำสะอาดหรือใช้เพิ่มความหวานให้กับเครื่องดื่มอื่นๆ เช่น ชา เป็นต้น หรือผสมโซดาดื่มเพื่อความสดชื่นของร่างกาย ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ตัวอย่างพบว่า ใน 100 มิลลิลิตรจะให้พลังงานทั้งหมด 37.84 กิโลแคลอรี คาร์โบไฮเดรต 9.26 กรัม น้ำตาล 8.38 กรัม ใยอาหาร 0.13 มิลลิกรัม วิตามินบี 6 0.04 มิลลิกรัม และมีวิตามินซีสูงถึง 197.21 มิลลิกรัม และวิเคราะห์ไม่พบปริมาณไขมันและคอเลสเตอรอลแต่อย่างใด

สุดท้ายนี้ ขอฝากแนวคิดและวิธีปฏิบัติเพื่อการลดรายจ่ายของแต่ละครัวเรือน เช่น การที่เราเห็นรายจ่ายค่าข้าวปลาอาหารผักผลไม้สูงมากขึ้นต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องคิดพิจารณาว่า มีอะไรที่พอจะปลูกกินเองเลี้ยงเองได้บ้าง น้ำยาล้างจานทำเองได้ไหม ทำเพียงครั้งสองครั้งก็ใช้ได้ เป็นปี แทนที่จะซื้อขวดละ 30-40 บาท ถ้าเราลงทุนทำเองไม่ถึง 10 บาท จึงประหยัดได้มาก การประหยัดพลังงาน ซึ่งพลังงานที่เราใช้จ่ายมากคือน้ำมันรถและค่าไฟฟ้า เราจึงควรตรวจสอบการใช้พลังงานของตนเองอย่างน้อย 2 เรื่องนี้ และกำหนดโครงการระยะแรก 3 เดือน โดยดูว่าก่อนเริ่มใช้เดือนละเท่าใด แล้ววางแผนขั้นตอนการประหยัดอย่างชัดเจน เมื่อลงมือปฏิบัติในแต่ละเดือนก็นำรายจ่ายก่อนประหยัดและหลังประหยัดมาเปรียบเทียบและนำเงินส่วนต่างเข้าบัญชีออมทรัพย์ของตนเช่น ก่อนโครงการเคยใช้น้ำมันเดือนละ 3,000 บาท ตอนนี้อยู่ประหยัดได้เดือนละ 500 บาท ก็นำส่วนประหยัด 500 บาทเข้าบัญชีเงินออม เมื่อสิ้นโครงการ 3 เดือนก็จะได้ 1,500 บาท เป็นต้น หลังจากนั้นก็วางแผนดำเนินการต่อไปตามความเหมาะสมจะช่วยลดปัญหาภาระการใช้จ่ายของเราอย่างได้ผล

29

ปากพูน...

ชุมชนแห่ง การริเริ่มทางปัญญา

มีเรื่องดีๆ มาเล่าสู่กันฟังเช่นเคย เนื่องจากได้รับเชิญจากสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในฐานะที่เป็นกรรมการบริหารแผนคณะที่ 3 ซึ่งรับผิดชอบดูแลชุมชนเข้มแข็ง ให้ไปศึกษาดูงานที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างต้นแบบของ “ตำบลสุขภาพะดีเด่น” ซึ่งได้เรียนรู้หลายอย่างจากการได้รับฟังแนวคิดและแนวปฏิบัติจากนายก

อบต.ปากพูน (คุณชนาวุฒิ ถาวรพราหมณ์) และผู้นำชุมชนหลายคน คิดว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานตามแผนงานชุมชนเข้มแข็ง ได้เป็นอย่างดี

ประเทศไทยประสบปัญหาหลายอย่างทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง อย่างที่พวกเราทราบกันดีอยู่แล้ว หากเราต้องการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีสมรรถนะสูง คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีปัจจัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เราคงจะต้องประเมินศักยภาพของสังคมไทยโดยการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของทุนหลัก 4 ประเภทของสังคมไทย ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

1. ทุนทางกายภาพ (Physical Capital) มีจุดแข็งทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพและโครงสร้างพื้นฐาน แต่มีจุดอ่อนทางด้าน การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) และการวิจัยพัฒนา (R&D)
2. ทุนทางการเงิน (Financial Capital) มีจุดแข็งคือ ตลาดทุนที่มีเสถียรภาพโดยเปรียบเทียบ แต่มีจุดอ่อนที่ต้องพึ่งพิงปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ รวมทั้งการส่งออกที่พึ่งพิงตลาดหลักน้อยราย
3. ทุนทรัพยากรมนุษย์ (Human Capital) มีสัดส่วนของประชากรวัยแรงงานสูง แต่มีจุดอ่อนเรื่องทักษะความรู้ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ยังมีน้อย
4. ทุนทางสังคม (Social Capital) มีจุดแข็งที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก แต่มีจุดอ่อนที่ระดับการเปิดประเทศที่กว้าง ในขณะที่ภูมิคุ้มกันยังไม่เข้มแข็ง การให้บริการทางการแพทย์ยังไม่ทั่วถึง

องค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน เป็น อบต.ที่คิดริเริ่มแก้ปัญหาดังกล่าวในระดับตำบล โดยกำหนดวิสัยทัศน์ว่า “พลเมืองมีความรู้ ความเป็นอยู่ไม่ยากจน สุขภาพคนแข็งแรง” และมีคำขวัญว่า “อนุสาวรีย์วีรไทย สูงไฟประกาศาร สถานที่ตั้งกองทัพภาค มีมากสองสนามบิน ถิ่นกึ่งปลาสมบุรณ์ เพิ่มพูนอริฐแดงแหล่งดินเผา ทัศนกรรมหนังตะลุง

ย่านลิเภา สัมพันธ์เราไทยพุทธมุสลิม”

คุณธนาวุฒิ ถาวรพราหมณ์ หรือ “นายกปู” นายก อบต.ปากพูน ที่นิยามตัวเองว่า “รูปไม่หล่อ หัวท่อม ปากหมา” เล่าให้ฟังว่า ตนเองยึดหลักการของ พ.ร.บ.ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ซึ่งท้องถิ่นมีอำนาจสามารถทำอะไรก็ได้โดยไม่ต้องรอหรือยึดหลักเกณฑ์ที่สั่งการจากส่วนกลาง และเดินหน้าผลักดันโครงการมากมาย โดยการนำกองทุน “ออกนอกระบบราชการ” เพื่อให้บริหารจัดการได้คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

นายกปู กล่าวว่า เขาเริ่มทำงานท้องถิ่นตั้งแต่ พ.ศ.2538 เมื่อมี พ.ร.บ.ยกสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากคุณพ่อเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนและคุณแม่เป็นผู้อำนวยการสถานีอนามัย ซึ่งอยู่ในพื้นที่ตำบลปากพูน ทำให้เขาได้เห็นคนที่เดือนร้อนเรื่องการศึกษาเพราะใครไม่มีเงินทองก็มาขออาศัยอยู่ที่บ้าน พ่อกับแม่ก็ส่งให้เรียน รวมทั้งพบเห็นชาวบ้านที่มีปัญหาเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นจำนวนมาก เมื่อญาติคนหนึ่งเป็นก้านั้นและพี่ชายซึ่งเป็นปลัดอำเภอขอให้มาช่วยงาน อบต. จึงเป็นแรงจูงใจที่สนใจมาทำงานด้านนี้เต็มตัว แม้ว่าประสบการณ์การเรียนมาด้านสถาปัตยกรรม แต่มีสำนึกอยากทดแทนบุญคุณแผ่นดินเกิด จึงเปลี่ยนจากการเป็นนักออกแบบบ้านอาคาร จัดสวน ก็มาเป็นนักออกแบบสังคม และตอนหลังก็ศึกษาเพิ่มเติมด้านรัฐประศาสนศาสตร์ด้วย

เริ่มครั้งแรกในปี 2539 เมื่อรู้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของ อบต.แล้ว จึงกำหนดทิศทางได้ แต่ช่วงแรกๆ เป็นการสนับสนุนด้านสาธารณสุขและสุขภาพ เช่น จัดซื้อเวชภัณฑ์ เนื่องจากเขาเติบโตมาจากสถานีอนามัย จึงรู้ว่าสถานีอนามัยมีกำลังคนน้อยมากเมื่อเทียบกับประชาชนผู้รับบริการ จึงคิดเรื่องช่วยเหลือด้านกำลังคน โดยจ้างคนเพิ่มเติมและส่งเด็กไปเรียนด้านพยาบาล เพื่อให้กลับมาช่วยสถานีอนามัย

เมื่อได้รับคำถามว่า เหตุใดจึงไม่สนใจเรื่องสร้างถนนหรือเน้นโครงการพื้นฐานเช่นเดียวกับ อบต.อื่นๆ คุณธนาวุฒิก็ตอบว่า ความจริงแล้วสนใจทุกด้าน การวางผังเมืองก็สนใจ เพียงแต่มีลำดับความสำคัญในการพัฒนาไม่เท่าเทียมกัน เรื่องถนนและโครงสร้างพื้นฐานก็ของบประมาณจาก อบจ. (องค์การบริหารส่วนจังหวัด) และกรมทางหลวงชนบท

เรื่องประกายของงบประมาณจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเงินอุดหนุนกรณีเฉพาะกิจ แต่งบประมาณในส่วนของ อบต.จะเน้นเรื่องพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะการศึกษาและสาธารณสุข การส่งเสริมรายได้ให้ประชาชนอยู่เลยเส้นความยากจน รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยสร้างแรงงานเข้าสู่ตลาดแรงงานให้เป็นแรงงานที่ดี มีระดับการศึกษา มีความรู้ด้านเทคโนโลยี มีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ แม้ว่าจะเป็นเรื่องนามธรรมซึ่งกว่าจะเห็นผลต้องใช้เวลายาวนานก็ตาม เพราะไม่ได้หวังคะแนนเสียงอย่างเดียว

คุณธนาวุฒิเล่าให้ฟังว่า สวัสดิการชุมชนเกิดจากการจัดตั้งกองทุนวันละบาท ซึ่งแตกต่างจากกองทุนที่ท้องถิ่นอื่นจัดทำ กองทุนเหล่านี้เป็นลักษณะการระดมทุนในหมู่บ้าน ระดมทุนแล้วก็ยังเป็นเงินหุ้นของแต่ละคน แต่ที่ปากพูนกองทุนนี้ไม่เป็นการแบ่งหุ้นและเป็นไปในลักษณะเงินที่ทุกคนให้โดยยินยอมพร้อมใจไม่เอาคืน เพราะไม่มีปันผล ไม่มีให้กู้ แต่มีสวัสดิการให้ เช่น ในกรณีคลอดบุตรจะได้รับเงินช่วงที่นอนโรงพยาบาลคินละ 200 บาท หรือเมื่อเสียชีวิตจะได้รับเงินค่าทำศพมากน้อยแล้วแต่ช่วงเวลาของการเป็นสมาชิก เช่น เป็นสมาชิก 1 ปีได้เงิน 10,000 บาท ถ้าเป็นสมาชิกยาวนานจะได้รับประมาณ 30,000 บาท คนที่ยากจนก็ให้สมัครเข้ากองทุนเพื่อให้เกิดการออม ซึ่งเป็นจำนวนเล็กน้อยเพียงวันละหนึ่งบาท กองทุนนี้เพิ่งเปิดรับสมาชิกเมื่อ 4 เมษายน 2550 ปัจจุบันมีสมาชิกแล้วประมาณ 5,000 คน

การบริหารจัดการก็ดำเนินการโดยมีกรรมการแต่ละหมู่บ้าน กำหนดหลักเกณฑ์ระเบียบต่างๆ ในที่ประชุมตำบล โดยมีการคัดเลือกประธาน และบอร์ดใหญ่คือสมาชิก บอร์ดเล็กคือผู้แทนจากแต่ละหมู่บ้าน กองทุนนี้ได้เอาออกนอกระบบราชการแล้วเอาเงิน อบต.ไปสมทบ โดยในปี 2551 สมทบไป 200,000 บาท เงินในกองทุนนี้ส่วนหนึ่งจะจัดสรรเพื่อการศึกษาลำดับเด็ก ซึ่งก็คือส่วนที่ อบต.โอนไปสมทบ ตอนนี้นำให้ทุนเด็กแล้ว 200 กว่าคน

เหตุที่โอนเงิน อบต.เข้ากองทุนนี้ เพราะเมื่ออยู่ในระบบจะถูกห้ามให้ทุนการศึกษาสำหรับเด็กที่อยู่ในการศึกษาภาคบังคับหรือเด็กที่อยู่ใน

ช่วงการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ที่รัฐจัดให้มันฟรีไม่จริง เพราะผู้ปกครองยังมีค่าใช้จ่ายหลายอย่าง เช่น ค่ารถโดยสาร ค่าอาหาร ค่าเครื่องแต่งกาย แม้ว่าบางโรงเรียนให้เสื้อผ้า 2 ชุด แต่เด็กต้องใส่เสื้อผ้าทุกวัน

นอกจากนี้ยังทำอีกหนึ่งกองทุนคือ กองทุนระบบหลักประกันสุขภาพ 37.50 บาท ซึ่งผลักดันให้มีการขับเคลื่อนด้านสาธารณสุขทั้งหมดมาที่กองทุนนี้ มีการจัดการแบบคณะกรรมการ โดยมีนายก อบต. เป็นประธาน ปลัด อบต. เป็นเลขานุการ มีตัวแทนจาก อสม. 2 คน มีประชาคมหมู่บ้านหมู่ละ 1 คน ตามแบบที่ สปสช. (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ) กำหนด แต่การจ่ายเงินจะไม่จ่ายตามที่ สปสช. กำหนด เช่นไม่ควรจ่ายเงินกรอบที่ 1 (เกี่ยวกับทุนการศึกษา) เกินกว่า 10% เนื่องจากกลัวว่า อบต. จะนำเงินไปส่งเด็กเรียนทั้งหมด จึงต้องไปถกเถียงในระดับส่วนกลางว่า ส่งเด็กไปเรียนพยาบาลเพื่อเป็นประโยชน์สอดคล้องกับสภาพปัญหาของท้องถิ่น

อบต. ปากพูน ใช้เงินขับเคลื่อนเรื่องสุขภาพโดยมีแผนงานชัดเจน ประชุมกันทุกเดือน วางแผนจากการประชุมประชาคม จากปัญหาและความต้องการแท้จริง ขณะนี้ อบต. ให้ทุน 5 คน เรียนจบแล้ว 1 คน เฉพาะด้านพยาบาล จากเงินกองทุนระบบหลักประกันสุขภาพ แต่กองทุนสวัสดิการชุมชนวันละบาทก็ใช้ส่งเรียนด้านอื่นๆ เช่น ปริญญาโทวิศวกรรม และคนพิการก็ให้เรียน ปวช. หรือ ปวส. ซึ่งเรียนจบไปหลายคนแล้ว โดยทุนทั้งหมดไม่มีข้อผูกมัด ยกเว้นทุนที่ส่งเรียนพยาบาล สำหรับปริญญาตรีเรียน 4 ปี ปริญญาโท 2 ปี ดังนั้นถ้าเรียน 4 ปีก็ชดใช้ทุน 4 ปี เรียน 6 ปีก็ชดใช้ทุน 6 ปี โดยตำแหน่งบรรจุที่ อบต. และอยู่ที่สถานีอนามัย หลังจากนั้นก็ให้พิจารณาเอง ตอนนี้คนแรกที่จบแล้วเป็นเด็กยากจน แต่จบแล้วเขาไม่มาทำงานที่นี่ ไปทำงานโรงพยาบาลเอกชน คนแรกนี้ไม่ได้ทำสัญญาผูกมัดไว้ ปัจจุบันพยาบาลชุมชนที่เราส่งเรียนได้ทำ MOU (บันทึกความเข้าใจ) ร่วมกันระหว่างสถานศึกษา อบต. และโรงพยาบาลคู่สัญญาว่าเด็กที่เรียนจบแล้วจะมาทำงานที่สถานีอนามัยในเวลาราชการและต้องไปเข้าเวรที่โรงพยาบาลคู่สัญญาด้วย เพื่อไปฝึกทักษะเพิ่มเติมและมีรายได้พิเศษ เพราะ อบต. ปากพูนผลิตพยาบาลชุมชนเพื่อชุมชน ไม่ได้

ผลิตพยาบาลเพื่อโรงพยาบาล และต้องอยู่กับชุมชนตั้งแต่เรียนปีแรก เด็กเหล่านั้นมีฐานะยากจน พ่อแม่ไม่มีโอกาสส่งเรียน เมื่อเรียนจบแล้วเงินเดือนเป็นเงินของ อบต. โดยจ่ายตามระเบียบราชการ 8,000 บาท ต่อเดือน แต่อีกส่วนหนึ่งก็บวกเพิ่มอีก 4,000 บาท จากเงินกองทุนระบบหลักประกันสุขภาพ เพื่อจูงใจให้อยู่ได้และแข่งกับเอกชนได้ ทั้งนี้ได้กำหนดมาตรฐานการให้บริการ เช่น มีผู้รับบริการ 40,000 คน จะมีพยาบาล 8 คน ถ้าพยาบาลเหล่านี้ชดใช้ทุนครบกำหนดเวลาแล้วก็สามารถย้ายไปที่อื่นได้ อบต. ก็จะสร้างเด็กใหม่ขึ้นมาอีก

นายก อบต. ปากพูน ให้ความสนใจเรื่องคุณภาพของเด็กในชุมชน จึงสร้างศูนย์เด็กเล็กในชุมชน โดยคิดเรื่องเรียนให้สนุก ให้เด็กได้รับการศึกษาประเภทที่สมองไม่หยุดนิ่งและไม่มองเพียงมิติเดียว ปัจจุบันกำลังขับเคลื่อนโครงการ “ชุมชนไม่ทอดทิ้งกัน” เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยอาศัยเงินกองทุนวันละบาทและมีอาสาสมัครเพื่อขับเคลื่อนโครงการ อบต. จัดจ้างให้คนสูงอายุในชุมชนมาเล่นนิทานในศูนย์เด็กเล็กเพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้ และให้เด็กไปเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุเพื่อให้เขาภูมิใจว่ามีเด็กลูกหลานมากกว่าดบ้าน เกือบชยะ ทำให้เด็กมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สูงอายุ เด็กก็มีความสุขเพราะผู้สูงอายุมาเล่นนิทาน มาร้องเพลงเรือให้ฟังในศูนย์ฯ มีแผ่นซีดีเพลงเรือหรือให้เด็กฟังเพลงบรรเลงของโมซาร์ท จะให้เด็กเรียนจากแผ่นซีดี เพราะเด็กสมาธิสั้น จึงให้ครูพูดสอนเพียงเล็กน้อยแล้วให้เห็นของจริงมากกว่า เช่น ถ้าเรียนเรื่องนกจะพาเด็กไปสวนสัตว์ และให้พาผู้ปกครองไปด้วย ทั้งครู เด็ก และผู้ปกครองก็จะทานข้าวร่วมกันถ้าเรียนเรื่องทานาก็มีแปลงนาสาธิตให้เด็กปลูกข้าวด้วย นอกจากนี้ อบต. มีโครงการให้ยืมจักรยานเพื่อให้ผู้ปกครองปั่นจักรยานมาส่งลูก เพราะระหว่างบ้านมาโรงเรียนผู้ปกครองก็จะได้สอนลูกและได้พบครู รวมทั้งได้สุขภาพที่ดีด้วย อบต. จึงไม่เตรียมรถรับส่งให้เหมือนที่อื่น เพราะต้องเสียค่าน้ำมันและมีมลภาวะ

กิจกรรมที่ทำนอกจากเรื่องสุขภาพ อบต. ยังมีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและพลังงานทดแทน โดย อบต. รณรงค์ให้ประชาชนจ่ายค่าน้ำประปาด้วยการจัดแยกขยะในครัวเรือนมาจ่ายแทน เช่น ขวดราคา

ใบละ 1.50 บาท กระดาษกิโลกรัมละ 7 บาท และน้ำมันพืชที่ใช้แล้ว เพื่อนำมาทำน้ำมันไบโอดีเซลสำหรับใช้กับรถยนต์ของ อบต. อีกด้วย

อบต.ปากพูน มีโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมและโคเนื้อ จึงมีฟาร์มโคนมสาธิตของชุมชน โดย อบต. รับซื้อนมทั้งหมดแล้วนำไปให้แม่ที่ตั้งครรภ์ ให้เด็กที่หย่านมแล้ว เด็กก่อนเข้าเรียน ผู้สูงอายุและผู้พิการ ให้เด็กชั้นประถม 5-6 กิน เพราะราชการให้เด็กกินนมแค่ชั้นประถม 4 นอกจากนั้น อบต.ผลิตสบู่ก้อน โฟมล้างหน้า น้ำมัน

คุณชนาวดีเล่าเพิ่มเติมว่า ไปเห็นที่อำเภอปากพนังชาวบ้านเผาฟางทิ้งมาก จึงขอซื้อและจัดงบประมาณ อบต.ซื้อเครื่องอัดฟาง 2 เครื่อง สามารถอัดฟางได้ 200 ตันต่อวันต่อเครื่อง เพื่อใช้เป็นอาหารของโคนมในฟาร์มสาธิต ปัจจุบันจังหวัดตรัง พัทลุง สุราษฎร์ธานี ก็มาซื้อฟางที่วันละ 1,000 ฟ่อน ราคาฟ่อนละ 30 บาท ส่วนของฟาร์มสาธิตก็จัดงบประมาณ จัดจ้างสัตวแพทย์ 2 คน ให้ดูแลฟาร์ม ผสมเทียมและรักษาโรคสัตว์ ทั้งตำบล รวมทั้งนำเด็กและเยาวชนบางคนมาฝึกงานและมีรายได้อยู่ประจำที่ฟาร์ม

โครงการสำคัญที่ สสส.ให้การสนับสนุนเป็นพิเศษ คือโครงการใช้ระบบฐานข้อมูลสุขภาพครอบครัวและชุมชน (Family and Community Assessment Program : FAP) ระบบฐานข้อมูล FAP นี้พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ในการบันทึกและประมวลผลข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ซึ่งนำระบบ GIS มาใช้ร่วมด้วย การบันทึกข้อมูลภาวะสุขภาพดำเนินการโดยเด็กนักเรียนในชุมชน (อสม.น้อย) และนำมาลงในระบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จัดทำโดยสำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ โดยมีสำนักงานโครงการตั้งอยู่ที่สถานีอนามัยตำบลปากพูนซึ่งโอนจากโรงพยาบาลท่าศาลามาอยู่ในความรับผิดชอบของ อบต.ปากพูนแล้ว

โครงการดังกล่าวทำให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพของตน ตลอดจนกระบวนการตั้งแต่ประเมินสุขภาพ การวางแผน การดำเนินการและการประเมินผล อบต.ปากพูนก็มีฐานข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนในการตัดสินใจวางแผนการดูแลสุขภาพชุมชน เยาวชนก็มี

ทักษะทางคอมพิวเตอร์ และประชาชนในตำบลปากพูนก็มีภาวะสุขภาพที่ดีขึ้น

ประชาชนในตำบลปากพูนทุกคนจะมีสมุดบันทึกสุขภาพประจำตัว และมีสมุดบันทึกสุขภาพประจำครอบครัว ที่มีสุขภาพ (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข) ที่สถานีอนามัยก็มีข้อมูลสุขภาพประชาชนอย่างละเอียด เนื่องจากระบบฐานข้อมูล (FAP) ประกอบด้วย ข้อมูลโครงสร้างครอบครัว ซึ่งมีรายละเอียดภาวะสุขภาพแต่ละคน ผังเครือญาติ โรคประจำตัวและโรคที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรม รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว ด้านการให้ความรัก การอบรมสมาชิก ด้านเศรษฐกิจ ด้านการดูแลสุขภาพสมาชิก และสิ่งแวดล้อมของครอบครัว

หลังจากได้ข้อมูลว่า ประชาชน 75-80% ยังนิยมใช้ผงชูรสในการประกอบอาหาร ซึ่งจะมีผลเสียต่อสุขภาพได้ อบต.ปากพูนร่วมกับคณะพยาบาลศาสตร์ ม.วลัยลักษณ์ จึงร่วมกันคิดค้น “ผงนัว” (นัว แปลว่ารสชาติกลมกล่อม) เพื่อใช้แทนผงชูรส โดยใช้พืชผักสมุนไพร เช่น ใบมะขามอ่อน ยอดส้มป่อย ผักหวานป่า ผักหวานบ้าน ผักโขม ชะมวง ดอกกระรุม ใบหม่อน กุยช่าย และกระเจี๊ยบแดง เป็นต้น มาผสมกันเป็น “ผงนัว” 2 รส คือ รสมันหวาน สำหรับต้ม ผัด หมัก แกง ย่าง และรสเปรี้ยว สำหรับต้มยำ ยำ ลาบ อ่อม แจ่ว ซึ่งได้รับผลสำเร็จอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน

อบต.ปากพูน ยังมีกิจกรรมอีกมากมายหลายอย่างที่เกิดจากความคิดริเริ่มของผู้นำชุมชน และความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในชุมชน จึงขอเชิญชวนให้นำไปคิดว่าทุกท่านจะมีส่วนช่วยให้เกิด “ตำบลสุขภาพดีเด่น” เช่นนี้เพิ่มเติมได้อย่างไร? นอกเหนือจากปัญหาสุขภาพะทางกายจิตใจ ที่ชาวบ้านประสบอยู่ในขณะนี้ ...ขอให้มีความสุขที่ดีถ้วนหน้าครับ

30

สร้างสังคม อุดมความสุข

เรื่องความสุข ความดี ความงาม ที่จะเล่าสู่กันฟังนี้เพื่อเป็นการเริ่มต้นคิดถึงเรื่องดีซึ่งจะนำไปสู่การพูดดีและทำดี ผมได้อ่านหนังสือ “แผนที่ความดี ฉบับพจนานุกรม วัฒนธรรม” แล้วคิดว่าน่าจะนำมาเผยแพร่ความคิดดังกล่าว จึงนำมาสรุปให้อ่านกัน ดังนี้

อ.ไพฑูริย์ กล่าวว่า คุณธรรมความดี ถือเป็นส่วนสำคัญของสังคมที่พึงปรารถนา เนื่องจากภาวะสังคมในปัจจุบันที่มุ่งพัฒนาทางวัตถุมากกว่าการใช้คุณธรรมนำหน้าทำให้เกิดปัญหาทั้งในระดับมหภาค คือ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่น ในระดับชุมชนคือการแย่งชิงทรัพยากร และในระดับครอบครัวคือ ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาเด็กเร่ร่อน และโสเภณี ทั้งนี้ เป็นเพราะทุกระบบของสังคมขาดการยึดหลักสำคัญ คือ คุณธรรม ดังนั้น ในการพัฒนาเพื่อสร้างสังคมแห่งความอยู่เย็นเป็นสุข จึงควรยึดคุณธรรมนำหน้าเสมอ

ทิศทางสังคมที่ดีงามและอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันของคนไทยนั้นควรมี 3 ยุทธศาสตร์ คือ

1. ยุทธศาสตร์สังคมไทยไม่ทอดทิ้งกัน ควรประกาศเป็นนโยบายของชาติเพราะในสังคมจะมีคนที่ถูกทอดทิ้ง คนจน คนแก่ คนพิการ ลูกกำพร้า ซึ่งเห็นได้จากโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์อยู่ตลอดเวลา ทั้งที่ประเทศไทยมีอาหารเพียงพอจนเหลือส่งออกและคนรวยมีฐานะดีเป็นจำนวนมาก เรามีตำบลประมาณ 7,000 ตำบล 70,000 หมู่บ้าน และในตำบลมี อบต. มีประชาคม มีวัด มีโรงเรียน ใน 1 ตำบลจะมีประชาชนประมาณ 10,000 คน หากใช้เวลาสำรวจภายใน 2 สัปดาห์ ก็รู้แล้วว่าใครถูกทอดทิ้งบ้างสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ก็ยินดีจ่าย 37.50 บาทต่อคน เมื่อรวมคน 10,000 คน ก็เท่ากับ 375,000 บาท และ อบต. ยินดีสมทบ 100,000 บาท รวมเป็นเงินเกือบ 500,000 บาท ในขณะที่โรงพยาบาลชุมชนก็ร่วมสมทบด้วย

ถ้าคนในสังคมมีจิตสาธารณะ ก็สามารถเป็นอาสาสมัคร และรัฐบาลก็ประกาศเป็นนโยบายให้นักศึกษา ข้าราชการ พนักงาน รัฐวิสาหกิจมาช่วยกันเป็นอาสาสมัครโดยไม่คิดวันลา เพื่อช่วยเหลือดูแล คนจน คนพิการ และคนอื่นๆ ที่ถูกทอดทิ้ง

2. ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่น และประชาสังคม เนื่องจากประชาธิปไตยที่ดีต้องมาจากความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จาก ประเทศอเมริกาเมื่อแรกตั้งเป็นประเทศ ก็เริ่มจากท้องถิ่นเข้มแข็งก่อน จึงตั้งชื่อประเทศว่า “สหรัฐอเมริกา” ถ้าเราไม่

ส่งเสริมท้องถิ่นโดยกระจายอำนาจให้มากขึ้น ประชาธิปไตยก็เข้มแข็งได้ยาก

ในแต่ละจังหวัดนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องทำงานร่วมกับประชาสังคมเพื่อพัฒนาทั้งจังหวัดอย่างบูรณาการ ต้องใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ช่วยให้บูรณาการได้และแก้ปัญหาพร้อมกัน ทั้งเรื่อง ความยากจน วัฒนธรรม ศิลธรรม และสิ่งแวดล้อม

3. ยุทธศาสตร์สังคมและคุณธรรม โดยเน้นด้านการศึกษาที่ใช้คุณธรรมนำความรู้ ประเทศไทยมีวัดมากกว่า 30,000 วัด ถ้าส่งเสริมองค์กรศาสนาให้เข้มแข็ง ก็จะทำให้สังคมมีคุณธรรมมากขึ้น คนในชุมชนที่เข้มแข็งต้องมาช่วยจัดการทำให้วัดสะอาด รมรื่น มีการสอนกรรมฐาน วัดควรจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุ ช่วงเช้าลูกหลานก็พาพ่อแม่มาฝากไว้ที่วัด เมื่อเลิกงานตอนเย็น ก็มารับกลับบ้าน แทนที่จะปล่อยให้ผู้สูงอายุเฝ้าเหงาอยู่ที่บ้านคนเดียว

เรื่องของอาสาสมัครและการสื่อสาร ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะขยายความดี อาจเริ่มจากโรงเรียนกว่า 30,000 แห่งให้จัดทำโครงการแผนที่คนดี วัดทุกวัด ชุมชนทุกแห่งทำแผนที่คนดี เราจะได้พบคนดีอยู่ในทุกพื้นที่ บางท่านเป็นครู เป็นพระ เป็นข้าราชการ เป็นนักธุรกิจ

เป็นพ่อค้า เป็นชาวบ้าน เมื่อได้แผนที่คนดีทั้งแผ่นดิน ก็นำมาศึกษาและขยายผล ซึ่งจะทำให้เกิดพลังมหากาฬ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องใช้สื่อสารมวลชนให้เป็นประโยชน์ เช่น ที่ประเทศไต้หวัน มีมูลนิธิจื่อจี้ ซึ่งมีสถานีโทรทัศน์ของมูลนิธิที่แพร่ภาพ 24 ชั่วโมง ใครทำดี ช่วยเหลือใคร ก็นำมาออกอากาศให้ประชาชนรับรู้ นับว่าเป็นยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อขยายความดี

เมื่อชาวบ้านรวมตัวกันจัดทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น คนกลุ่มนี้ย่อมต้องการให้ชุมชนดีขึ้น สังคมดีขึ้นและเศรษฐกิจดีขึ้น โดยหวังให้มีความสุขทั้งทางกาย ทางใจ และทางปัญญา ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เรื่องของความสุข ความดี คุณธรรม และการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่นั้นเกี่ยวพันกันอย่างกลมกลืน

ปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่เริ่มต้นตัวให้ความสนใจที่จะวัดความสุขของประชาชนมากกว่าที่จะวัดความเจริญด้านเศรษฐกิจแบบเดิม ทั้งนี้สภาพพัฒนา ได้เคยจัดทำเรื่องดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทย โดยเรียกว่า “ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุข” โดยมีองค์ประกอบของค่าว่าความสุข 4 ประการ คือ 1.ความสุขทางกาย 2.ความสุขทางใจ 3.ความสุขทางปัญญา 4.ความสุขทางสังคม

แต่อันที่จริง ความสุขของทุกคนสำคัญอยู่ที่การทำให้เกิดความคิด การกระทำ และความสัมพันธ์ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ความสุขที่แท้จริงจะต้องเกิดจากความดี การอยู่ร่วมกัน และการมีอาชีพ มีปัจจัย 4 รวมทั้งการมีสัมพันธภาพที่ดี มีวัฒนธรรมที่ดีและสิ่งแวดล้อมที่ดี

การจะนำสังคมไปสู่ความสุขได้นั้น ต้องเริ่มต้นที่เศรษฐกิจพอเพียง เพราะระบบทุนนิยมเอาความเติบโตด้านเศรษฐกิจเป็นตัวนำ แต่เศรษฐกิจพอเพียงเอาความพอดี เป็นตัวนำ เศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ 1.พอประมาณ 2.มีเหตุผล 3.มีภูมิคุ้มกัน 4.มีความรู้ รอบรู้ รอบคอบ 5.มีคุณธรรม ความดี ซึ่งทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะความพอดี พอประมาณ เป็นภูมิคุ้มกันที่ทำให้เกิดความมั่นคงเป็นปกติสุข อาจไม่รวย ไม่เติบโตมาก แต่ก็อยู่ได้อย่างสมควรแก่อัตภาพและเป็นสุข

ดังนั้น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ความสมดุล ความเป็นสุข จึงสอดคล้องกัน การก้าวไปสู่สังคมที่ดีและมีสุขจะต้องอาศัยหลายอย่างเกื้อกูลกัน เช่น การเมือง การปกครองต้องดี การรวมตัวของภาคประชาสังคมต้องมีพลัง จึงจะทำให้สังคมไทยมีประชาธิปไตยที่เข้มแข็งสมบูรณ์ บางคนบอกว่า จะต้องทำให้สังคมไทยเป็นสังคมฐานความรู้ แต่ถ้า

เป็นเช่นนั้น การดำเนินชีวิตก็จะเน้นที่วัตถุ เพราะมีความรู้เป็นอาวุธ ผู้นำที่มีความรู้ก็จะใช้เพื่อเอาเปรียบ หรือทำร้ายผู้อื่น หรือครอบงำคนอื่น หรือเอาผลประโยชน์เพื่อตนเอง แต่ถ้าสังคมไทยเป็นสังคมฐานคุณธรรม ใช้ความดีนำความรู้ ก็จะทำให้การเรียนรู้เป็นไปบนฐานคิดที่ดี ความรู้ที่เปรียบเสมือนอาวุธ ก็เพื่อทำความดี ทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ทั้งนี้ ในโรงเรียนที่เน้นว่า “เก่ง ดี มีสุข” ควรเปลี่ยนเป็น “ทำดี มีสุข พัฒนาความสามารถ”

เมื่อคนทำความดี ก็จะก่อให้เกิดความสุขบนฐานของคุณธรรม สังคมก็จะเข้มแข็ง เรื่องที่ไม่ดีไม่งามก็จะลดน้อยลง ปัญหาขาดจริยธรรม ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง ปัญหาสังคมแตกแยก ก็จะคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น

เป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 คือเรื่อง ความเป็นสุข โดยใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง แผนฯ 10 จึงต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนในเรื่องความอยู่เย็นเป็นสุขและใช้ประโยชน์จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นจริงให้ได้

ทิศทางสำคัญเพื่อสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน และเป็นการสร้างสังคมที่พึงปรารถนา รวมทั้งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ

1. สังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน สังคมไทยต้องเป็นสังคมที่มองเห็นความสุขและความทุกข์ของคนอื่นร่วมกัน มีความเอื้ออาทร ไม่นิ่งดูดาย เมื่อเห็นผู้อื่นเป็นทุกข์ ร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ การเป็นกลุ่มอาสาสมัคร เป็นต้น
2. สังคมที่เข้มแข็ง เป็นสังคมที่มีชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง ภาคประชาสังคมที่ดีตามลักษณะภูมินิเวศ เช่น การทำงานเรื่องเด็กและชุมชน การแก้ปัญหาเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ
3. สังคมคุณธรรม เป็นสังคมที่เป็นปึกแผ่น โดยใช้ศาสนธรรมมาช่วยคิดร่วมทำในชุมชน แม้จะแตกต่างกันการนับถือศาสนาแต่ก็เคารพคุณค่าระหว่างกัน มีความเข้าใจกันระหว่างศาสนา และหลีกเลี่ยงจากคุณค่าวัตถุนิยม

4. สังคมประชาธิปไตย เป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาต่างๆ ในสังคม มีความเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ เป็นสังคมประชาธิปไตยที่ดีไม่เพียงเป็นตามรูปแบบกฎหมาย แต่ประชาชนเป็นผู้มีบทบาทในเนื้อหาสาระอย่างแท้จริง

ถ้าเราปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างแท้จริงและต่อเนื่อง จะเป็นผลทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ดีอยู่เย็นเป็นสุขตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนฯ 10 และจะเป็นการปฏิบัติบูชาที่มีคุณค่ายิ่งต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่มีสิ่งอื่นใดจะยิ่งใหญ่กว่านี้แล้ว หากเราช่วยกันขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สังคมทุกภาคส่วนนำไปยึดถือปฏิบัติ ก็จะเป็นประโยชน์สุขแก่ประชาชนทั้งประเทศ และสร้างความเข้มแข็งมั่นคงแก่ประเทศไทยตลอดไป

...สายตาโลกแห่งความพอเพียง

31

ดัชนีความ บนดินแดน เทือกเขาหิมาลัย

เดือนมิถุนายน 2549 คงถือได้ว่าเป็นเดือนมงคลที่ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าทั่วประเทศมีความสุขสดชื่น ปลื้มใจในกิจกรรมต่างๆ มากมายเพื่อร่วมเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติดังกล่าวที่สร้างความปลาบปลื้มปิติไปทั่วโลก เนื่องจากครั้งนี้มีพระประมุขและพระราชวงศ์ต่างประเทศเสด็จพระราชดำเนินมาร่วมงานถึง 25 ประเทศ

หนึ่งในประเทศเหล่านั้น มีประเทศเล็กแห่งหนึ่งที่กลายเป็นที่สนใจของประชาชนคนไทยอย่างมากมาย คือ ราชอาณาจักรภูฏาน ซึ่งมีเจ้าชายจิกมี เคเซอร์ นัมเกล วังชุก (Prince Jigme Kheser Namgel Wangchuck) มกุฎราชกุมารแห่งภูฏาน มาเป็นตัวแทนของสมเด็จพระราชาธิบดี จิกมี ซิงเย วังชุก กษัตริย์ภูฏาน เนื่องจากเจ้าชายจิกมี ทรงมีพระจริยวัตรงดงามเรียบร้อย พร้อมทั้งมีพระราชอัธยาศัยอันดีงาม ไม่ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินไปสถานที่ใด ก็ทรงยกพระหัตถ์ทักทายไหว้ และโบกพระหัตถ์ตอบรับ รวมทั้งทรงเยี่ยมสรวลอยู่ตลอดเวลา จึงสร้างความประทับใจให้กับคนไทยอย่างมาก

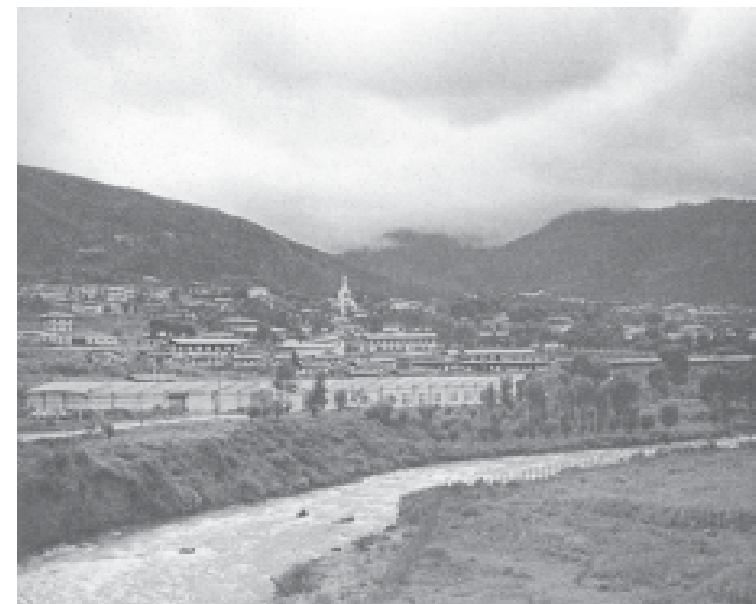
ราชอาณาจักรภูฏาน หรือชื่อเดิมว่า ภูฏาน มีภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงกว่า 2,000 เมตร และมีภูเขาสูงชันกว่า 7,000 เมตร ในฤดูหนาวหิมะจะปกคลุมไปทั่วทั้งเขา จึงเป็นที่มาของชื่อภูฏาน ซึ่งแปลว่าดินแดนบนที่สูง หรืออาณาจักรบนฟ้า แต่ชาวภูฏานเรียกประเทศตนเองว่า “ดรุกยูล” หรือ ดินแดนแห่งมังกร ตั้งอยู่บนแนวเทือกเขาหิมาลัยระหว่างทิเบตของจีนกับแคว้นอัลลัมของอินเดีย ไม่มีทางออกทะเลและมีพื้นที่เพียง 47,500 ตารางกิโลเมตร (พื้นที่เท่ากับประเทศสวิตเซอร์แลนด์) เมืองหลวงชื่อ “ทิมพู” ปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข ประชากรประมาณ

700,000 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธสายวัชรยานหรือพุทธแบบทิเบต อากาศที่ภูฏาน กลางวันอุณหภูมิ 15-25 °C กลางคืน 5-10 °C ที่นี่มี 4 ฤดู คือ ฤดูใบไม้ผลิ (มี.ค.-พ.ค.) ฤดูร้อน (มิ.ย.-ส.ค.) ฤดูใบไม้ร่วง (ก.ย.-พ.ย.) และฤดูหนาว (ธ.ค.-ก.พ.) ประเทศภูฏานมีภาษาอังกฤษและภาษาซอง (Dzong) เป็นภาษาทางการ ใช้เงินสกุลงูลดรัม (Ngulthrum) อัตราแลกเปลี่ยน 48.336 NU = 1 USD หรือ 1 บาท แลกได้ 1.16 งูลดรัม สัตว์ประจำชาติคือ ตัวทาคิน รูปร่างคล้ายวัวผสมแพะ เป็นสัตว์หายาก อาศัยอยู่รวมกันเป็นฝูงในที่สูง

ภูฏานเป็นประเทศเดียวในโลกที่ไม่มีสัญญาณจราจรไฟเขียวไฟแดงในเมืองทิมพู ยังใช้คนโบกรถ และมีโรงหนังเพียง 1 แห่ง โดยมากฉายหนังอินเดีย ไม่มีห้างสรรพสินค้า เป็นชาติแรกที่เริ่มกฎหมายห้ามจำหน่ายบุหรี่ ชาวภูฏานทุกคนมีลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตน มีน้ำใจและสุภาพ ไม่ฆ่าสัตว์ หากมีคดีฆาตกรรมก็ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่มาก

นิตยสาร Time (ฉบับพิเศษว่าด้วย 100 บุคคลที่ทรงอิทธิพลของโลกประจำปี 2006) ได้ยกย่องสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก แห่งภูฏาน ให้เป็นหนึ่งในผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงที่โลกคารวะ เนื่องจากภูฏานโด่งดังทั่วโลกจากปรัชญาการพัฒนาประเทศที่เน้นความสุขมวลรวมประชาชาติ (GNH-Gross National Happiness) โดยมุ่งพัฒนาประชาชนให้มีความสุขและคุณภาพชีวิตมากกว่าพัฒนาตามผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP-Gross National Product)

แนวทางบริหารประเทศของภูฏาน สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปรัชญา GNH ประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการ คือ (1) การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเท่าเทียมและยั่งยืน (2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (3) การส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรม (4) การพัฒนาธรรมาภิบาล ทั้งนี้ ทฤษฎี GNH เกิดจากการศึกษาบทเรียนความผิดพลาดด้านการพัฒนาของโลกในรอบ 50 ปีที่ผ่านมา ซึ่งหลายประเทศมุ่งพัฒนาโดยแสวงหาความสำเร็จด้านวัตถุเพียงอย่างเดียวแต่ต้องสูญเสียด้านสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ประชาชนก็ไม่มีความสุขในชีวิต

สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี วังชุก ทรงริเริ่มการจัดทำเอกสารว่าด้วยธรรมาภิบาล (Good Governance Plus) หรือ GG+ ซึ่งประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 231 ข้อ เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งด้านธรรมาภิบาลผ่านการปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อประโยชน์ของประชาชน นายกรัฐมนตรีภูฏานจะต้องรายงานสรุปเกี่ยวกับหลักการสำคัญ 4 ประการของดัชนีความสุขต่อสมาชิกแห่งชาติเป็นประจำทุกปี

ผลการผลักดันให้เกิด GNH หรือดัชนีความสุข ทำให้มีการพัฒนาในลักษณะความเอื้ออาทร เช่น การสร้างโรงเรียนของรัฐที่มีการหมุนเวียนครูระหว่างชุมชนเมืองและชนบท มีการจัดหาทั้งยาแผนโบราณและยาสมัยใหม่ มีการกำหนดให้รักษาพื้นที่ป่า 60% ของพื้นที่ทั่วประเทศ

ปัจจุบันรายได้ต่อหัวของภูฏานยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำประมาณ 1,400 ดอลลาร์ (ในปี 2547) เนื่องจากประชาชนมากกว่า 90% มีอาชีพเป็นเกษตรกร แต่ภูฏานก็มีดัชนีอื่นๆ ที่เป็นด้านดีของประเทศ เช่น อัตรา

การรู้หนังสือเพิ่มขึ้นจาก 23% เป็น 54% ประชาชนมีน้ำสะอาดเพื่อการบริโภคมากถึง 75% (จากเดิม 45%) ประชาชนมีสุขภาพดีขึ้น อายุยืนยาวมากขึ้นจากเฉลี่ย 47 ปี เป็น 66 ปี ซึ่งมีหลายประเทศให้ความสนใจที่จะพัฒนาดัชนีความสุขมวลรวมในประเทศ เช่น อังกฤษ และ แคนาดา

ในปี 2551 ซึ่งจะครบ 100 ปี การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของกฎหมาย เจ้าชายจิกมีจะเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญพระองค์แรกของราชอาณาจักรภูฏานตามคำประกาศของสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2548 ที่ทรงสละราชสมบัติเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ทั้งยังทรงโปรดให้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งอยู่ระหว่างการร่าง ระบุด้วยว่ารัฐสามารถถอดถอนพระมหากษัตริย์ออกจากตำแหน่งพระประมุขได้ หากแต่พระประมุขของคัมภีร์ใหม่ต้องมาจากราชวงศ์วังชุกเท่านั้น แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังต้องการการปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต่อไป เนื่องจากเกรงว่าประชาธิปไตยอาจก่อให้เกิดปัญหาความวุ่นวายและการฉ้อราษฎร์บังหลวงภายในประเทศเหมือนกับประเทศเพื่อนบ้าน

ประเทศไทยและภูฏานสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2532 เจ้าชายจิกมี เคเซอร์ ทรงคุ้นเคยกับเมืองไทยมาก เพราะเคยเสด็จมาประทับตั้งแต่ทรงพระเยาว์หลายครั้ง พระองค์ทรงโปรดเสวยอาหารไทยมาก โดยเฉพาะต้มยำกุ้ง และทรงยึดถือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราเป็นแบบอย่างด้วย โดยทรงกราบบังคมทูลในหลวงเหมือนกับทรงปฏิญาณตนว่า “เกล้ากระหม่อมขอดำเนินตามรอยพระบาท”

เจ้าชายทรงสนพระทัยในงานศิลปภาพวาด การถ่ายภาพ กีฬายิงธนู อ่านหนังสือ และการพัฒนาชนบทของภูฏาน โดยเสด็จไปในท้องถิ่นชนบทเพื่อดูแลทุกข์สุขและรับฟังปัญหาเดือนร้อนของประชาชน รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกด้วย และพระองค์เคยพระราชทานสัมภาษณ์ถึงคติพจน์ประจำพระองค์ว่า “อ่านวย

ประโยชน์ผู้อื่นก่อนประโยชน์ตน” และ “ความปรารถนาอันแรงกล้าและเป้าหมายของข้าพเจ้า คือสิ่งเดียวกับความปรารถนาและเป้าหมายของประเทศ”

ความจริงหลักการปกครองประเทศที่มุ่งประโยชน์ของประชาชนแบบ GNH ของประเทศภูฏานนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราได้ทรงประกาศไว้ตั้งแต่ 60 ปีที่แล้ว ในพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม” ซึ่งพระองค์ก็ทรงยึดถือในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่างๆ มากมายอย่างที่เรารับทราบกันเป็นอย่างดีอยู่แล้ว แต่น่าเสียดายมากที่ประเทศไทยถูก “ระบบทุนนิยม” ครอบงำไปเกือบหมด จึงหันมายึดระบบ “เงินนำหน้า” และวัดผลการเติบโตของประเทศด้วย GDP และ GNP จนลืมหลักความสุขที่ยั่งยืนของคนในชาติ ที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุล รวมทั้งดำรงความยุติธรรมและหลักธรรมาภิบาลที่ดี

ผู้เขียนได้รับจดหมายเชิญจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ให้เข้าร่วมประชุมเรื่อง “แผนพัฒนาฉบับที่ 10 : สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน” ซึ่งมีการนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนฯ ฉบับที่ 10 เป็น 5 ด้านคือ

1. การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
2. การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ
3. การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้ในช่วงศตวรรษแห่งเอเชีย
4. การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. การเสริมสร้างธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารจัดการประเทศสู่ความยั่งยืน

รู้สึกดีใจที่แผนฯ 10 เริ่มเห็นความสำคัญของความสุขคนในชาติ

ที่กำลังเป็นกระแสกล่าวถึงจากนโยบายของประเทศภูฏาน ทั้งนี้คุณอำนาจ กิตติอำพน เลขาธิการ สศช. ยืนยันว่า แผนฯ 10 จะฉ้อฉลปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการวางแผนพัฒนาประเทศไทยให้ไปสู่ “สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน (Green and Happiness Society)” แต่พวกเราทุกคนคงต้องติดตามดูว่า รัฐบาลใหม่จะยึดถือตามแนวทางดังกล่าวหรือไม่ รัฐบาลและข้าราชการในยุคใหม่จะเข้าใจหรือแปลว่า “ความสุขที่แท้จริงและความสุขที่ยั่งยืน” คืออะไร และประชาชนเจ้าของประเทศตัวจริงจะมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนได้อย่างไร

เดือนกรกฎาคม 2549 สำนักข่าวรอยเตอร์และ AFP รายงานว่า มูลนิธิเศรษฐกิจใหม่ (NEF-New Economy Foundation) เปิดเผยผลสำรวจดัชนีความสุขในประเทศต่างๆ 178 ประเทศทั่วโลก พบว่าประเทศวานูวาตู หมู่เกาะเล็กๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิกตอนใต้เป็นประเทศที่มีความสุขที่สุดในโลก นอกจากนี้ก็มีโคลัมเบีย คอสตาริกา โดมินีกัน และปานามา ที่ติดอันดับ 5 ประเทศแรกที่มีความสุขที่สุดในโลก ในขณะที่บรรดาประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีดัชนีความสุขไม่มาก

NEF ใช้มาตรฐานความเป็นอยู่และผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมเป็นตัววัดความสุขของประชาชน และวัดจากความพอใจ ความคาดหวังในชีวิต รวมทั้งปริมาณการใช้สิ่งแวดล้อมในการดำเนินชีวิต หมายถึงปริมาณที่ดินที่เหมาะสมกับจำนวนประชากรและการบริโภคพลังงาน ทั้งนี้ นายนิค มาร์คส์ หัวหน้าศูนย์ความเป็นอยู่ของ NEF กล่าวว่า จากผลสำรวจพบว่าไม่มีประเทศใดที่มีดัชนีความสุขครบทุกอย่าง แต่ดัชนีเป็นการแสดงให้เห็นรูปแบบว่าจะใช้ชีวิตให้ยืนนานและมีความสุขได้อย่างไร ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีอยู่ โดยสิ่งที่ทำลายคือการเรียนรู้จากบทเรียนที่ผ่านมา แล้วนำไปปรับปรุงใช้ต่อไป

สำหรับประเทศที่มีดัชนีความสุขน้อยที่สุดคือ ซิมบับเวอยู่ในอันดับที่ 178 รองบ๊วยคือ สวาซิแลนด์ บุรุนดี คองโก และยูเครน ตามลำดับ ส่วนกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม (G8) ก็พบว่าเป็นกลุ่มที่มีดัชนีความสุขน้อยได้แก่ อิตาลี อันดับที่ 66 เยอรมนี 81 ญี่ปุ่น 95 อังกฤษ 108 แคนาดา

111 ฝรั่งเศส 129 สหรัฐอเมริกา 150 และรัสเซีย 172

กลุ่มประเทศในทวีปเอเชีย มีสิงคโปร์อยู่อันดับที่ 131 (มีดัชนีความสุขน้อยที่สุด) ส่วนประเทศที่มีดัชนีความสุขมากที่สุดในเอเชียคือเวียดนาม อันดับที่ 12 ตามมาด้วยภูฏาน 13 ฟิลิปปินส์ 17 อินโดนีเซีย 23 จีน 31 และประเทศไทย อันดับที่ 32 มาเลเซีย 44 อินเดีย 62 ฮองกง 88 ซาอุดีอาระเบีย 89 ปากีสถาน 112 สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ 154 คูเวต 159 และการ์ตา 166

จากการจัดอันดับของดัชนีความสุขของประเทศต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าแตกต่างจากการจัดอันดับของความเจริญก้าวหน้าตาม GDP อย่างมากมาย ซึ่งหวังว่าจะช่วยให้เห็นการเมืองและข้าราชการผู้กำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศจะได้ถูกคิดว่า จะปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาอย่างไร ให้สามารถพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืนเพื่อ “ประโยชน์” และ “สุข” ของประชาชนอย่างแท้จริง เพื่อเป็นปฏิบัติบูชาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอันเป็นที่รักยิ่งของประชาชนชาวไทย

32

GNH

แนวคิดและประสบการณ์ จากภูฏาน

สวัสดีครับ...มีเรื่องที่น่าสนใจมากมาเล่าสู่กันฟังอีกครั้งหนึ่ง เรื่องนั้นคือ “ความสุขมวลรวมประชาชาติ (GNH) : ประสบการณ์จากภูฏาน” ซึ่งเป็นการปาฐกถาพิเศษโดย ฯพณฯ นพ.จิกมี ซิงเย (H.E. Lyonpo Dr.Jigmi Singay) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขแห่งราชอาณาจักรภูฏาน

เนื่องจากผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ 2549 ว่าด้วย “เศรษฐกิจพอเพียงสู่สังคมอยู่เป็นสุข” ในวันที่ 27-28 ตุลาคม 2549 ณ ศูนย์ประชุมอิมแพค เมืองทองธานี และ ธ.ก.ส. ได้รับเชิญให้ไปร่วมงานนี้โดยจัดนิทรรศการ “บันได 3 ขั้นแห่งการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งได้นำผลงานของหมู่บ้านศรีจุฬา อ.เมือง จ.นครนายก เป็นตัวแทนบันไดขั้นที่ 1 และหมู่บ้านหนองจิก อ.หนองจาง จ.อุทัยธานี เป็นตัวแทนบันไดขั้นที่ 2 สำหรับหมู่บ้านศรีลาภรณ์ อ.บ้านไร่ จ.ลำพูน เป็นตัวแทนบันไดขั้นที่ 3 ซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจเพราะมีผู้ร่วมประชุมมาแวะเวียนสอบถามอยู่ตลอด

ในวันแรกของงานมีพิธีเปิดงานโดย ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ หลังจากนั้นก็มีปาฐกถาพิเศษ “เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์” โดย ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ซึ่งจะสรุปเนื้อหาเล่าให้ฟังในโอกาสต่อไป ครั้งนี้ขอนำเรื่อง GNH ของภูฏานมาเล่าให้ทราบก่อน เนื่องจากเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นอันมาก

นพ.จิกมี ซิงเย รมว.กระทรวงสาธารณสุขของภูฏาน กล่าวว่า “ด้วยการดำเนินนโยบายภายใต้กรอบความคิดเรื่องความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ประเทศภูฏานพยายามสร้างสมดุลระหว่างชนบทธรรมเนียมประเพณีกับความทันสมัยวัตถุนิยมกับจิตวิญญาณ และระหว่างความมั่งคั่งทางทรัพย์สินกับคุณภาพชีวิต นับแต่องค์พระประมุข Jigme Singye Wangchuck ได้ตรัสว่า “ความสุขมวลรวมประชาชาติ (GNH) มีความสำคัญกว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP)” รัฐบาลภูฏานได้พยายามทำให้ความสุขของผู้คนชาวภูฏานเป็นเป้าประสงค์สูงสุดของการพัฒนาแทนที่จะมองว่าความสุขเป็นเพียงผลพลอยได้จากการพัฒนา แนวคิด GNH ถือหลักว่า นโยบายสาธารณะและโครงการพัฒนาต่างๆ จะต้องนำเรื่องความสุขของมวลประชามาพิจารณาควบคู่ไปด้วยเสมอ

แนวคิด GNH แผ่ขยายไปไกลเกินกว่าพรมแดนของภูฏาน ผู้คนที่อยู่นอกภูฏานก็มีการตอบสนองเชิงบวกต่อ GNH ด้วยการมีโครงการและแผนงานริเริ่มของตนเอง ความสนใจในแนวคิด GNH ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับสื่อมวลชนไปจนถึงผู้เชี่ยวชาญการพัฒนา คือเครื่องพิสูจน์ถึงศักยภาพในการเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าเชื่อว่าความสนใจนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สบายใจของผู้คนเกี่ยวกับทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนและไม่เป็นสุขในหลายประเทศดังที่เป็นอยู่

ณ วันนี้ นักสังคมศาสตร์ต่างตระหนักว่า ความเติบโตทางเศรษฐกิจมิได้มีความหมายเช่นเดียวกับความเจริญก้าวหน้าเสมอไป ในช่วงแรกที่พ้นออกมาจากสภาพความยากจน ระดับรายได้และความสุขสำราญต่างก็เพิ่มขึ้นไปด้วยกัน เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการทางวัตถุและความมั่นคงซึ่งไม่เคยได้รับมาก่อน แต่เมื่อถึงระดับหนึ่งความสุขก็ไม่จำเป็นต้องเพิ่มขึ้นตามรายได้ต่อไป สังคมที่ถูกชี้้นำด้วยการตลาดได้บ่มเพาะวัฒนธรรมความละโมภอย่างมากผ่านสื่อมวลชน เพื่อมุ่งสู่กำไรสูงสุดด้วยการบริโภค ผลทางสังคมที่ตามมาคือ ผู้คนใช้ชีวิตด้วยความอิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน ต่อสู้เพื่อเอาเปรียบผู้อื่น

อย่างไม่มีที่สิ้นสุด การเพิ่มขึ้นของผู้ที่มีอาการซึมเศร้า จิตวิญญาณที่ย่ำแย่ลง และความเสื่อมสภาพของสังคม แสดงให้เห็นว่าความละโมภซึ่งจำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจดังกล่าว ได้บั่นทอนพลังมุ่งสู่ความสุขที่ยั่งยืน ด้วยเหตุนี้จึงต้องเข้าใจว่า GNP เป็นเพียงการมองในมิติเดียวและเป็นรูปแบบการพัฒนาที่ขึ้นอย่างผิดทาง

ภายใต้รูปแบบการพัฒนาซึ่งมุ่งหวังแสวงหาผลกำไร การบริการสังคมก็ได้รับผลกระทบเป็นพิเศษ เคยมีความคาดหวังว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจจากโลกาภิวัตน์ที่เพิ่มขึ้น จะช่วยให้สามารถเข้าถึงบริการสังคมได้ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการโฆษณาชวนเชื่อที่สถาบันการเงินต่างๆ ผลักดันให้เกิดการปรับโครงสร้างอย่างเข้มงวดควบคู่กับโครงการเงินกู้ ความจริงที่เราเห็นในปัจจุบันคือ ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายยังไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องความเติบโตของภาคบริการสังคมตามที่คาดหวัง และยังได้รับความผิดหวังจากการเติบโตทางเศรษฐกิจอีกด้วย ผู้ป่วยและผู้ด้อยการศึกษาได้แต่เฝ้ามองรัฐบาลใช้เงินเพื่อชำระหนี้สินแทนที่จะนำมาใช้เพื่อจัดการศึกษาหรือสุขภาพ

มีการทักท้วงว่า แรงจูงใจจากการทำกำไรจะนำสู่การให้บริการสังคมที่มีคุณภาพสูงขึ้นและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น แต่เรากลับพบแนวโน้มของความมุ่งหวังที่จะทำกำไรเชิงพาณิชย์ให้สูงที่สุดโดยไม่คำนึงถึงความต้องการทางสังคมที่แท้จริง ความรับผิดชอบต่อสังคมก็เป็นเพียงตัวขับเคลื่อนรอง บรรษัทข้ามชาติแสดงความสนใจต่อเป้าหมายและบริการสังคมเพียงเพื่อสร้างชื่อเสียงเท่านั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าคำตอบอยู่ที่การส่งเสริมปรัชญาการพัฒนาบนพื้นฐานของจริยธรรม ซึ่งสร้างสมดุลที่งดงามระหว่างประโยชน์ของโลกาภิวัตน์และบทบาทของรัฐบาลในการดูแลจัดบริการสังคมขั้นพื้นฐาน

ในแวดวงการศึกษาอาจเปรียบเทียบว่า รัฐเป็นเสมือนร่างกาย (ทางการเมือง) ที่จะต้องรักษาให้มีสุขภาพดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ การที่ไม่มีบริการสังคมที่มีประสิทธิผล อีกทั้งความทุกข์ที่มีอยู่ทั่วไป เป็นอาการแห่งสุขภาพที่ไม่ดีของรัฐ ซึ่งมุ่งเน้นสู่ความมั่งคั่งอย่างหน้ามิดตามัว GNH เป็นวิสัยทัศน์เพื่อรัฐที่มีสุขภาพสมบูรณ์ดีกว่าที่เป็นอยู่ และมุ่งเน้นความสุขโดยรวมซึ่งต้องหาหนทางหลีกเลี่ยงความเจ็บป่วยทางสังคม วิสัยทัศน์อันเป็นนวัตกรรมขององค์พระประมุข ตระหนักว่า รัฐบาลจะดำรงความถูกต้องอยู่ได้ ก็ด้วยความมุ่งมั่นที่จะสร้างเงื่อนไขซึ่งเอื้อต่อความสุขของประชาชน การมุ่งไปสู่เป้าประสงค์ดังกล่าวจึงเป็นโอกาสที่จะนำไปสู่ต้นแบบของรัฐที่มีความสมบูรณ์กว่าเดิมและยังมีความยั่งยืนอีกด้วย

ผู้คนมักจะถามถึงวิธีการที่ภูฏานสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว และประสบความสำเร็จ ข้าพเจ้ามองเห็นปัจจัยหลักที่ทำให้ภูฏานประสบความสำเร็จมาถึงจุดนี้อยู่สองสามประการ ปัจจัยเด่นชัดที่สุดคือ ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและเป็นพลวัตของกษัตริย์ภูฏาน ภูฏานเป็นประเทศที่โชคดีที่ได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งทุนต่างๆ อย่างต่อเนื่องและได้ใช้ความช่วยเหลือนั้นอย่างโปร่งใส ปลอดภัยจากการคอร์รัปชัน อย่างไรก็ตาม จริยธรรมและคุณความดีภายในวัฒนธรรมภูฏานเองคือ สิ่งที่กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาของภูฏาน การประยุกต์ใช้คุณค่าทางวัฒนธรรม ประเพณีต่อสิ่งที่เป็นความหวังในในปัจจุบัน ทำให้ได้ผลออกมาเป็นกรอบแนวคิดการพัฒนาแบบ GNH

ส่วนหนึ่งของกรอบแนวคิดนี้มาจากการที่ภูฏานได้เรียนรู้จากความสำเร็จและความยากลำบากของประเทศอื่น เนื่องจากเราเพิ่งจะเริ่มต้นความพยายามในการพัฒนาเมื่อไม่นานมานี้ ด้วยแนวคิดเชิงพุทธในการดับทุกข์ การเริ่มต้นที่สาเหตุรากเหง้าเป็นจุดที่ได้ผลที่สุดในการขจัดปัญหา การมองล่วงหน้าว่าจะเกิดปัญหาอะไรและหาทางป้องกันที่สาเหตุย่อมจะดีกว่าการรอให้เกิดปัญหาแล้วค่อยมาจัดการปัญหานั้นๆ ที่ปลายเหตุ ด้วยเหตุนี้ ความพยายามในการพัฒนาของภูฏานจึงมุ่งเน้นไปที่การป้องกันความเสื่อมสลายของวัฒนธรรม ป้องกันการกระจายสินค้าและบริการที่ไม่เท่าเทียมกัน และป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อม

เป็นที่แน่ชัดว่าการเน้นที่การป้องกันสามารถนำมาใช้กับเรื่องสุขภาพด้วย โรคที่เกี่ยวข้อกับวิถีชีวิตปัจจุบันหลายโรคมักกำเนิดมาจากอารมณ์ที่เคร่งเครียด มลภาวะทางสิ่งแวดล้อม การรับประทานอาหารที่ไม่เหมาะสม และการออกกำลังกายที่ไม่เพียงพอ สาเหตุส่วนใหญ่ของโรคเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ การควบคุมสิ่งแวดล้อมจะช่วยลดมลภาวะ การออกกำลังกายจะช่วยลดความเครียด นโยบายส่งเสริมพลังชุมชนจะช่วยป้องกันปัญหาสุขภาพจิต โภชนาศึกษาจะช่วยยกระดับการบริโภคอาหารที่เหมาะสม โดยการเน้นส่งเสริมป้องกันดังกล่าวจะทำให้บริการด้านสุขภาพช่วยแก้ไขปัญหาสุขภาพเชิงสังคมได้อย่างแท้จริง แทนที่จะทุ่มเทความพยายามไปที่การเพิ่มศักยภาพของตนสู่จุดสูงสุดเช่นเดียวกับภาคอุตสาหกรรม

องค์ประกอบด้านจิตใจ เป็นหัวใจของระบบการดูแลสุขภาพตามแนวคิด GNH โดยทั่วไปเชื่อกันว่า การมีสุขภาพกายที่ดีทำให้บุคคลมีความสุข อย่างไรก็ตาม ในแต่ละปีจะมีรายงานระบุว่า ระดับของจิตใจเป็นองค์ประกอบสำคัญของสุขภาพ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างความสุขกับความสามารถของระบบภูมิคุ้มกันในการต่อสู้กับการติดเชื้อหวัด ความเจ็บป่วยทางจิตส่งผลเรื้อรังทำให้ภูมิคุ้มกันอ่อนแอ ความจริงคือความสุข ไม่ใช่เป็นเพียงผลจากสภาพร่างกายที่มีต่อจิตใจ แต่เป็นตัวการสำคัญที่สุดในการกำหนดภาวะที่ดีโดยรวม

กรอบแนวคิดที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาของภูฏาน คือการวางแผนที่เป็นองค์รวมและการบริหารนโยบายร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ (multi-sectoral) จากทฤษฎีสังคมเชิงพุทธที่ว่า ทุกภาคส่วนและทุกแผนงานทางสังคมต่างก็พึ่งพิงกันลักษณะการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนและแผนงานเหล่านี้เป็นตัวกำหนดความเข้มแข็งของระบบจัดการ ภูฏานพยายามใช้การวางแผนและการบริหารจัดการในลักษณะองค์รวม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับสังคม และภูฏานดำเนินการพัฒนาบนพื้นฐานของหลักการ 5 ประการ ได้แก่ ความเติบโตทางเศรษฐกิจ การพิทักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างสมดุลในระดับพื้นที่ การกระจายอำนาจและการเสริมพลังชุมชน การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการทรัพยากรอย่าง รับผิดชอบช่วยสร้างความมั่นใจว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจจะดำเนินไป อย่างยั่งยืน ในทฤษฎีการเมืองเชิงพุทธ รัฐมีอยู่เพื่อดูแลความสุขของ สิ่งมีชีวิตทั้งมวล เป็นการขยายความพยายามเรื่องสวัสดิการไปสู่การ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นธรรมชาติ เพราะสิ่งแวดล้อมที่ดีย่อมเอื้อ ต่อสุขภาพมนุษย์ด้วยการลดปัญหาอากาศและน้ำที่ปนเปื้อน รวมทั้ง ยกกระดับความเชื่อความรู้สึกรักในคุณค่าซึ่งนำมาสู่พฤติกรรมของผู้คนที่ดีขึ้น

การพัฒนาของกฎหมายมุ่งสู่การกระจายอำนาจและการเสริมพลัง ชุมชนด้วยการกระตุ้นให้เกิดองค์กรที่มีหน้าที่ตัดสินใจในพื้นที่ ในปี พ.ศ.2541 องค์กรประมุขได้ถ่ายโอนอำนาจการปกครองมาให้คณะ รัฐมนตรี และในปัจจุบันภายใต้การชี้แนะพระประมุขกฎหมายกำลังจัดทำ รัฐธรรมนูญและจัดตั้งสถาบันประชาธิปไตยที่จะผลักดันให้เป้าประสงค์ GNH ประสบความสำเร็จ โดยการเสริมพลังให้ประชาชนสามารถชี้ นำ กระบวนการพัฒนาของตนเอง ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีประชาชนเป็นผู้นำ การพัฒนาเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

รัฐบาลกฎหมายเล็งเห็นว่า การมุ่งเน้นวัฒนธรรมเป็นกลยุทธ์สำคัญใน การดำรงไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยของประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 มีการพัฒนาคมนาคมทางอากาศและเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นการเปิด ประเทศสู่เครือข่ายของสารสนเทศมากมาย ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมธุรกิจ การค้า การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม แต่พัฒนาการดังกล่าวก็ก่อให้เกิด ความอ่อนแอทางประเพณีวัฒนธรรม เนื่องจากได้เพาะบ่มความอยาก และความไม่พอเพียงของผู้บริโภค รัฐบาลตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว จึงกำหนดนโยบายอนุรักษ์ส่งเสริมศาสนา ภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ตลอดจนการแต่งกายและจรรยา มารยาท ตามประเพณีของกฎหมาย

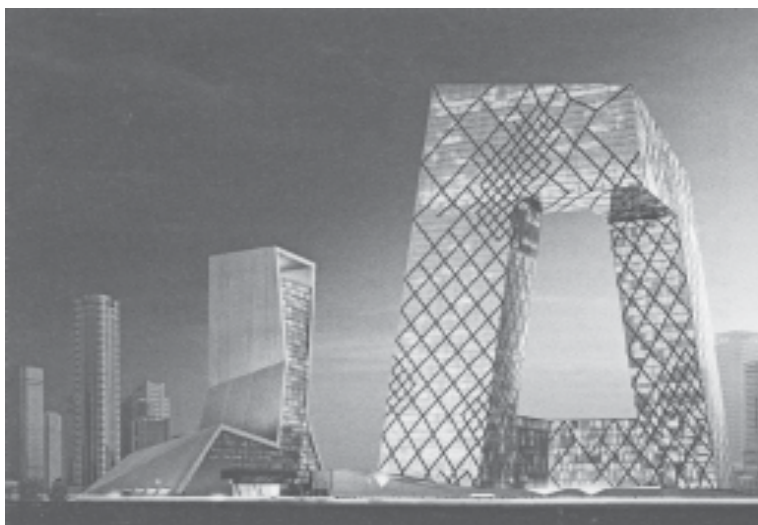
จากเนื้อหาสาระของการปาฐกถาพิเศษดังกล่าว เราคงเห็นชัดเจนว่า องค์กรประมุขแห่งราชอาณาจักรกฎหมายทรงเล็งเห็น “ความสุขของ ประชาชน” สำคัญกว่า “การเติบโตทางเศรษฐกิจ” ซึ่งก็ตรงกับพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งราชอาณาจักรไทย

ที่ทรงประกาศว่า “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุข แห่งมหาชนชาวสยาม” หวังว่ากรอบแนวคิดของกฎหมายจะเป็นประโยชน์ที่ จะนำไปคิดวิเคราะห์และนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานด้านต่างๆ เพื่อ ประโยชน์สุขของเกษตรกรและประชาชนคนไทย โดยการพัฒนาอย่าง เป็นองค์รวมและเป็นขั้นตอนที่เหมาะสม อันจะเป็นผลให้เกิด “ครอบครัว อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมร่มเย็น ประเทศชาติมั่นคง” สุดท้ายนี้ ขอให้ ผู้อ่านทุกท่านมีความสุขถ้วนหน้าครับ

33

บทพิสูจน์ ความสำเร็จ หมายเลข 8

เดือนสิงหาคม 2551 เป็นเดือนที่คนไทยและเกือบทุกชาติในโลกให้ความสนใจต่อกีฬาโอลิมปิก 2008 โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจีนที่มุ่งความสนใจสู่เวลา 20.00 น. ของวันที่ 8 เดือน 8 ปี 2008 ที่กรุงปักกิ่ง จะเปิดกีฬาโอลิมปิก ครั้งที่ 29 และได้ปรับเปลี่ยนตัวเองจากนครเก่าแก่

อันรุ่งโรยสู่ดาวรุ่งพุ่งแรงที่ประดับด้วยสถาปัตยกรรมทันสมัยสมกับเป็นศูนย์กลางเวทีกีฬาโลก

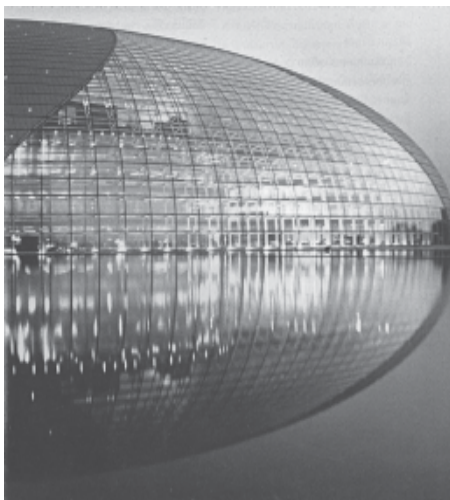
จึงขอยุติถึงอาคาร 4 หลังที่ผสมผสานเทคโนโลยีล้ำยุคกับการออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและแนวคิดตามประเพณีของจีน เพื่อหลอมรวมหลักการ 3 ประการของโอลิมปิกจีน คือ ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีล้ำยุค และการต้อนรับแขก

1. สนามกีฬาแห่งชาติปักกิ่ง ที่มีชื่อไม่เป็นทางการว่า “รังนก” ซึ่งมีโครงสร้างเป็นคานเหล็กยาว 36 กิโลเมตร สานไขว้กันไปมาเป็นรูปตะกร้าใบใหญ่ ที่มีที่นั่ง 7 ระดับ รองรับผู้ชมได้ 91,000 คน ที่จะเข้าร่วมพิธีเปิดและปิดกีฬาโอลิมปิก รวมทั้งการแข่งขันกีฬาประเภทฤดูและลานในรอบสำคัญ

สถาปนิกชาวสวิสและจีน ร่วมกันออกแบบจากรังนก ซึ่งจีนถือว่าเป็นสิ่งที่กลมกลืนในธรรมชาติมาเป็นแรงบันดาลใจเพื่อสะท้อนลักษณะที่นกใช้หญ้าและใบไม้ปูระหว่างกิ่งไม้เพื่อสร้างรัง สถาปนิกจึงใช้แผ่นพลาสติกพองลม (ETFE) วางระหว่างโครงสร้างเหล็กของสนามกีฬา “รังนก” นี้มีค่าก่อสร้างสูงถึง 3,900 ล้านหยวน หรือ 550 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

2. ศูนย์กีฬาทางน้ำแห่งชาติ หรือ “ฟองอากาศกีฬา” หรือ “ลูกบาศก์น้ำ” ไม่มีโครงเหล็ก สายไฟหรือกระจก แต่กำแพงและหลังคาทำจากหมอนโพลีเอสเตอร์สีฟ้าราว 4,000 ก้อน ซึ่งมีผิวหนาเพียงแปดส่วนพันนิ้ว และแข็งแรงกว่าเหล็กหรือคอนกรีต ฟองเหล่านี้มีผลต่อสภาวะ

เรือนกระจก เพราะร้อยละ 90 ของพลังงานแสงอาทิตย์ที่ตกมายังอาคารจะถูกดักไว้ภายในเพื่อทำความร้อนให้แก่สระน้ำและทำให้ผู้ชม 17,000 คนเย็นสบาย สนามกีฬาทางน้ำใช้จัดการแข่งขันว่ายน้ำ กระโดดน้ำ และว่ายน้ำแบบลีลา ใช้เงินก่อสร้าง 1,000 ล้านดอลลาร์ หรือ 140 ล้านบาท

3. ศูนย์ศิลปะการแสดงแห่งชาติหรือ “ไซ” เป็นอาคารที่ล้อมรอบด้วยคูน้ำพื้นที่ 35,500 ตารางเมตร โดยไม่มีสะพานข้าม ผู้ที่จะเข้าสู่อาคารนี้ต้องเดินผ่านอุโมงค์ใต้น้ำยาว 80 เมตร ลอดทะเลสาบ ซึ่งมีสถาปัตยกรรมรูปไซขนาดมหึมา “ลอย” อยู่ เมื่อไปถึงอีกฝั่งหนึ่งก็จะเข้าสู่ห้องต้อนรับใต้น้ำที่ใหญ่ที่สุดในโลก ก่อนเข้าสู่โรงโอเปรา ซึ่งจุผู้ชมได้ 2,079 คน ห้องแสดงคอนเสิร์ตที่จุผู้ชมได้ 1,859 คน และโรงละครสำหรับผู้ชม 957 คน

4. สำนักงานใหญ่ของสถานีโทรทัศน์กลางของจีน (CCTV) หรือ “ก่าเลิเพชร” เป็นอาคาร 54 ชั้น ประกอบด้วย 3 อาคารที่มีอาคารตั้งในแนวตั้ง 2 อาคาร ซึ่งสูงประมาณ 4 เท่าของหอเอนปิซ่า เชื่อมต่อกันด้วยอาคารที่ 3 เป็นสำนักงานเครือข่ายสื่อสารใหม่ที่สุดของจีน ตั้งอยู่บนพื้นที่ 60 ไร่ ส่วนของ CCTV มีพื้นที่ 550,000 ตารางเมตร รวมทั้งสำนักงานข่าว

ห้องส่ง และสิ่งอำนวยความสะดวกในการผลิตรายการ ต่อจากสำนักงานใหญ่ CCTV คือ ศูนย์วัฒนธรรมที่เป็นตึกสูง 38 ชั้น ซึ่งภายในมีโรงแรมห้าดาว ศูนย์นักท่องเที่ยวยุโรป ร้านอาหาร ห้องนั่งเล่น ห้องจัดเลี้ยง บริเวณนิทรรศการ ห้องประชุมและโรงภาพยนตร์

นอกจากอาคารใหม่ทั้ง 4 แห่งนี้ จีนได้จัดสร้างและเตรียมอาคารที่เป็นสนามแข่งขันกีฬาประเภทต่างๆ อีก 30 แห่ง ตั้งแต่ปี 2005-2007 หลังจากได้รับคัดเลือกให้เป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิก ครั้งที่ 29 เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2001 รวมทั้งปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่งให้มีประสิทธิภาพรองรับผู้มาเยือนและรณรงค์ปัญหาสิ่งแวดล้อมและระเบียบวินัยของคนจีนในปักกิ่ง ตลอดจนการรักษาความปลอดภัยตลอดงาน

ความสำเร็จของจีนด้านกีฬาดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาศักยภาพของประเทศจีนให้เป็นผู้นำของโลก ดังจะเห็นได้จากการประกาศความสำเร็จและแผนงานของรัฐบาลจีนในการประชุมสภาประชาชนแห่งชาติ ครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2551 ซึ่งผู้นำจีน (นายเหวิน เจียเป่า) ได้รายงานต่อสภา ดังนี้

ความสำเร็จของจีนในปี 2007 คือ

1. GDP เพิ่มขึ้นเป็น 24.6619 ล้านล้านหยวน (3.4 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ) ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.4 จากปี 2006
2. รายได้ของรัฐบาลกลางในปี 2007 เป็นจำนวนเงินรวม 5.3 ล้านล้านหยวน (718.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ) เพิ่มขึ้นร้อยละ 32.4 จากปี 2006
3. การบริโภคพลังงานต่อ GDP ลดลงร้อยละ 3.27 ซึ่งลดได้มากกว่าปี 2006
4. งบประมาณรัฐบาลกลาง ประมาณ 431.8 พันล้านหยวน (60.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ) ใช้ไปเพื่อสนับสนุนเกษตรกรรม พื้นที่ชนบทและเกษตรกร เพิ่มขึ้นจากปีก่อน 80.1 พันล้านหยวน
5. การเก็บเกี่ยวผลผลิตธัญพืชเพิ่มสูงมากถึง 501.5 ล้านตัน (สูงกว่าปี 2006 ถึง 3.5 ล้านตัน)
6. กลไกเพื่อจัดสรรเงินทุนให้เพียงพอสำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในชนบทกระจายไปทั่วประเทศ เป็นผลให้โรงเรียนประถมและมัธยม

ในชนบท 150 ล้านแห่ง สามารถช่วยให้นักเรียนไม่ต้องจ่ายค่าเล่าเรียน และค่าธรรมเนียมอื่นๆ รวมทั้งได้รับหนังสือตำราเรียนฟรีทุกคน

7. เกษตรกร 730 ล้านคน ได้ร่วมในระบบดูแลสุขภาพทางการแพทย์ในชนบท และระบบนี้ครอบคลุมถึงร้อยละ 86 ของเมืองต่างๆ ในประเทศ

8. งบประมาณรัฐบาลกลาง ประมาณ 55.6 พันล้านหยวน (7.8 พันล้านเหรียญสหรัฐ) ได้จัดสรรเป็นโครงการพัฒนาต่างๆ ในเขตตะวันตก และมากกว่าปี 2006 ถึง 4.1 พันล้านหยวน

9. รายได้ประชาชาติต่อหัวในชนบทเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.5 ในขณะที่รายได้ประชาชนในเมืองก็เพิ่มขึ้นร้อยละ 12.2

10. มูลค่ารวมการส่งออกและนำเข้าของประเทศ เป็นจำนวน 2.17 ล้านล้านหยวน (303.8 พันล้านเหรียญสหรัฐ) ซึ่งเพิ่มสูงกว่าปี 2006 ร้อยละ 23.5

เป้าหมายการพัฒนาประเทศจีนในปี 2008 คือ

1. GDP จะเพิ่มขึ้นร้อยละ 8

2. การจ้างงานในเมืองจะขยายเพิ่มขึ้น 10 ล้านคน และอัตราการว่างงานในเมืองจะไม่เกินร้อยละ 4.5

3. รายได้ประชาชนในชนบทและในเมืองจะเพิ่มขึ้นอย่างยุติธรรม ประมาณร้อยละ 6

4. ดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index) จะรักษาไว้ประมาณร้อยละ 4.8

5. การเติบโตของการเกินดุลการค้าจะมีอัตราลดลง ในขณะที่มีการวางแผนลงทุนในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

ตอนหน้า เราจะมาดูรายละเอียดของเป้าหมายพัฒนาประเทศจีนดังกล่าว เพื่อเป็นข้อมูลความรู้สำหรับปรับใช้ในการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

ตอนนี้ เรามาปฏิบัติตามวิธีประหยัดน้ำมันที่ทำได้ง่ายๆ ไม่ว่าจะขับรถเก๋งคันเก๋ง ปิคอัพคูใจ หรือมอเตอร์ไซค์คันเท่ ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดค่าน้ำมันและค่าบำรุงรักษาได้ทันที

1. หลีกเลี่ยงการใช้รถโดยไม่จำเป็น โดยการติดต่อกันผ่านโทรศัพท์ โทรสาร อีเมล ถ้าเดินทางระยะใกล้บ้านก็ใช้รถจักรยานหรือเดิน ถ้าเดินทางไกลก็ใช้รถไฟหรือรถโดยสารประจำทาง

2. เตรียมความพร้อมก่อนขับ โดยตรวจสภาพเครื่องยนต์เป็นประจำทุก 6 เดือน จะช่วยประหยัดน้ำมัน 6% เป่าไส้กรองอากาศทุก 2,500 กม. และเปลี่ยนใหม่ทุก 20,000 กม. จะประหยัดน้ำมันวันละ 65 cc. เติมน้ำมันให้พอดีจะประหยัดน้ำมัน 3% และไม่บรรทุกของที่ไม่จำเป็น เพราะถ้าเก็บของหนัก 10 Kg. เป็นระยะทาง 25 กม. จะสิ้นเปลืองน้ำมัน 40 cc. รวมทั้งวางแผนก่อนเดินทางโดยศึกษาแผนที่และเส้นทางลัด เพื่อป้องกันหลงทางเสียเวลาเปลืองน้ำมัน รวมทั้งควรชวนเพื่อนบ้านหรือเพื่อนที่ทำงานใช้ระบบ car pool

3. ขับรถอย่างถูกวิธี โดยขณะสตาร์ทรถ ไม่เปิดเครื่องปรับอากาศ ไฟหน้ารถ และเครื่องเสียง เพราะจะเปลืองน้ำมัน 10% ขับรถระยะทางไกลด้วยความเร็วคงที่และไม่เกินป้ายจำกัดความเร็ว ปรับอุณหภูมิเครื่องแอร์ในรถไม่ให้เย็นเกินไปและล้างเครื่องเป็นประจำทุก 6 เดือน ไม่เบิ้ลไม่บิดเครื่องยนต์ และใช้พลังงานทดแทน รวมทั้งดับเครื่องยนต์ ขณะจอดรถคอย

4. เอาใจใส่อุปกรณ์และเครื่องยนต์ให้มีการตรวจสอบสภาพเป็นประจำ ติดฟิล์มกรองแสงเพื่อป้องกันความร้อน และไม่ควรถัดแปลงติดตั้งอุปกรณ์เสริมที่เพิ่มน้ำหนักให้รถ

หวังว่าทุกท่านจะมีความสุขจากการประหยัดน้ำมัน เพื่อช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของตนเองและช่วยลดปัญหาโลกร้อนอีกด้วย...ลงมือปฏิบัติทันทีเลยนะครับ!!!

34

วิวัฒนาการ แดนมังกร

ครั้งที่ผ่านมาระดับเราได้คุยกันเรื่องความสำเร็จของประเทศจีนที่สามารถปรับเปลี่ยนประเทศจากภาพลักษณ์ในสายตาโลกตะวันตกว่าเป็น “คนอมโรคแห่งเอเชีย” กลายเป็นประเทศที่เนื้อหอมที่สุดในโลก และถูกขนานนามว่าเป็น “โรงงานของโลก” เพราะสินค้า Made in China เป็นที่ยอมรับและนิยมด้วยคุณภาพที่เทียบเท่ามาตรฐานโลกในราคาที่ย่อมเยาดูด้วย จึงเป็นเรื่องน่าสนใจว่าทำได้อย่างไร

มีผู้กล่าวว่า ในศตวรรษที่ 19 ใครอยากรวยต้องไปอยู่ประเทศอังกฤษ เพราะอยู่ในยุคที่อังกฤษกำลังนำโลกด้านอุตสาหกรรม ในศตวรรษที่ 20 ใครอยากรวยต้องไปอเมริกา ซึ่งเศรษฐกิจกำลังพุ่งแรงด้วยการขับเคลื่อนการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ เป็นดินแดนแห่งความหวังของผู้ใฝ่รวย แต่มาถึงวันนี้ เศรษฐกิจของอเมริกากำลังติดอยู่กับที่และมีแนวโน้มว่าปัญหาจะเพิ่มขึ้น ในขณะที่จีนสามารถพัฒนาตัวเองได้ตามแผนอย่างรวดเร็วไม่เกรงกลัวต่อสารพันปัญหาที่โลกทุนนิยมกำลังเผชิญ ดังนั้นโอกาสที่ประเทศจีนจะกลายเป็นแหล่งใหม่ของการสร้างอนาคต “รวย” ก็เป็นไปได้

ได้มาก เพราะทุนต่างๆ ทั่วโลกพากันมุ่งมาหาจีน ทั้งนักลงทุนและ นักบุกเบิกทางการค้าจากทุกทิศกำลังหันเข้ามาหาจีนซึ่งกลายเป็น “ปรากฏการณ์” ที่คนทั่วโลกรับรู้ร่วมกัน

การพัฒนาประเทศจีนยุคใหม่ เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ.1949 ที่มีเป้าหมาย สร้างจีนให้เจริญทัดเทียมประเทศชั้นนำของโลก อาจแบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ ยุคเหมาเจ๋อตุงเป็นแกนนำ ยุคเติ้งเสี่ยวผิงเป็นแกนนำ และ ยุคเจียงเจ๋อหมินเป็นแกนนำ

1. ยุคที่เหมาเจ๋อตุง เป็นแกนนำ เป็นระยะแรกทีพัฒนาโดยการใช้ การวางแผนจากส่วนกลาง ซึ่งได้ผลระดับหนึ่งโดยเฉพาะด้านการวาง รากฐานอุตสาหกรรมหนัก และเน้นให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ “พออยู่ พอกิน” แต่ระยะต่อมาเน้นการต่อสู้ทางความคิดทางการเมืองอันนำไปสู่ การปฏิวัติใหญ่ทางวัฒนธรรม ทำให้การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม ทรุดลงยับเยินอยู่ระยะหนึ่ง

การพัฒนาเศรษฐกิจช่วงนี้จีนเน้นอุตสาหกรรมหนักที่ใช้ทุนมาก จึงจำเป็นต้องลดค่าใช้จ่ายอื่นๆ ให้ลดลง เช่น ปล่อยค่าจ้างและค่าตอบแทน ต่ำลงจนค่าแรงและราคาข้าวของเครื่องใช้ ซึ่งในส่วนหลังจึงใช้ระบบ “ปันส่วน” เป็นหลัก เพื่อให้ประชาชนได้กินอยู่พอรอดชีวิตก่อน จากนั้น ก็สร้างระบบกลไกควบคุมจากส่วนกลางอำนาจรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง โดยหวังว่าจะพัฒนาให้ทันประเทศตะวันตก แต่ผลคือล้มเหลว เศรษฐกิจ โดยรวมของจีนขยายตัวช้ามากและประสิทธิภาพประสิทธิผลในการผลิต ก็ต่ำมาก แต่ขณะเดียวกันก็มีข้อดีอยู่บ้างคือ ในช่วงดังกล่าวเหมาเจ๋อตุง ประกาศ “ยุทธศาสตร์เข้าสู่วิทยาศาสตร์” ในปี ค.ศ.1970 ตามลำดับ อันเป็นผลให้เกิดองค์กรวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ ประมาณ 2,000 แห่ง ผลิตนักวิจัยมากกว่า 1 ล้านคน ซึ่งเป็นโครงข่ายพื้นฐานสำหรับการ พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อไป

2. ยุคที่เติ้งเสี่ยวผิง เป็นแกนนำ เริ่มต้นระดับจุลภาคในปลาย ทศวรรษ 1970 อำนาจสู่มวลชน ให้ชุมชนระดับครอบครัวมีอำนาจ ตัดสินใจทำการผลิตมากที่สุด โดยได้รับสิทธิประโยชน์นอกเหนือจาก การขายส่งมอบให้แก่รัฐ เป็นผลให้เกิดการขยายตัวทางพลังการผลิต

เกิดการสั่งสมทรัพยากรซึ่งนำไปสู่การขยายพลังการผลิตต่ออีก การผลิต ที่ให้ผลกำไรได้ จึงเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางการผลิต ขยายตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง เกินกว่าเศรษฐกิจวางแผนจาก ส่วนกลางจะทำได้

ในยุคนี้งานด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีได้ก้าวลงจาก “หอคอยงาช้าง” และเชื่อมตนเองกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรม โดยเล็งเป้าหมาย ไปที่วิทยาการขั้นสูงและการผลิตเชิงอุตสาหกรรม ทำให้จีนซึ่งมีพื้นที่ เฉพาะปลูกเพียงร้อยละ 7 ของโลก สามารถผลิตข้าวปลาอาหารเลี้ยง พลเมืองราวร้อยละ 22 ของโลก ทำให้คนจีนกว่า 1,200 ล้านคน หลุดพ้นจากภาวะขาดแคลนอาหารได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ยุคที่เจียงเจ๋อหมิน เป็นแกนนำ ได้นำเสนอยุทธศาสตร์ “สร้างชาติ ด้วยวิทยาศาสตร์และการศึกษา” มุ่งสร้างความสามารถในการ แข่งขันระดับโลก โดยเฉพาะภายหลังที่จีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้า โลกแล้วในปลายปี ค.ศ.2001 วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีได้กลายเป็น แหล่งที่มาของ “มูลค่าเพิ่ม” สำคัญในผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ของจีน บุคลากร ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีในจีนยุคนี้จึงมีความสูงเด่นเป็นอย่างยิ่ง

ในช่วงเวลาเพียง 10 ปี ตั้งแต่ต้นทศวรรษ ค.ศ.1990 รัฐบาลได้ จัดสรรงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเพิ่มขึ้นอีก 6 เท่าตัว มีจำนวนผู้ปฏิบัติด้านนี้มากกว่า 10 ล้านคน มูลค่าการผลิตของ อุตสาหกรรมไฮเทคเพิ่มขึ้นปีละ 20 เปอร์เซ็นต์ สัดส่วนของมูลค่า การผลิตด้านนี้ใน GDP เพิ่มจากร้อยละ 1 เป็นร้อยละ 15 ตัวเลขจาก สถิติพบว่า คนจีนใช้โทรศัพท์มือถือมากที่สุดในโลก (ราว 200 ล้านราย และมีแนวโน้มเพิ่มอย่างรวดเร็ว) มีผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์มากกว่า 50 ล้านราย และใช้บริการอินเทอร์เน็ตมากเป็นอันดับ 2 ของโลก (รองจาก สหรัฐอเมริกา)

ยุทธศาสตร์สร้างชาติด้วยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ทำให้จีนเกิดการ พัฒนาระบบมาตรฐานการสื่อสารทางโทรศัพท์เคลื่อนที่รุ่นที่ 3 (3G) และ การถอดรหัส DNA ของมนุษย์ (Human Genome) ที่มีสหรัฐ อังกฤษ ญี่ปุ่น เป็นแกนนำ จีนก็สามารถทำการถอดรหัสได้ร้อยละ 1 ซึ่งสำเร็จ

ก่อนกำหนดเวลาถึง 2 ปี ด้านอากาศก็สามารถส่งยานอวกาศขึ้นสู่วงโคจรได้สำเร็จ 3 ลำ และจะส่งมนุษย์อวกาศไปยังดวงจันทร์และดาวอังคารอีกด้วย ในปี ค.ศ.2003 งบวิจัยของจีนเพิ่มเป็น 100,000 ล้านหยวน (ร้อยละ 1 ของ GDP) โดยเน้นด้านวิจัยพื้นฐานราวร้อยละ 40 ภาควิทยาศาสตร์ทั้งของรัฐและเอกชน ก็ใช้งบลงทุนด้านวิจัยประมาณร้อยละ 60 ของทั้งประเทศ (ประมาณ 60,000 ล้านหยวน) คาดว่าต่อไปจีนจะก้าวสู่ระยะแห่งนวัตกรรมความรู้ใหม่อย่างจริงจัง และเคลื่อนตัวสู่ความเป็นศูนย์กลางของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีโลกอย่างเป็นรูปธรรม

จากประวัติของการพัฒนาประเทศจีนดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าสาเหตุที่เศรษฐกิจจีนพัฒนาอย่างเชื่องช้าในช่วงระยะแรก เกิดจากไม่ใช่ “จุดแข็ง” หรือข้อได้เปรียบของตนเอง คือ แรงงานมากมายและราคาถูก แต่กลับไปวางจุดเน้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมหนักที่ต้องใช้ทุนมากซึ่งเป็น “จุดอ่อน” ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของประเทศ หลังจากได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดนำจุดแข็งดังกล่าวมาใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและอาศัยการทำงานของกลไกตลาดอย่างจริงจัง จึงทำให้จีนพัฒนาเศรษฐกิจได้รวดเร็วในช่วงหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ข้อมูลจากการวิจัยและวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมาพื้นฐานของการพัฒนาต่อยอดได้อย่างมุ่งมั่น

เส้นทางการปฏิรูปของประเทศจีนที่ประสบความสำเร็จคือ เริ่มต้นในภาคเศรษฐกิจจุลภาค การพัฒนาการจัดการและการกระจายอำนาจลงสู่ระดับจุลภาค ภาคประชาชนจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่นำไปสู่การขยายการลงทุนไปสู่ภาคธุรกิจที่เป็นจุดแข็งของประเทศจีนมากขึ้น และเป็นปัจจัยกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการปรับโครงสร้างทางการผลิตอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดเศรษฐกิจมหภาคก็ต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเคลื่อนตัวของเศรษฐกิจโดยรวม และเกิดการปฏิรูประบบรวมทั้งกลไกอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

การปฏิรูปอย่างค่อยเป็นค่อยไปดังกล่าว แตกต่างจากกลุ่มประเทศอดีตสหภาพโซเวียตที่ล่มสลายในปี ค.ศ.1991 ซึ่งใช้มาตรการ “ช็อค” ให้เศรษฐกิจระบบเดิมเป็นอัมพาต แล้วจึง “นำเข้า” ระบบตลาดทุนนิยม

เต็มรูปแบบมาแทนที่ ผลก็คือความวุ่นวายปั่นป่วนและกลายเป็นลูกหนีของกลุ่มประเทศทุนนิยม

ภาพรวมของจีนโดดเด่นในด้านเศรษฐกิจและมีแนวโน้มสดใสไปอีกยาวในท่ามกลางความ “มืด” ของเศรษฐกิจโลกทุนนิยม จีนกำลังพัฒนาจาก “ผู้ที่พอยู่พอกิน” ไปสู่ “สังคมอยู่ดีกินดีอย่างรอบด้าน” ที่สำคัญคือ จีนจะมีเสถียรภาพและสงบร่มเย็นอย่างต่อเนื่องภายใต้การบริหารของคณะผู้นำจีนที่เชี่ยวชาญรอบด้านในเรื่องของโลกและวิธีแก้ปัญหาที่ยาก รวมทั้งเป็น “แม่แบบ” ของ “การพัฒนาที่พึ่งตนเอง” เป็นหลัก มิใช่พัฒนาโดย “พึ่งพาลาดต่างประเทศ” เป็นหลัก ซึ่งเป็นเส้นทางแตกต่างไปจากสิงคโปร์ ไต้หวัน ฮองกง และเกาหลีใต้ อดีต “4 เสือแห่งเอเชีย” ซึ่งปัจจุบันล้วนหันไป “อิง” ตลาดจีนกันหมดแล้ว

แต่การพัฒนาตนเองนั้น จะต้องผ่านกระบวนการ “พัฒนาตนเองจากภายใน” เป็นสำคัญ คือ 1.ต้องมีแนวคิดที่ถูกต้องเพื่อชี้นำการปฏิบัติพัฒนา 2.ต้องมีคณะผู้นำที่สามารถแปรแนวคิดดังกล่าวมาเป็นนโยบายแนวทางไปสู่กระบวนการปฏิบัติร่วมกันของประชาชนในชาติ 3.ต้องสามารถแสดงผลเป็นจริงอย่างเป็นรูปธรรมและกว้างขวางทั่วทั้งสังคม

คนจีนพากันออกจากเชิงและเลิกจิตดีกันเองแล้วด้วยการประสานเชื่อมพลังอำนาจและปัญญา เพื่อนำพาประเทศชาติและประชาชนไปสู่ “สังคมอยู่ดีกินดีรอบด้าน” ในปี ค.ศ.2020 คำถามสำคัญที่พวกเราต้องมาร่วมคิดร่วมทำคือ ประเทศไทยจะทำอย่างไรได้หรือไม่? และจะทำอย่างไร? ประชาชนคนไทยและประเทศไทยกำลังอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยโดยตรงทุกด้าน ทั้งด้านวัตถุและจิตวิญญาณ สังคมไทยโดยรวมอยู่ในฐานะ “ถูกกระทำ” อย่างชัดเจนเพราะเปิดเสรีนิยมมาก จึงรับอิทธิพลทุนนิยมโลกมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้สังคมไทยขาดความเป็นอิสระ รากเหง้าทางปัญญาเดิมที่อยู่บนฐานการผสมผสานของอารยธรรมจีนกับอินเดียไม่ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง แต่ถูกอิทธิพลความคิดแบบทุนนิยมอารยธรรมตะวันตกเข้าครอบงำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาตะวันตกดังกล่าวก็เป็นเพียงส่วนที่ติดมากับอิทธิพลที่มุ่ง

เอารัดเอาเปรียบ โดยไม่มีส่วนสร้างประโยชน์แก่สังคมและประชาชนไทยโดยรวมเท่าที่ควร

การขาดภูมิปัญญาชั้นนำที่เป็นของคนไทยเอง ทำให้คนไทยเกะกักไม่ติด ขาดปัจจัยเชื่อมโยงทางปัญญาใหญ่แห่งสังคมไทย ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ ไม่ยอมรับกันและกัน เกิดการกระทบกระทั่ง “จิกติ” กันไปทั่ว ตั้งแต่เรื่องสำคัญระดับบ้านเมืองจนถึงเรื่องภายในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง รวมทั้งมีพฤติกรรมที่ไม่คำนึงถึงชีวิตและความปลอดภัยของคนอื่นและสังคมโดยรวม

การครอบงำของทุนนิยมโลกผนวกกับความ “พร่อง” ของภูมิปัญญาไทย เป็นอิทธิพลสำคัญที่จุดรั้งไม่ให้สังคมไทยและคนไทยสามารถร่วมกันพัฒนาไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและอยู่เย็นเป็นสุข แต่ผลักดันให้คนไทยและสังคมไทยตกอยู่ในปลักตมแห่งความทุกข์ร้อนอย่างไม่สิ้นสุด

ผู้เขียนมีความศรัทธาเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่ว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานแก่

ประชาชนชาวไทย จะเป็นแนวทางดำรงชีวิตของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐที่ดำเนินไปในทางสายกลาง ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อให้สมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี รวมทั้งช่วยให้เกิดระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก

หากประชาชนคนไทยทุกหมู่เหล่าพร้อมเพรียงกันน้อมนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมายึดถือปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ประเทศไทยก็จะสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก “อยู่ร้อนนอนทุกข์” เปลี่ยนเป็น “อยู่เย็นเป็นสุข” อย่างถาวรหันหน้าตัดเทียมกับนานาอารยประเทศ รวมทั้งไม่ต้องยกว่าประเทศจีนดังที่กล่าวมาแล้ว ขอฝากให้เราทุกคนมาช่วยคิดหาคำตอบว่า เราจะนำเศรษฐกิจพอเพียงมาแปรเป็นแนวทางปฏิบัติได้อย่างไร?

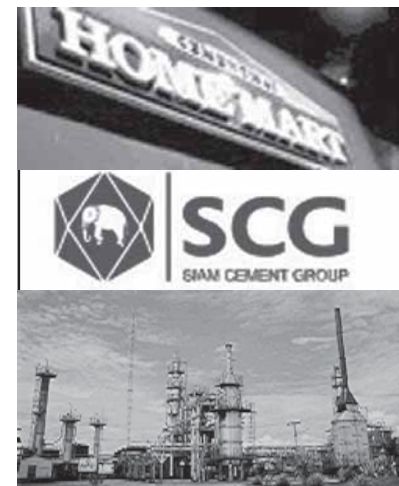
35

เรียนรู้ความพอเพียง ผ่านองค์กร... กรณีศึกษา

เนื่องจากคนส่วนใหญ่มักจะคิดว่า เศรษฐกิจพอเพียงจะใช้ปฏิบัติได้เฉพาะภาคเกษตรกรรมเท่านั้น เพราะได้เห็นชัดเจนแล้วว่า แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแก้ไขปัญหาในภาคเกษตรและการพัฒนาชุมชนได้ดี เราจึงน่าจะมาพูดถึง “เศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ” กันบ้าง

เราจะทำอย่างไรที่จะทำให้มีการใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างกว้างขวางในโลกธุรกิจ อันที่จริงองค์กรธุรกิจหลายแห่งมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงมานานพอสมควร ดังตัวอย่างของธุรกิจขนาดใหญ่ เช่น เครือซีเมนต์ไทย ซึ่งมีการดำเนินการบนหลักการมีวิสัยทัศน์ระยะยาว การให้ความสำคัญต่อบุคลากรในองค์กร การเห็นคุณค่าของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย และการให้ความสำคัญกับการจัดการความเสี่ยง

ในช่วงวิกฤติปี 2540 เครือซีเมนต์ไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่เก่าแก่และขนาดใหญ่มากของประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการเปลี่ยนแปลงของค่าเงิน และการขยายกิจการที่ผิดจังหวะเวลา แต่องค์กรสามารถกลับฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลมาจากการที่องค์กรมีวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งและสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง

เครือซีเมนต์ไทยเป็นองค์กรที่มีชื่อเสียงและเป็นที่น่าสนใจของนักลงทุนต่างชาติ ตั้งแต่ปี 2513 เป็นต้นมา เครือซีเมนต์ไทยจึงได้ขยายธุรกิจอื่นในรูปแบบลงทุนร่วมกับต่างชาติที่นอกเหนือจากธุรกิจที่เครือซีเมนต์ไทยดำเนินการอยู่ และมีการขยายกำลังการผลิตเพื่อสนองความต้องการในการก่อสร้างที่กำลังขยายตัว ทำให้บริษัทมีหนี้สินส่วนใหญ่มูลค่าถึง 6.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เมื่อเกิดเหตุการณ์ค่าเงินบาทลอยตัวในเดือนกรกฎาคม 2540 เครือซีเมนต์ไทยจึงมีหนี้มหาศาลและรายได้ลดลงเพราะความต้องการสินค้าก็ลดลง ทำให้ต้องประสบปัญหาขาดทุนถึง 1.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2541 และ 4.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2542

จากเหตุการณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานที่ขาดความรอบคอบและไม่มีกลไกป้องกันความเสี่ยง กลุ่มผู้บริหารจึงรีบแก้ไขปัญหาโดยกำหนดให้หน่วยธุรกิจด้านซีเมนต์ กระจก และปิโตรเคมี เป็นกลุ่มธุรกิจหลัก และจัดการลดขนาดหรือขายกลุ่มธุรกิจอื่นๆ นอกจากนี้ยังเน้นการส่งออกพร้อมกับเน้นการบริหารความเสี่ยง ในปี 2543 เครือซีเมนต์ไทยจึงสามารถทำกำไรเล็กน้อยและปีต่อๆ มา ก็สามารถพลิกฟื้นธุรกิจดีขึ้นอีกครั้ง โดยนำต้นแบบมาจากหลักความพอเพียง

กลยุทธ์ทางธุรกิจและกลยุทธ์ด้านทรัพยากรมนุษย์ของเครือซีเมนต์ไทย

	ช่วงก่อนวิกฤติ (ก่อนปี 2540)	ช่วงวิกฤติ (ปี 2540-2545)	ช่วงหลังวิกฤติ (หลังปี 2545)
1. กลยุทธ์ทางธุรกิจ	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการเจริญเติบโต - นำเข้าสินค้าเพื่อทดแทนการผลิต - เน้นที่คุณภาพและความยุติธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - เปลี่ยนโครงสร้างโดยกลับคืนสู่ธุรกิจหลัก - เพิ่มปริมาณการส่งออกและเน้นเพิ่มมูลค่า - บรรษัทภิบาล 	<ul style="list-style-type: none"> - ก้าวสู่ตลาดในระดับภูมิภาค - ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ - สร้างนวัตกรรมและสร้างความแตกต่าง
2. กลยุทธ์ด้านทรัพยากรมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาบุคลากรมืออาชีพ - สร้างตลาดแรงงานภายใน - สนับสนุนจากภายในองค์กร 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างบุคลากรที่มีวินัยและจิตสำนึก - เพิ่มผลิตภาพโดยไม่ลดพนักงาน - รักษาต้นทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 	<ul style="list-style-type: none"> - การบริหารทรัพยากรที่มุ่งเน้นธุรกิจเป็นหลัก - การบริหารคนตามสมรรถนะ - การบริหารจัดการบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพ - การเรียนรู้ผ่านโครงการและประสบการณ์ตรง
3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการลงทุนในการฝึกอบรม - เน้นการอบรมและพัฒนาบุคลากรแบบดั้งเดิม - สนับสนุนคนจากภายในองค์กร (Career Path) 	<ul style="list-style-type: none"> - เปลี่ยนการเรียนรู้ในชั้นเรียนไปสู่การเรียนรู้โดยการปฏิบัติและการเรียนรู้ผ่านโครงการ - พัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถที่หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้ด้วยตนเอง - การฝึกอบรมเพื่อการเปลี่ยนแปลง - โปรแกรมการจัดการการเปลี่ยนแปลง - จัดจ้างผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกในบางตำแหน่งที่ต้องการพิเศษ - มหาวิทยาลัยนักบริหาร
4. การจัดการทรัพยากรมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการอย่างเป็นระบบและมีอาชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการทุนมนุษย์ - ออกแบบงานใหม่ - พัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถที่หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - องค์กรแห่งนวัตกรรม - การใช้บริการร่วมกันและการจ้างผู้ประกอบการภายนอก - การจัดการองค์ความรู้

หัวใจของกลยุทธ์ที่บริษัทให้ไว้ก็คือ การยึดมั่นในปรัชญาภารกิจขององค์กร ที่กำหนดไว้ 4 ข้อ คือ 1. ตั้งมั่นในความเป็นธรรม 2. เชื่อมมั่นในคุณค่าบุคลากร 3. ยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคม 4. มุ่งมั่นในความเป็นเลิศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อในคุณค่าของคนและการตั้งมั่นในความเป็นธรรม ถึงแม้ว่าเครือซีเมนต์ไทยจะลดบทบาทของหน่วยธุรกิจอื่นๆ แต่ในส่วนของหน่วยธุรกิจหลักนั้น ยังคงรักษาพนักงานเดิมแม้จะต้องเผชิญการขาดทุน แต่ไม่ตัดงบประมาณด้านพนักงานและเพิ่มงบด้านพัฒนาบุคลากรขึ้นด้วย

เครือซีเมนต์ไทยเป็นองค์กรขนาดใหญ่และก่อตั้งมาเป็นระยะเวลานานมาก แต่องค์กรธุรกิจของไทยส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็กและเพิ่งก่อตั้งซึ่งองค์กรเหล่านี้ต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอด โดยมักจะบริหารจัดการด้วยผู้จัดการคนเดียวหรือครอบครัวหนึ่งเท่านั้น บริษัทก็ดำเนินธุรกิจด้วยเทคโนโลยีที่ไม่สูงและไม่มีทรัพยากรมากพอที่จะพัฒนานวัตกรรมได้ รวมทั้งมีขีดจำกัดในการคาดคะเนความเปลี่ยนแปลงในตลาดและสิ่งที่จะถูกกระทบจากเศรษฐกิจแข่งขันรุนแรงเนื่องจากการลงทุนจากต่างชาติ แต่ก็ยังมีบางบริษัทที่สามารถอยู่รอดและเติบโตมาได้ด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังตัวอย่างของคุณวิสุทธิวิบูลญาณกรณ์

ในปี 2528 คุณวิสุทธิได้เข้ารับช่วงต่อธุรกิจน้ำมันพืชจากครอบครัวซึ่งมีส่วนแบ่งการตลาดร้อยละ 10-15 หลังจากจบการศึกษาสายอาชีพ แต่ก็ยังจัดสรรเวลาเพื่อศึกษาต่อจนจบปริญญาด้านการบริหารธุรกิจและด้านรัฐศาสตร์ ตั้งแต่เริ่มต้นธุรกิจ คุณวิสุทธิก็ดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึงจริยธรรม

“ผมคิดว่าชีวิตของเราเป็นชีวิตที่ผสมผสานระหว่างแนวทางธรรมะและทุนนิยม ในการจัดการธุรกิจ ผมใช้หลักทุนนิยม แต่ในการจัดการบุคลากร ผมชอบยึดหลักธรรมมากกว่า ถ้าเราใช้หลักทุนนิยมจัดการทุกเรื่องจะเป็นการสร้างปัญหา เพราะการดำเนินงานแบบทุนนิยมอยู่บนพื้นฐานความโลภที่ไม่สิ้นสุด ซึ่งสิ่งที่เราสะสมมา สุดท้ายก็เป็นเพียงแค่สิ่งไร้ค่า เพราะเมื่อเราตายไปแล้วก็ไม่สามารถนำติดตัวไปได้” คุณวิสุทธิ

ยึดตามหลักที่กล่าวไว้ในการดำเนินธุรกิจ โดยแยกแยะระหว่างการทำกำไร สูงสุดกับการทำกำไรที่เหมาะสม

การทำกำไรสูงสุดต้องมีการใช้ทรัพยากรสูงสุดในทุกด้านทั้งพนักงาน ลูกค้า และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจทุกด้าน แต่คุณวิสุทธิได้ใช้รายได้หลักหักค่าใช้จ่ายต่างๆ ไปลงทุนพัฒนาสินค้า พัฒนาทักษะของพนักงาน สนับสนุนสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือให้ทำไร่มากขึ้นแก่ลูกค้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ โดยก่อตั้งสโมสรเพื่อสนับสนุนการศึกษาและ กิจกรรมทางสังคมแก่ผู้ประกอบการและผู้บริหารอีกด้วย

การตัดสินใจบริหารธุรกิจของคุณวิสุทธิเป็นไปด้วยความรอบคอบ และระมัดระวัง โดยหลีกเลี่ยงการกู้ยืมจากต่างชาติเพื่อการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งผลการตัดสินใจนั้นช่วยให้บริษัทสามารถอยู่รอดได้จากช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 แม้จะมีความลำบากอยู่บ้างแต่ก็เป็นเรื่องเล็กน้อยในช่วงเวลานานกว่า 20 ปี บริษัทได้ขยายกำลังผลิตถึง 6 ครั้ง ยอดขายขยายเป็นทวีคูณถึง 10 ครั้ง และส่วนแบ่งการตลาดเติบโตถึงร้อยละ 50 จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมน้ำมันพืช

การดำเนินงานภาคธุรกิจทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สามารถเพิ่มคุณค่าใน 2 มิติ คือ

มิติแรก แนวทางนี้จะเป็นตัวช่วยในการตัดสินใจและการวางแผนธุรกิจให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ดีขึ้น โดยองค์ประกอบและเงื่อนไขของแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสามารถจะนำไปใช้เป็นมาตรฐานในการประเมินทางเลือกกลยุทธ์ต่างๆ และการตัดสินใจในการจัดการได้

มิติที่สอง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้การดำเนินงาน คำนึงถึงสัญญาและความรับผิดชอบของบริษัทเป็นไปตามวิสัยทัศน์ของบริษัทได้อย่างถูกต้อง และยังเป็นการประกาศจุดยืนแก่สาธารณชนให้เห็นเด่นชัดว่าจะดำเนินงานตามหลักคุณธรรม พร้อมรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นการประชาสัมพันธ์หรือเป็นเพียงแค่เครื่องมือทางการตลาดเท่านั้น

สุดท้ายนี้ มีข่าวดีสำหรับองค์กรธุรกิจ และประชาชนทั่วไป รวมทั้งเกษตรกร ที่ยึดมั่นในหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะมีโอกาสประกาศตัวตนและเล่าประสบการณ์แบ่งปันการเรียนรู้แก่นักคิดคนอื่นและบริษัทอื่นๆ

เนื่องจากสำนักคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) จัดงานเฉลิมพระเกียรติ “80 พรรษา ปวงประชาเป็นสุขสานต์” เพื่อเผยแพร่พระปรีชาสามารถและพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยดำเนินการจัดประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. ประเภทบุคคล ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ
 - 1.1. ด้านประชาชนทั่วไป
 - 1.2. ด้านเกษตรกรทฤษฎีใหม่
2. ประเภทธุรกิจ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ
 - 2.1. ด้านธุรกิจขนาดใหญ่
 - 2.2. ด้านธุรกิจขนาดกลาง
 - 2.3. ด้านธุรกิจขนาดย่อม

รางวัลสำหรับผู้ชนะการประกวด ประกอบด้วย รางวัลชนะเลิศระดับประเทศแต่ละด้านจะได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รางวัลชนะเลิศระดับภาคจะได้รับโล่รางวัลจากนายกรัฐมนตรี ส่วนรางวัลชมเชยจะได้รับเกียรติบัตรจากสำนักงาน กปร. จึงขอประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกัน

36

ความต่าง ระหว่างบุญนิยม และกุนนียม

ขอแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” เนื่องจากรัฐบาลปัจจุบันโดยนายกรัฐมนตรี (พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์) แถลงว่า จะบริหารพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นผลให้ส่วนราชการทุกหน่วยต้องปรับปรุงแผนงานงบประมาณให้

เป็นไปตามนโยบายรัฐบาล ผู้เขียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนฝูงคนรู้จักในหลายหน่วยงาน พบว่า บางคนเห็นด้วยและบางคนยังไม่เห็นด้วย บางคนเห็นด้วยแต่ไม่เข้าใจความหมายและไม่รู้จะทำอย่างไร? บางคนยังชื่นชมกับเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งสร้างควมร่ำรวย และเกรงว่าเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้ไม่รวย รวมทั้งจะไม่สามารถต่อสู้กับกระแสโลกาภิวัตน์ได้

ผู้เขียนคิดว่าทุกท่านควรมีความเข้าใจที่ชัดเจนถึงความแตกต่างข้อดีข้อเสีย ของเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เพื่อให้ทุกคนเข้าใจตรงกันว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็น “ทางหลัก” และ “ทางรอด” ของประเทศไทย รวมทั้งไม่ใช่ “ทางเลือก” ในการพัฒนาประเทศไทย ยุคที่ต้องต่อสู้กับโลกาภิวัตน์

แผนภาพข้างล่างนี้จะชี้ให้เห็นว่า เศรษฐกิจประเทศไทยในรูปแบบ 3 อย่าง ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ (1) ช่วงอดีต (2) ช่วงปัจจุบัน และ (3) ช่วงอนาคต

เศรษฐกิจไทยในอดีตซึ่งเป็นช่วงก่อนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ อาจเรียกได้ว่าเป็นเศรษฐกิจยังชีพ SURVIVAL ECONOMY ซึ่งอยู่ภายใต้ภาวะ “ดินดำ น้ำชุ่ม” และ “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” แม้ว่าจะขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานด้านวัตถุ เช่น ถนนหนทางและไฟฟ้า รวมทั้งความสะดวกสบายบางอย่าง แต่ชาวบ้านก็มีความสุขตามอัตภาพ ดังจะเห็นได้จากบันทึกการตรวจราชการในปี พ.ศ.2466 ของสมเด็จพระ

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ที่ว่า “พวกชาวบ้านทำไร่ทำนา เลี้ยงตัวได้ โดยไม่จำเป็นต้อง ใช้เงิน ความรู้สึกต้องการ ตัวเงินไม่รุนแรง...แต่จะว่า ยากจนก็ไม่ได้ เพราะเลี้ยงตัว ได้โดยผาสุก...”

เศรษฐกิจในปัจจุบัน ซึ่งเริ่มตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา วิถีชีวิตเกษตรกรไทยเริ่มเปลี่ยนเข้าสู่ยุคการ “ปฏิวัติเขียว” มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้น เปลี่ยนการเกษตรแบบยังชีพ เป็นการเกษตรแบบการค้า ซึ่งต้องใช้สารเคมีและอาศัยปัจจัยการผลิตที่ต้องซื้อจากภายนอกชุมชนและต่างประเทศมากขึ้น ทั้งปุ๋ย พันธุ์พืชสัตว์ และ สารเคมีต่างๆ รวมทั้งเครื่องจักรกลการเกษตร จนเป็นปัญหา ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรไทยอย่างรุนแรงและกว้างขวาง เนื่องจาก ภาวะต้นทุนที่สูงมากขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำ สิ่งแวดล้อมทรุดโทรม สุขภาพชาวนาแยลง และมีหนี้สินที่เป็นภาระหนักมากขึ้น ล้วนแล้วแต่ เป็นผลจากการพึ่งปัจจัยภายนอกมากกว่าการพึ่งตนเอง เพราะเน้นเรื่อง เศรษฐกิจการค้า TRADE ECONOMY ซึ่งเรายังต้องเรื่องความ สามารถในการแข่งขัน จึงตกเป็นเบี้ยล่างตลอดมา

เศรษฐกิจในอนาคต ผมคาดหวังว่าจะเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เป็นต้นไป และเริ่มจากนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน หากมีการดำเนินนโยบายและแผนงานกิจกรรมอย่างถูกต้องเหมาะสม เชื่อมั่นว่า ประเทศไทยจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายในการพัฒนาอย่างสมดุล มั่นคงยั่งยืนภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์

ดังนั้น เพื่อสร้างความเข้าใจต่อบุคคลบางส่วนที่ยังมีความคิดว่าการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้ประเทศไทยถอยหลัง ไปสู่เศรษฐกิจยังชีพในอดีต จึงควรเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง ของเศรษฐกิจทั้งสองแบบ ดังนี้

การเปรียบเทียบเศรษฐกิจยังชีพและเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัย	เศรษฐกิจยังชีพ	เศรษฐกิจพอเพียง
1. สภาพสังคม	สังคมปิด	สังคมเปิด
2. ตัวกำหนดความพอเพียง	สภาพแวดล้อม	สภาพจิตใจ
3. การผลิต	สนองความต้องการบริโภค	เพื่อการบริโภคและการค้า
4. ทรัพยากรธรรมชาติ และการผลิต	อุดมสมบูรณ์การผลิตแบบ ให้อยู่หากิน	จำกัดการผลิตแบบทำกิน ทำใช้ทำขาย
5. การบริโภค	สนองความต้องการพื้นฐาน	สนองความต้องการพื้นฐาน และพัฒนาคุณภาพชีวิต
6. ตัวกำหนดมูลค่าในการ แลกเปลี่ยน	ความสัมพันธ์ทางสังคม	อุปสงค์/อุปทานที่มีต่อ ผลผลิต
7. รูปแบบของการ แลกเปลี่ยน	Barter System	Barter System และ Money System
8. การรวมกลุ่ม	เพื่อสนองการผลิต	เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง
9. คุณค่าต่อการดำรงชีวิต	ความสัมพันธ์ทางสังคม	เงินและคุณภาพชีวิต
10. การดำรงอยู่ของ ความพอเพียง	สังคมที่ไม่แตกต่างทาง ชนชั้น	สังคมหลากหลายอาชีพ และหลายชั้น

ที่มา: ปรับปรุงจาก “การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ใน ชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง” สมศรี จินตวงษ์, 2544

จากตารางเปรียบเทียบข้างต้นจะเห็นได้ชัดเจนแล้วว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการต่อยอดจากเศรษฐกิจยังชีพที่จะพัฒนาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น แต่ดำเนินไปอย่างมีคุณธรรมและมีคุณภาพ มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตและ สังคมด้วยนอกเหนือจากด้านเศรษฐกิจ

ในขณะเดียวกัน มีชุมชนหลายแห่งที่มีความเชื่อมั่นและลงมือปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจบุญนิยม ซึ่งขัดแย้งและปฏิเสธแนวทาง เศรษฐกิจทุนนิยมสิ้นเชิง ดังจะเห็นได้จากชุมชนอโศกในหลายจังหวัด และ เกษตรกรลูกค้าพักชำระหนี้ก็ได้รับความอนุเคราะห์ในการฝึกอบรม หลักสูตรสังฆกรรมชีวิต อันเป็นผลให้เกษตรกรจำนวนมากได้ปรับปรุง การดำเนินชีวิตทั้งด้านการประกอบอาชีพและจิตใจอีกด้วย

การเปรียบเทียบเศรษฐกิจทุนนิยมและเศรษฐกิจพอเพียง

ลักษณะสำคัญ	เศรษฐกิจทุนนิยม	เศรษฐกิจพอเพียง
1. แก่นแท้ของระบบ	เศรษฐกิจแห่งความพอดีบนพื้นฐานศาสนา	เศรษฐกิจแห่งความเจริญเติบโตบนพื้นฐานการแข่งขัน
2. จุดมุ่งหมาย	ความสมบูรณ์ทางจิตใจ	ความสมบูรณ์ทางวัตถุ
3. หลักของความสำเร็จ	หลุดพ้นจากโลภียธรรม	ลุ่มหลงในโลภียธรรม
4. เป้าหมายสุดท้าย	ตัดขาดจากวัตถุนิยม	ลุ่มหลงในวัตถุนิยม
5. โลกทัศน์	อยู่อย่างเรียบง่าย	อยู่อย่างร่ำรวยทางวัตถุ
6. กิจกรรมทำงาน	ทำงานขยัน/ต้องการน้อย/ช่วยเหลือกัน/แบ่งปันกัน	ทำงานน้อย/ต้องการมาก/ไม่แบ่งปัน
7. สิ่งแวดล้อม	คุ้มครองระบบนิเวศ	สร้างมลภาวะ/ทำลายธรรมชาติ

ที่มา: กนกศักดิ์ แก้วเทพ (ปี 2003) "การศึกษารูปแบบของชุมชนพึ่งตนเอง กรณีศึกษาชุมชนศรีสะอาด จังหวัดศรีสะเกษ"

จากตารางข้างต้น จะเห็นว่าเศรษฐกิจทุนนิยมและเศรษฐกิจทุนนิยมอยู่กันคนละขั้ว โดยเศรษฐกิจทุนนิยม ยึดพื้นฐานศาสนาเป็นหลัก แต่เศรษฐกิจทุนนิยมยึดความแข่งขันเป็นหลัก หากประชาชนหันมายึดถือแนวทางเศรษฐกิจทุนนิยมมากขึ้น ความขัดแย้งและความแตกต่างทางชนชั้นจะลดลง ในขณะที่ความสมานฉันท์และความรักปรารถนาดีต่อกันจะเพิ่มมากขึ้นซึ่งผมก็คาดหวังว่าจะเป็นไปตามความฝันดังกล่าวในอนาคต

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประเทศไทยคงต้องตั้งมั่นว่า เราจะบริหารพัฒนาประเทศตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งก็ไม่ได้ปฏิเสธเศรษฐกิจทุนนิยมโดยสิ้นเชิง แต่เป็นการพัฒนาให้เศรษฐกิจทุนนิยมดำเนินไปอย่างมีคุณธรรมนำหน้าผลกำไร และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อความเปลี่ยนแปลงจากสภาวะโลกาภิวัตน์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนั้น ความเข้าใจต่อระบบเศรษฐกิจทั้งสองแนวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่พวกเราต้องเรียนรู้

การเปรียบเทียบเศรษฐกิจทุนนิยมและเศรษฐกิจพอเพียง

ประเด็น	เศรษฐกิจทุนนิยม	เศรษฐกิจพอเพียง
1. ปรัชญา	สร้างความสามารถแข่งขัน	สร้างภูมิคุ้มกันและความพอดี
2. นโยบาย	เปิดเสรีการค้าและการลงทุน	พึ่งตนเองและพึ่งพากัน
3. การบริหาร	Market Wisdom	Moral Wisdom
4. ผลตอบแทน	Return on Investment	Return on Integrity
5. การค้า	Free Trade	Fair Trade
6. เศรษฐกิจ	Global Economy	Local Economy
7. ความมั่นคง	Gross Nation Product (GNP)	Gross National Happiness (GNH)

จากตารางข้างต้น คงเห็นแล้วว่า เป้าหมายสุดท้ายของแนวเศรษฐกิจทุนนิยมคือ ผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (Gross Nation Product-GNP) แต่เป้าหมายของแนวเศรษฐกิจพอเพียงคือ ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness-GNH) ผู้เขียนเชื่อมั่นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับประชาชนคนไทย ตามพระราชปณิธานในพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” สุดท้ายนี้ ขอฝากให้ทุกท่านร่วมกันดำเนินชีวิตครอบครัวและหน้าที่การงานให้สอดคล้องกับแนวคิดอันทรงคุณค่านี้ เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติต่อไป

37

พอเพียง ระดับมหภาค

สวัสดีครับ...มีเรื่องที่น่าสนใจเรียนรู้มาเล่าสู่กันฟังเช่นเคย เป็นเรื่องของการบริหารเศรษฐกิจมหภาคตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่ง ดร.ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ ประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้นำเสนอในการสัมมนาวิชาการประจำปี 2549 ในวันที่ 9 ธันวาคม 2549 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน จ.ชลบุรี

เห็นว่าเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาสาระเหมาะสมที่จะนำมาสร้างความเข้าใจแนวทางการบริหารประเทศตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและอาจนำมาปรับใช้ในการบริหารองค์กรได้ด้วย จึงขอนำบทสรุปมาให้ได้ทราบและนำไปคิดปรับใช้ในองค์กรต่อไป

เนื้อหาของบทสรุปนี้เกี่ยวกับแนวทางในการบริหารเศรษฐกิจมหภาคตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากพฤติกรรมต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจที่มีลักษณะของความไม่พอเพียงแทบทุกด้าน เช่น การบริโภค การลงทุน การก่อกวน เป็นต้น โดยขาดการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และขาดภูมิคุ้มกันต่อความผันผวนและความเสี่ยงต่างๆ ตลอดจนขาดธรรมาภิบาลที่ดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงชี้แนะถึงเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาสำหรับการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนในทุกๆระดับ เพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤติและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากบทสรุปเนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นทางการ ดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและ

การดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ ในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการบริหาร เศรษฐกิจมหภาคด้วย ซึ่งบทสรุปได้เน้นแนวทางการบริหารงานที่ สอดคล้องรวม 5 ด้าน คือ

1. ความต้องการที่พอประมาณ ต้องเริ่มจากตัวผู้บริหารก่อน ถ้าผู้บริหารมีความต้องการที่ไม่มีสิ้นสุดไม่ว่าจะเป็นอำนาจหรือความร่ำรวย ก็เป็นการยากที่จะมีพฤติกรรมการบริหารที่พอประมาณ
2. การตั้งเป้าหมายที่พอประมาณและมีเหตุผล เป้าหมายที่พอประมาณเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ทะเยอทะยานเกินไป และไม่ใช่เป้าหมายที่ต่ำ แต่ต้องเป็นเป้าหมายที่สอดคล้องกับศักยภาพของตนเองหรือ

หน่วยงานอย่างแท้จริง ซึ่งอาจเป็นเป้าหมายที่สูงก็ได้ ทั้งนี้ต้องมีการ วิเคราะห์ศักยภาพอย่างรอบคอบ มีเหตุผลโดยคำนึงถึงความเสี่ยงด้วย

3. การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี ในภาวะที่มีความเสี่ยงจำเป็นต้องมี ภูมิคุ้มกันการบริหารที่ดี จึงต้องอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจเรื่อง ความเสี่ยงที่จะมีผลกระทบต่องาน การวางระบบภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกัน ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น จึงเป็นเรื่องสำคัญ

4. การใช้ความรู้รอบรู้และรอบคอบ ความระมัดระวัง รอบคอบ โดย มีความรู้รอบด้านเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการบริหารงานในโลกปัจจุบัน ที่มีความซับซ้อนกว่าในอดีตมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวางแผน ดำเนินการทุกขั้นตอน

5. คุณธรรมความซื่อสัตย์ เรื่องคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต เป็นพื้นฐานของการอยู่รอดของสังคมโดยรวม ถ้าผู้บริหารขาดพื้นฐาน เรื่องนี้ย่อมสร้างปัญหาแก่ประเทศชาติ

หลักการบริหารงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สามารถ นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารเศรษฐกิจมหภาคด้านต่างๆ ได้ ทั้งนี้ ดร.ฉลองภพ ได้เสนอบางประเด็นที่สำคัญ เช่น

1. กรอบนโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่สร้างความพอประมาณใน ระบบเศรษฐกิจ ในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ กรอบนโยบายเศรษฐกิจ มหภาคไม่สามารถควบคุมความร้อนแรงเกินตัวของระบบเศรษฐกิจ แต่กลับเป็นตัวเสริมความร้อนแรงของระบบ อย่างไรก็ตาม กรอบนโยบายการเงินที่ใช้ในปัจจุบัน คือ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว อย่างมีการบริหารจัดการ (Manage Float) และการตั้งเป้าหมายดูแล อัตราเงินเฟ้อ (Inflation Targeting) สามารถช่วยสร้างความพอ ประมาณในระบบเศรษฐกิจได้ดีขึ้นกว่าเดิม สิ่งจำเป็นต่อไปคือ การผ่าน กฎหมายที่จะรองรับนโยบายการเงินที่ใช้ในปัจจุบันอย่างเป็นทางการ

2. การประเมินศักยภาพของเศรษฐกิจ และการดำเนินนโยบาย เศรษฐกิจอย่างพอประมาณ ซึ่งรวมถึงการตั้งเป้าหมายเศรษฐกิจ ในระดับพอประมาณ โดยเฉพาะเป้าหมายการขยายตัวทางเศรษฐกิจควร อยู่บนพื้นฐานความมีเหตุผลที่อิงความเป็นจริง ไม่ขึ้นอยู่กับ

ความต้องการของผู้บริหารเป็นหลัก การประเมินความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของประเทศก็ควรกระทำอย่างรอบคอบ หากคิดไปเองว่าประเทศเข้มแข็งเกินจริงและไปทำข้อตกลงการค้าเสรีอย่างหลากหลายและรวดเร็วก็อาจเกิดผลเสียได้มาก การดำเนินนโยบายจึงควรทำอย่างรอบคอบ ไม่ใช่เห็นการทำมากและทำเร็ว ยิ่งถ้าเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อนก็ยิ่งไม่ควรทำมากและเร็วเกินไป

3. การลงทุนที่พอประมาณและมีเหตุผล ก่อนวิกฤติเศรษฐกิจมีการลงทุนที่เกินพอดี และขาดการวิเคราะห์ความคุ้มค่าอย่างมีเหตุผลจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แม้ว่าในอดีตได้มีความพยายามทำให้การลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ (Maga Project) มีความรอบคอบมากขึ้น แต่ก็ยังมีช่องโหว่ทางกฎหมายอยู่มาก ทั้งนี้ ในช่วงรัฐบาลที่ผ่านมาได้มีการริเริ่มผลักดัน Maga Projects มากมาย ซึ่งมูลค่ามากกว่าล้านล้านบาทและการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการเหล่านี้ไม่ได้กระทำอย่างรัดกุม ไม่มีการตรวจทางวิเคราะห์อย่างน่าเชื่อถือได้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้มาก ดังนั้น ภารกิจที่สำคัญในปัจจุบัน น่าจะเป็นการสร้างระบบให้การลงทุนใน Maga Projects มีความพอประมาณ ความรอบคอบ และความมีเหตุผลที่ชัดเจน

4. การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี การสร้างระบบเพิ่มความคุ้มกันให้แก่เศรษฐกิจของประเทศก็เป็นเรื่องสำคัญ นอกจากกรอบนโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่ช่วยสร้างความพอประมาณในระบบเศรษฐกิจความร่วมมือทางการเงินในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็อาจช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันให้แก่ทั้งภูมิภาคโดยรวม และลดโอกาสที่จะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจขึ้นอีก ความร่วมมือนี้รวมถึง Chiangmai Initiative และการพัฒนาตลาดพันธบัตรในเอเชีย (Asia Bond) นอกจากนั้น การสร้างระบบเตือนภัย (Early Warning System) ทางด้านเศรษฐกิจภายในประเทศก็จะช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันอีกทางหนึ่งด้วย โดยเฉพาะเมื่อนโยบายประชานิยมกลายเป็นสิ่งที่ประชาชนเรียกร้องในวงกว้าง จึงยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาระบบข้อมูลเตือนภัยทางการคลังที่ครบถ้วน ซึ่งรวมภาวะทางการเงินในอนาคตของโครงการรัฐทั้งหมดอย่างสมบูรณ์

ทั้งโครงการที่มีอยู่ในระบบงบประมาณและโครงการนอกระบบงบประมาณ ระบบดังกล่าวจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางการคลังเพิ่มเติม เพื่อเสริมระบบภูมิคุ้มกันที่เกิดจากนโยบายการเงิน

หวังว่า ทุกท่านจะได้นำแนวทางการบริหารเศรษฐกิจมหภาคดังกล่าวมาคิดวิเคราะห์และนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานองค์กร เพื่อให้ทุกองค์กรมีการบริหารจัดการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง

38

รหัสพัฒนาใหม่ เมื่อโลกต้อง เปลี่ยนแปลง

เมื่อต้นปีนี้ ผมได้รับหนังสือเล่มหนึ่ง ชื่อว่า “พระเจ้าอยู่หัวกับรหัสพัฒนาใหม่” เขียนโดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี เมื่ออ่านแล้วพบว่า น่าสนใจที่จะทำความเข้าใจถึงแนวทางการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปรียบเทียบระหว่างการพัฒนาตามแนวทางการเกษตรตามวิถีชีวิตและแนวทางตามพระราชดำริ จึงนำมาสรุปให้ได้เรียนรู้กัน ดังนี้

ตลอดระยะเวลา 60 ปี แห่งการครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศเป็นอเนกประการ ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรม เกษตรกรรม สิ่งแวดล้อม การแพทย์ การสาธารณสุขและอื่นๆ

เมื่อมองหาความหมายเชิงลึกของแนวทางการพัฒนาของพระเจ้าอยู่หัว จะเห็นว่าเป็นกระบวนการที่ใหม่ของการพัฒนา ซึ่งแตกต่างไปจากการพัฒนากระแสหลักของโลก ซึ่งมีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเพิ่มมนุษย์พ้นวิกฤติจากอารยธรรมปัจจุบัน

การพัฒนาตามแนวทางตะวันตก สืบเนื่องมาจากการใช้ความรู้เป็นอำนาจเข้าแย่งชิงเพื่อเงินหรือความร่ำรวย ซึ่งอาจเขียนเป็นรหัสพัฒนาได้ว่า KPM (Knowledge-Power-Money) หรือ ความรู้-อำนาจ-เงิน และในปัจจุบันมีผู้กล่าวกันทั่วไปว่าการพัฒนาแนวทางนี้ กำลังพาโลกไปสู่ความเจ็บป่วยและวิกฤติการณ์มากขึ้นทุกที

แนวทางการพัฒนาของพระเจ้าอยู่หัวนั้นกล่าวได้ว่า นำความดีเป็นตัวตั้งเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยใช้ความรู้ ซึ่งอาจเขียนเป็นรหัสพัฒนาว่า GCK (Goodness-Community-Knowledge) หรือ ความดี-การอยู่ร่วมกัน-ความรู้

การพัฒนาแบบกระแสหลัก กำลังนำโลกเข้าสู่ความเสื่อมเสียทางศีลธรรมและนำสู่ปัญหาความเจ็บป่วยทั้งร่างกายและจิตใจมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะใช้เงินเป็นตัวตั้ง ดังนั้นหากเราต้องการรักษาโลกไว้ให้ได้ จำเป็นต้องใช้รหัสพัฒนาใหม่ เราจึงควรสนใจศึกษาหาความหมายเชิงลึกของแนวทางการพัฒนาของพระเจ้าอยู่หัวให้ลึกซึ้ง เพราะอาจเป็นรหัสพัฒนาใหม่ที่ช่วยให้โลกรอดจากความเจ็บป่วยได้

พวกเราทราบกันดีว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระประสูติกาลและทรงเจริญพระชนมพรรษาในช่วงต้น รวมทั้งทรงได้รับการศึกษาในดินแดนอารยธรรมตะวันตก อันอาจกล่าวได้ว่าทรงเป็นบุคคลในอารยธรรมตะวันตก แต่คงเห็นได้ว่าทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาของพระองค์กลับแตกต่างจากแนวทางตะวันตกเป็นอย่างมาก

ทิวทัศน์ (Concept) เกี่ยวกับเรื่องอะไรย่อมนำไปสู่การปฏิบัติตามแนวคิดนั้น จากอริยสัจ 4 ที่มีมรรค 8 ก็เริ่มต้นข้อแรกด้วยสัมมาทิฐิเสมอ เพราะสัมมาทิฐิย่อมนำไปสู่สัมมาปฏิบัติ แต่ถ้าเริ่มด้วยมิจฉาทิฐิผลที่ตามมาย่อมเป็นมิจฉาปฏิบัติ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาก็เช่นเดียวกัน หากเป็นสัมมาทิฐิย่อมนำไปสู่สัมมาพัฒนา แต่ถ้าเป็นมิจฉาทิฐิก็จะนำไปสู่มิจฉาพัฒนาเช่นกัน

รหัสพันธุกรรม (Genetic Code) เป็นตัวกำหนดแบบหรือโครงสร้างของสิ่งมีชีวิต รหัสพันธุกรรมชุดหนึ่งเป็นตัวกำหนดว่าสิ่งมีชีวิตนั้นจะเติบโตเป็น สัตว์ หรือพืช หรือคน สัตว์แต่ละชนิดแตกต่างกันก็เพราะถูก “ออกแบบ” โดยรหัสพันธุกรรมที่ต่างกัน รหัสพันธุกรรม คือ DNA (Deoxyribo nucleic acid) DNA มีฐานที่เรียกเป็นตัวอักษร 4 ตัว คือ A T C G

เส้น DNA ของมนุษย์มีความยาว 3 พันล้านตัวอักษร คือมีตัวอักษร 4 ตัว เรียงเป็นลำดับเฉพาะ เช่น ACG AAA ATG CCC GTA ไปเป็นจำนวน 3 พันล้านตัว โดยที่กลุ่ม 3 ตัว (Triplets) แบบหนึ่งๆ เป็นรหัส (code) อย่างหนึ่งและเป็นแบบจำเพาะมาก ถ้าผิดไปตัวหนึ่งที่เรียกว่า กลายพันธุ์ (mutation) อาจทำให้ร่างกายเปลี่ยนแปลงไปทั้งระบบ ดังนั้น การเรียงลำดับ ตัวอักษรในรหัสพันธุกรรมจึงกำหนดรูปลักษณ์ของชีวิต

คำถามที่น่าคิด ก็คือ จะมีรหัสพัฒนา (Development code) ที่ประกอบด้วยการเรียงลำดับตัวอักษรที่ต่างกันจะกำหนดรูปลักษณ์ของสังคมที่ต่างกันหรือไม่? ถ้ามีจริงรหัสพัฒนาของอารยธรรมตะวันตกเป็นมาอย่างไร

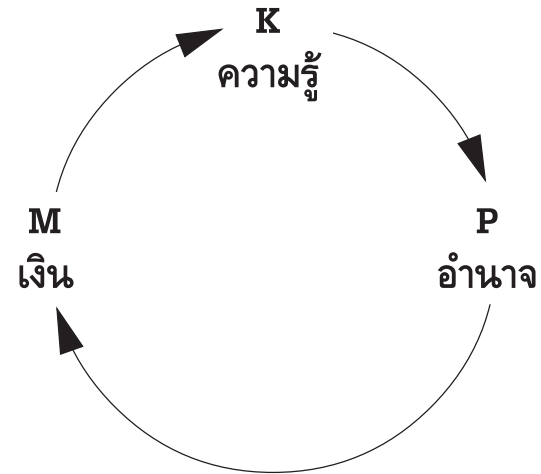
เมื่อประมาณ 500ปีที่ผ่านมานี้ ในยุโรปได้มีการค้นพบความรู้วิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นความรู้ที่คมชัดลึกและมีเสน่ห์น่าเรียนรู้ จึงมีการนำความรู้นั้นไปสร้างเทคโนโลยีที่มีอนุภาพมาก เช่น เครื่องจักรไอน้ำ เรือรบขนาดใหญ่ที่ทำด้วยเหล็ก และเป็นใหญ่ ปืนกล เป็นต้น

อาวุธอันทรงอนุภาพและเรือรบที่สามารถแล่นไปได้ทั่วโลก ทำให้ชาวยุโรปสามารถใช้อำนาจมหาศาลนี้ไปบังคับหรือเข่นฆ่าผู้คนทุกทวีป

เพื่อแย่งชิงดินแดนและทรัพยากรรวมทั้งปกครอง จึงเกิดลัทธิล่าอาณานิคมหรือจักรวรรดินิยม ทำให้ชาวยุโรปได้สร้างความมั่งคั่งเหนือกว่าดินแดนอื่นๆ เมื่อมีเครื่องจักรที่ช่วยให้เกิดการผลิตรายมากภายในยุคอุตสาหกรรม จึงต้องทำทุกวิถีทางที่จะสร้าง ค่านิยมและผลักดันให้คนทั้งโลกเป็นผู้บริโภคนิยม เกิดอารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยมและเกิดโครงสร้างของระบบการสื่อสาร รวมทั้งระบบการเคลื่อนไหวของเงินตรา

เนื่องจากการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียม จึงเกิดการกระจุกของเงินกองทุนขนาดใหญ่ที่สามารถเดินทางรอบโลกด้วยความเร็วของแสง ประกอบกับความรู้ความสามารถของผู้บริหารเงินทุนทำให้สามารถไปดูดเงินและทรัพยากรอื่นๆ ทั่วโลก ทำให้เกิดระบบทุนนิยมหรือเงินนิยม

จะเห็นได้ว่า อารยธรรมปัจจุบันเริ่มจากความรู้ (Knowledge) นำไปสู่อำนาจ (Power) และก่อให้เกิดการสะสมเงิน (Money) รหัสการพัฒนาแบบนี้จึงอาจเขียนได้ว่า KPM หรือความรู้-อำนาจ-เงิน ซึ่งอาจวิ่งย้อนกลับได้เป็นวงกลมดังรูป

ซึ่งหมายความว่า อำนาจและเงิน สามารถไปกำหนดให้แสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อมาส่งเสริมอำนาจและเงินให้เพิ่มพูนขึ้นอีก การศึกษา

และการวิจัยในปัจจุบัน จึงตกอยู่ในโครงสร้างอำนาจและเงินด้วย

การพัฒนาสมัยใหม่แบบตะวันตก มีผลดีหลายอย่าง เช่น การคมนาคม การขนส่ง บริการทางการแพทย์ ประโยชน์ของการค้าเสรี การเงินเสรี แต่สิ่งที่เป็นผลลบจากการพัฒนาที่เห็นได้ชัดเจน คือช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยมากขึ้น การทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างมหาศาล การทำลายวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ วิฤตการณ์ทางสังคมอย่างรุนแรง ทำให้ครอบครัวอ่อนแอ ชุมชนล่มสลาย ปัญหาอาชญากรรม โสเภณี ยาเสพติดโรคเอดส์ ความขัดแย้ง ความรุนแรงตลอดจนสงคราม

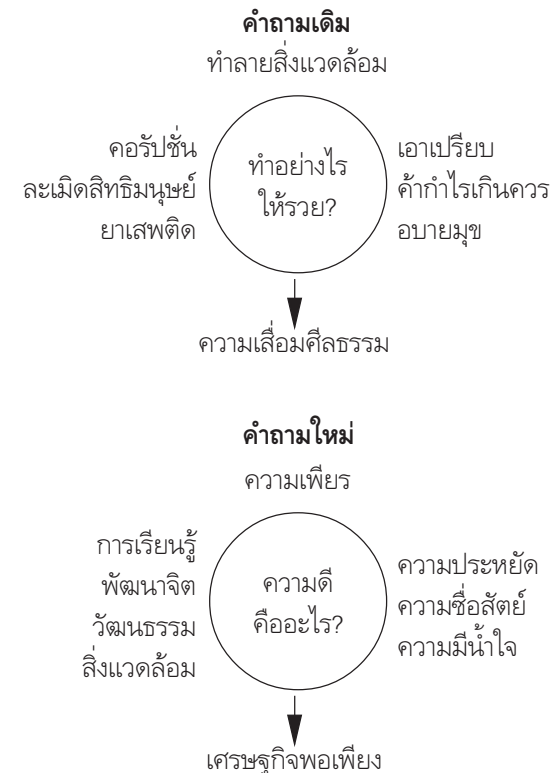
ท่านพุทธทาสภิกขุมองเห็นวิฤตดังกล่าวมานานแล้ว ท่านจึงพร่ำสอนว่า “ถ้าศีลธรรมไม่กลับคืนมา โลกจะวินาศ” และ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เคยกล่าวว่า “เราต้องการวิถีคิดใหม่โดยสิ้นเชิง ถ้ามนุษยชาติจะอยู่รอดได้”

เมื่อ 30 ปีที่แล้ว ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์ของไทยพากันพูดว่า ภาคเกษตรจะมีความสำคัญน้อยลง แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า “การเกษตรมีความสำคัญ เพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตคนจำนวนมาก จะคิดแต่เงินเพียงอย่างเดียวไม่ได้ อุตสาหกรรมนั้นต้องคิดถึงการทำลายสิ่งแวดล้อมด้วยการแก้ไขปัญหาล้างแวดล้อมนั้นแพงมาก” พระองค์ต้องการแสดงว่า ความแข็งแรงของสังคมชนบทเป็นรากฐานของประเทศ ไม่ใช่พากันไปสู่ภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดและทอดทิ้งเกษตรกรรมที่เป็นรากฐานชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยมาแต่เดิม เพราะการพัฒนาแบบที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง

พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสและพระราชกรณียกิจมากมาย ที่ทรงเอาพระทัยใส่ชีวิตและอาชีพเกษตรกร สนับสนุนทั้งกำลังใจและเทคนิคที่ทรงคิดค้นทดลองทั้งด้านพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เรื่องดิน เรื่องน้ำ ฝนเทียม การตั้งศูนย์ศึกษาพัฒนาตามภาคต่างๆ รวมทั้งทรงทำเกษตรกรรมภายในสวนจิตรลดา และในที่สุดแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาที่ได้กลั่นกรองตกผลึกมาอยู่ที่ “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่เน้นความพอประมาณ ลดกิเลส ลดความเสี่ยงโดยใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ความมีเหตุผลและระบบความคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ ทรงเคยมีพระราชกระแสว่า “ใครจะว่าเขยก็ช่างเขา ขอให้เราพออยู่พอกิน

และมีไม่ตรีจิตต่อกัน”

เศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เรื่องของเทคนิคทางเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นเรื่องของกระบวนการทัศน์ใหม่ของการพัฒนา กระบวนการทัศน์ใหม่ต้องการคำถามใหม่ คำถามในการพัฒนาตามเศรษฐกิจกระแสหลัก คือ “ทำอะไรจะรวย” ซึ่งจะนำไปสู่ความเสื่อมต่างๆ ที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน แต่คำถามในวิถีเศรษฐกิจพอเพียงคือ “ความดีคืออะไร” รหัสพัฒนาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็น GCK หรือ Goodness (ความดี) Community (การอยู่รวมกัน) Knowledge (ความรู้) ดังนั้นคำถามที่ต่างกันย่อมบังเกิดผลที่ต่างกัน ดังรูปนี้

จากคำถกใหม่ย่อมเห็นได้ว่า ถ้าขยันหมั่นเพียร ประหยัด และ ออมเงินจะไม่หายจนได้อย่างไร และยังมีคำตอบอื่นๆ ที่เป็นไปเพื่อการ อยู่ร่วมกันทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างดุลยภาพความพอเพียง ความมีเหตุผลและคุณภาพชีวิต

เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้ แม้เป็นแนวพระราชดำริและทรงตรัส มานานแล้ว แต่เดิมก็ไม่มีใครได้ยิน เพราะยังฝังใจกับเศรษฐกิจสมัยใหม่ จนกระทั่งบ้านเมืองเกิดวิกฤตจึงเริ่มได้ยิน แต่ก็ยังไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร เนื่องจากเศรษฐกิจแบบตะวันตกได้เข้ามาสร้างวิถีคิด วิธึมอง และ โครงสร้างทางเศรษฐกิจในแบบนั้นมานานมาก

การพัฒนาแบบตะวันตกที่ใช้ความรู้เป็นตัวนำนั้น เราได้เห็นแล้วว่า ความรู้ไม่มีพลังพอที่จะต้านทานอำนาจของกิเลส จึงถูกนำไปใช้เป็น เครื่องมือของอำนาจและเงิน ทำให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อความ ร่ำรวยของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจและเงิน เป็นผลให้ทำลาย รากฐานวัฒนธรรมที่ชุมชนเคยมีชีวิตอยู่ร่วมกัน แบบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ ช่วยเหลือกัน มีการประนีประนอม การไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง การแบ่งปัน การใช้ทรัพยากรต่างๆ

โลกจะไม่หายวิกฤตเลย ถ้ามนุษย์ไม่เปลี่ยนวิถีคิดจากประโยชน์ ของปัจเจกชนแบบตัวใครตัวมันหรือใครมีเมียสาวได้สาวเอา เปลี่ยนมา เป็นคิดเชิงร่วมกัน ดังนั้นความเป็นชุมชน (Community) หรือตัว C จึงเข้ามาอยู่ในรหัสพัฒนาใหม่ที่เรียงลำดับว่า GCK โดยมีความรู้ (K) เป็นตัวตามไม่ใช่ตัวนำ และเป็นความรู้เพื่อความดีและการอยู่ร่วมกัน

ทั้งนี้เราต้องเข้าใจว่า ความรู้มี 2 ประเภท คือ 1.ความรู้ในตัวคน (เชิงวัฒนธรรม) และ 2. ความรู้ในตำรา (เชิงวิทยาศาสตร์) ความรู้ใน ตัวคนนั้นได้มาจากประสบการณ์ชีวิตและการทำงานซึ่งทุกคนมีทั้งนั้น นั่นคือมีฐานอยู่ในวัฒนธรรม แต่ความรู้ในตำรานั้นมีฐานอยู่ในการวิจัย ค้นคว้า ซึ่งน้อยคนจะมี ถ้าเรานำความรู้ในตัวคนเป็นตัวตั้ง จะทำให้ ทุกคนกลายเป็นคนมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความมั่นใจ แล้วเอาความรู้ใน ตำรามามาเป็นตัวต่อยอดจะทำให้ความรู้สมบูรณ์มากขึ้น

พระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในความรู้อันใหม่ทุกสาขาวิชา แต่ทรงนำมาปรับใช้ความดีและการอยู่ร่วมกัน ในพระราชบัญญัติเรื่อง พระมหาชนก ก็มีเรื่องการใช้เทคโนโลยีชีวภาพมาขยายพันธุ์พืช แต่เป็น ไปเพื่ออนุรักษ์และเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติ

อ.ประเวศ วะสี เสนอวิธีการปรับเปลี่ยนจากวิถีเศรษฐกิจทุนนิยม ไปสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง 4 ประการคือ 1. การสร้างวิถี และจิตสำนึกใหม่ 2. ออกแบบโครงสร้างการพัฒนาที่ถูกต้อง 3. ส่งเสริมจิตตปัญญาศึกษา เพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตน 4. สร้างเครื่องมือใหม่ทางสังคม ครั้งหน้าผู้เขียนจะมาเล่าให้ฟังว่า ทั้ง 4 ข้อเสนอนี้เป็นอย่างไรบ้างนะครับ

39

GCK

รหัสพัฒนาใหม่

สู่วิถีพอเพียง

เนื้อหาบางส่วนของหนังสือ “พระเจ้าอยู่หัวกับรหัสพัฒนาใหม่” ซึ่งเขียนโดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี มานำเสนอให้ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจถึงแนวทางการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และทึ่งทึ่งด้วยวิธีการปรับเปลี่ยนจากวิถีเศรษฐกิจทุนนิยมไปสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอ.ประเวศ วะสี เสนอไว้ในหนังสือเล่มดังกล่าวด้วย 4 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. การสร้างทิวและจิตสำนึกใหม่

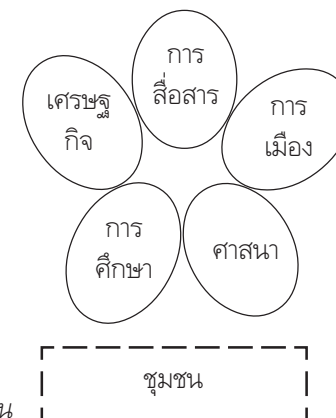
เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับชีวิตและการอยู่ร่วมกัน จึงจำเป็นต้องมีการปรับทิวและจิตสำนึก โดยการรณรงค์ให้ผู้คนเปลี่ยนจากคำถามเก่าว่า “ทำอะไรจะรวย” มาเป็นคำถามใหม่ว่า “ความดีคืออะไร” ให้ทุกคนพยายามตอบคำถามนี้ เมื่อถามตอบซ้ำๆ หลายครั้ง ทิวและจิตสำนึกค่อยๆ เปลี่ยนไปว่า เป้าหมายของชีวิตและการพัฒนาคือ “ความดีและการอยู่ร่วมกัน” ไม่ใช่ “การทำให้รวยที่สุด”

รหัสพัฒนาใหม่ คือ GCK หรือ ความดี-การอยู่ร่วมกัน-ความรู้ นั่นคือความดีต้องเป็นตัวตั้ง การอยู่ร่วมกันเป็นเป้าหมาย ความรู้เป็นเครื่องมือ โดยมีชีวิตและเศรษฐกิจพอเพียงเป็นผล

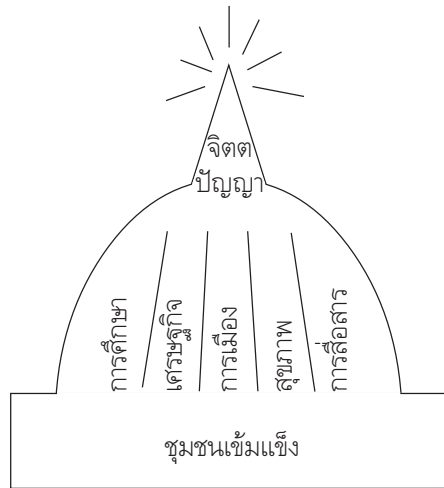
2. การออกแบบโครงสร้างและการพัฒนาที่ถูกต้อง

โครงสร้างที่ถูกต้องจะต้องมีฐานที่แข็งแรง โครงสร้างจึงจะมั่นคง สังคมก็เช่นกันที่ต้องมีฐานแข็งแรง สังคมจึงเติบโตใหญ่และมั่นคงได้ หากฐานอ่อนแอแต่ข้างบนใหญ่และหนัก ก็จะเกิดการพังทลายลง การพัฒนาที่ผ่านมาไม่คำนึงถึงฐานที่แข็งแรงสังคมจึงพังทลายลง

ฐานของสังคม คือชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งจะช่วยแก้ไขปัญหาคอนกรีตไปพร้อมกันอย่างบูรณาการทุกด้าน เช่น เศรษฐกิจ-จิตใจ-ครอบครัว-ชุมชน-สังคม-วัฒนธรรม-สิ่งแวดล้อม-สุขภาพ เป็นต้น ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข

(ก.) การพัฒนาที่ไม่เชื่อมโยงกับฐาน

(ข.) การพัฒนาที่เชื่อมโยงกับฐาน

การพัฒนาทุกอย่างข้างบนต้องเชื่อมกับฐานล่าง และอยู่บนความเข้มแข็งของฐานไม่ใช่ลอยเคว้งคว้างไม่เชื่อมโยงฐานแบบการพัฒนาทุกวันนี้ที่ทำแบบแยกส่วนและลอยตัวจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาอะไรได้

ชุมชนเข้มแข็งคือฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เกิดจากการร่วมตัวร่วมคิดร่วมทำสามารถวิเคราะห์วิจัยเรื่องของตนเอง และวางแผนแม่บทชุมชนที่เป็นแผนพัฒนาอย่างบูรณาการ และขับเคลื่อนแผนที่ชุมชนทำเองได้ โดยเอาพื้นที่คือชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง

การพัฒนาต่างๆ ข้างบน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การศึกษา การสาธารณสุข การสื่อสาร จะมีพลังมากถ้าเชื่อมกับฐานล่าง ทำให้ข้างล่างกับข้างบนเกือบลูกซึ่งกันและกัน ประเทศไทยจึงจะพอเพียงและแข็งแรง

3. การส่งเสริมจิตตปัญญาศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในงาน

การศึกษาในปัจจุบัน เป็นการศึกษาในวิชาต่างๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องนอกตัว จึงไม่สามารถดึงศักยภาพภายในมาใช้ได้ เมื่อโลกวิกฤต

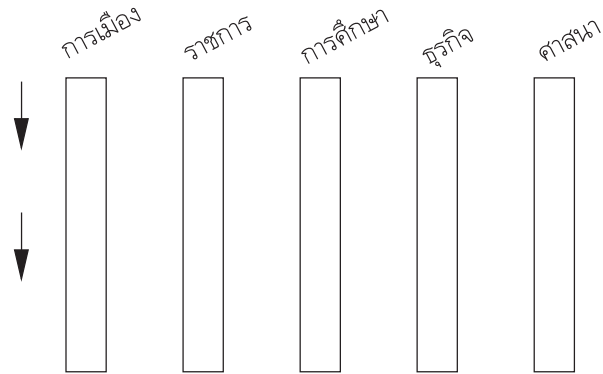
จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานทั้งภายในตนเอง (Personal transformation) และเชิงองค์กร (Organizational transformation) มนุษย์จึงจะพ้นจากวิกฤตของอารยธรรมปัจจุบันได้

การเรียนรู้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformative learning) หรือเรียกว่า (Contemplative Education) เมื่อเรามีการเรียนรู้ที่เข้าถึงความจริงจะเกิดความเปลี่ยนแปลงในตัวเอง เกิดความเป็นอิสระ ความสุข และความรักต่อเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ มีวิธีหลากหลายที่ทำให้เข้าถึงความจริง ทั้งวิธีดั้งเดิมทางปฏิบัติภาวนา วิธี การทางศิลปะ วิธีการทางสังคม เป็นต้น ความพอเพียงนั้นต้องการการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในจิตใจของตนเอง ขณะนี้มีความเคลื่อนไหวทั่วโลกเพื่อพัฒนามิติทางจิตวิญญาณในชื่อต่างๆ กัน เช่น เรียกว่า กระบวนการจิตสำนึกใหม่ จิตวิวัฒน์ สุนทรียสนทนา การเจริญสติแบบพุทฺธ เพราะเมื่อมีสติทำให้เข้าถึงความจริง จิตตปัญญาศึกษาจะช่วยให้สามารถปรับวิถีพอเพียงได้ง่ายขึ้น

4. การสร้างเครื่องมือใหม่ทางสังคม

สังคมในปัจจุบันเป็นระบบซับซ้อน (Complex System) ปัญหาหลายอย่างเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่แก้ไขได้ยากหรือแก้ไขไม่ได้เลย เช่น ปัญหาความยากจน ความอยุติธรรม การละเมิดสิทธิมนุษยชน ยาเสพติด ความรุนแรงและความเสื่อมทางศีลธรรม เป็นต้น ในขณะที่ระบบต่างๆ หรือสถาบันทางสังคม เช่น ระบบการเมือง ระบบราชการ ระบบการศึกษา สถาบันศาสนา ก็ดูจะอ่อนแอไม่มีพลังที่จะเผชิญปัญหาซับซ้อนในปัจจุบัน

เนื่องจากโครงสร้างในองค์กรต่างๆ เป็นโครงสร้างทางดิ่ง หมายถึง เน้นการใช้กฎหมาย ระเบียบ และการสั่งการจากบนลงล่าง (ดังรูป) โครงสร้างแบบนี้ไม่มีพลังเพียงพอที่จะแก้ปัญหาที่ยากและซับซ้อน เพราะเป็นองค์กรอำนาจ ซึ่งแก้ปัญหาไม่ได้ เพราะมีการเรียนรู้ที่น้อย ผู้มีอำนาจต้องการให้อำนาจสั่งการโดยไม่ต้องการเรียนรู้ และไม่ต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเรียนรู้มาก แต่ต้องการให้ทำตามคำสั่ง จึงมีความร่วมมือน้อย มีการเฉื่อยงาน การวิ่งเต้นเส้นสาย ขาดความสุขและความสร้างสรรค์

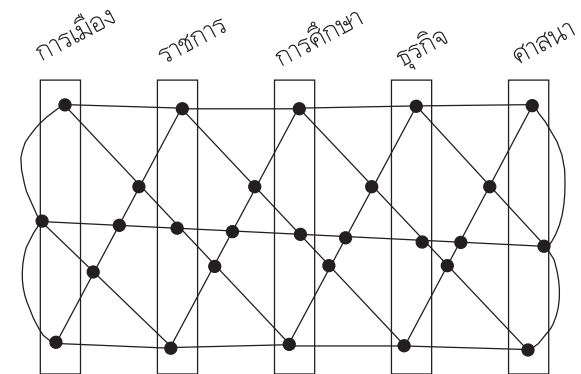
จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงชั้นพื้นฐานเชิงองค์กร(Organizational Transformation) วิธีการคือ การสร้างความสัมพันธ์ทางราบ เป็นความสัมพันธ์ใหม่ทั้งภายในและภายนอกองค์กรโดยถือหลักว่าทุกคนมีศักดิ์ศรี มีคุณค่าและมีศักยภาพ สามารถเข้าร่วมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำด้วยความเสมอภาคและเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย

หลักการดังกล่าวจะเกิดเป็นโครงสร้างใหม่ทางสังคม ที่เขียนเป็นสัญลักษณ์ว่า INN ดังนี้

I = Individual ปัจเจกบุคคลที่มีจิตสำนึกใหม่ว่า เรามีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีคุณค่า และมีศักยภาพที่จะร่วมกันทำดี ทุกคนมีอิสรภาพและความสุข

N = Nodes คนมีความสนใจร่วมกัน รวมตัวกันร่วมคิดร่วมทำ เป็นกลุ่มอย่างหลากหลายกลุ่มนี้มีความสุขและสร้างสรรค์ เพราะมีความสัมพันธ์แนวราบด้วยความเสมอภาค

N = Networks มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทั้งระหว่างบุคคล และระหว่างกลุ่ม ภาพนี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ใหม่ ที่เป็นเครือข่ายทางสังคมที่ไม่มีใครครอบงำใครแต่มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ จะเกิดความรักความสุข พลังงานปัญญาและพลังทางสังคม ที่จะสามารถเผชิญปัญหาเชิงโครงสร้างอันซับซ้อนได้ เป็นเครื่องมือใหม่ทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงชั้นพื้นฐานในตัวตนและในองค์กร จึงเป็นวิธีการที่หลุดพ้นวิกฤตของอารยธรรมปัจจุบัน หากระบบการศึกษาจัดให้มีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงชั้นพื้นฐานได้ ก็จะสามารถพัฒนาพลังทางสังคมให้สามารถปรับเปลี่ยนไปสู่วิถีชีวิตและเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขได้

มรรควิธีทั้ง 4 ประการข้างต้นร่วมกัน จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง วิถีสร้างโครงสร้างการพัฒนาที่ถูกต้อง เพื่อสร้างวิถีชีวิตอันพอเพียงและสันติ

สุดท้ายนี้ หวังว่าข้อเขียนจากหนังสือเล่มนี้จะจุดประกายความคิด ในการวางแผนร่วมกัน และลงมือร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในองค์กรและพนักงาน รวมทั้งลูก้า ให้ประสบผลสำเร็จสมดังตั้งใจและเป็นปฏิบัติบูชาที่เป็นรูปธรรม เพื่อน้อมถวายต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอันเป็นที่รักและเคารพของพวกเราทุกคน

40

พัฒนา บนทาง สายกลาง

ขอเล่าเรื่อง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : คำตอบของประเทศกับโลกาภิวัตน์” เนื่องจากในวันที่ 9 มกราคม 2550 ผมได้รับเชิญให้เข้าร่วมการประชุมที่ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล เพื่อเปิดตัวรายงานของ UNDP (United Nations Development Programme) ซึ่งชื่นชมประเทศไทย

ที่ยึด “ทางสายกลาง” เป็นแนวทางแก้ไขความยากจนและรับมือกับความเสียหายทางเศรษฐกิจ รวมทั้งความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ

รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน ฉบับล่าสุดนี้จัดทำขึ้นโดย UNDP ซึ่งได้อัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบรรจุไว้ในรายงานนี้ ซึ่งร่วมกันจัดทำระหว่างหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ และ UNDP เพื่อต้องการนำเสนอแนวพระราชดำริ ตลอดจนแนวทางประยุกต์ใช้สำหรับเผยแพร่ต่อประชาชนทั้งในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ได้เรียนรู้ด้วย โดยได้นำเสนอประสบการณ์จากหลายภาคส่วน เช่น ภาคธุรกิจ ภาคเกษตร ภาคการศึกษา ที่นำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ รวมทั้งการดำเนินชีวิตประจำวัน

นางโจแอนนา เมอร์ลิน-โซลเทส ผู้ประสานงานองค์การสหประชาชาติและผู้แทน UNDP ประจำประเทศไทย กล่าวว่า “เราเชื่อว่าแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศที่มีการพัฒนาเติบโตรวดเร็ว มักจะได้รับผลกระทบเหมือนประเทศไทย แนวทางนี้เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ

ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และบุคคล สามารถประยุกต์ใช้เพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน การรักษาสีเขียวแวดล้อม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับทุกคน”

พวกเราชาวไทยคงจดจำภาพประทับใจที่นายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ได้เดินทางมาประเทศไทย เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2549 เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่องค์การสหประชาชาติจัดทำรางวัลเกียรติยศนี้ เพื่อมอบแก่บุคคลดีเด่นที่ได้อุทิศตนตลอดช่วงชีวิตและสร้างคุณค่าผลงานเป็นที่ประจักษ์ ในการพัฒนาคนและเสริมสร้างขีดความสามารถแก่ประชาชนทั้งปวง โดยผ่านทางการศึกษา การขยายโอกาสและทางเลือก สุขอนามัย และโภชนาการ

เลขาธิการ UN กล่าวว่า “ไม่มีสิ่งใดที่ยิ่งใหญ่ไปกว่าการพัฒนาคน ภายใต้แนวทางการพัฒนาคนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์ทรงบรมราชาภิเษกเถลิงถวัลราชสมบัติในปี 2489 พระองค์ทรงอุทิศพระวรกาย และทรงงานเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของปวงชนชาวไทยโดยไม่ได้เลือกเชื้อชาติ วรรณะและศาสนา จนพระองค์ทรงได้รับ

การขนานนามว่า ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนา นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานด้านการพัฒนาชนบทโดยมุ่งเน้นการเกษตรขนาดเล็กด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม พร้อมทั้งให้อุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน รวมทั้งการป้องกันและบรรเทาความเดือนร้อนจากน้ำท่วมและภัยแล้ง”

นายโคฟี อันนัน กล่าวสรรเสริญที่พระองค์ได้พระราชทานปริญญาดุษฎีเกียรติกองทัพพอเพียง ซึ่งเป็นแนวทางสายกลางที่เน้นความสมดุลองค์รวมและยั่งยืน ทำให้ UN มีปณิธานมุ่งมั่นพัฒนาคนให้ประชาชนเป็นเป้าหมายของการพัฒนา โดยจะส่งเสริมให้นำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นแนวคิดการพัฒนาแบบใหม่สู่อนาคตประเทศต่อไป ดังจะเห็นได้จากการที่ UNDP จัดทำรายงานการพัฒนาคอนของประเทศไทย ปี 2550 ฉบับนี้ โดยจัดทำทั้งฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาอังกฤษ คือ Thailand Human Development Report 2007 Sufficiency Economy and Human Development เป็นรายงานที่สหประชาชาติจัดทำเพื่อนำเสนอและอธิบายถึงว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไรและปฏิบัติใช้ได้จริงอย่างไร เพื่อให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่สนใจการพัฒนาที่ยั่งยืนได้มีโอกาสร่วมเรียนรู้อย่างกว้างขวาง โดยมีรายงานส่วนที่ได้ศึกษาจากการปฏิบัติจริงของหลายภาคส่วนมานำเสนอ ตัวอย่างเช่น

1. กลุ่มชุมชน รายงานระบุว่า จากกรณีศึกษาตัวอย่างของชุมชนต่างๆ แสดงให้เห็นว่า โครงการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองส่งผลให้เกิดความยั่งยืน เช่น กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ การพัฒนาทุนหมุนเวียน การสร้างเครือข่ายสวัสดิการชุมชน และการสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ เพื่อสร้างฐานเศรษฐกิจและวิสาหกิจชุมชนสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน เช่น เครือข่ายอินแปง ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ในสกลนคร เป็นแบบอย่างชุมชนที่มีการพัฒนาและเติบโตอย่างมั่นคง ทั้งได้สร้างเครือข่ายให้มีความหลากหลายและเชื่อมต่อกันเพื่อขยายฐานเศรษฐกิจ มีความระมัดระวังและพึ่งพาตนเอง อันเป็นเกราะป้องกันที่ดีในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 แม้จะได้รับผลกระทบบ้างแต่ไม่มาก ทั้งนี้เป็นผล

จากภูมิปัญญาและความเชื่อของชาวอินแปงในการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ความสำเร็จของเครือข่ายอินแปงได้นำความภาคภูมิใจมาสู่ชุมชนในการสืบทอดความรู้และวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

2. ภาคธุรกิจ เศรษฐกิจพอเพียงได้ชี้แนวทางการดำเนินงานแก่ภาคธุรกิจเอกชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR-Corporate Social Responsibility) ให้เพิ่มขึ้นอีกระดับหนึ่ง ปัจจุบันบริษัทเอกชนทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กต่างหันมาแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติและประยุกต์ใช้เพื่อวางแผนและบริหารจัดการองค์กรรายงาณระบุว่าแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงช่วยสนับสนุนให้องค์กรสร้างผลกำไรที่เป็นธรรมสร้างรายได้ที่ยั่งยืน มีจรรยาบรรณในการดำเนินธุรกิจ ให้ความสำคัญแก่พนักงานในองค์กรคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม มีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างรอบคอบ และสนับสนุนทรัพยากรจากภายในองค์กร ตัวอย่างเช่น เครือซีเมนต์ไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ แต่สามารถก้าววิกฤติและฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากองค์กรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของพนักงานและบริหารจัดการโดยยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

3. ภาครัฐ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานหลักในการขจัดความยากจน มีความสำคัญต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาล และเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน ทั้งนี้ รัฐบาลควรแก้ไขความยากจนโดยสนับสนุนโครงการระดับชุมชนซึ่งเน้นให้ชุมชนพึ่งพาตนเองมากกว่าการใช้เม็ดเงินลงทุนในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ภาครัฐควรสนับสนุนการพัฒนาและส่งเสริมโครงการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเงิน และกำหนดนโยบายมหภาคโดยมีความเสี่ยงน้อยที่สุด ทั้งนี้ การทุจริตประพหุติมิชอบคือศัตรูตัวสำคัญต่อความเพียรในการป้องกันปราบปรามดังกล่าว และหากยังเป็นเช่นนี้ คนจนซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบาง มักจะตกเป็นผู้ที่ได้รับ

ผลกระทบมากที่สุด หากธรรมาภิบาลไร้คุณภาพ

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญานำทางและรูปแบบในการบริหารพัฒนาเศรษฐกิจ อันเป็นผลจากบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาเป็นเวลาหลายทศวรรษ” นางเมอร์ลิน-โซลเทส ผู้แทน UNDP กล่าวอีกว่า “แนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง คือ ของขวัญที่ทรงพระราชทานแก่คนไทยและพลเมืองโลก ซึ่งคนไทยควรภาคภูมิใจยิ่ง”

จากรายงานของ UNDP และคำกล่าวของผู้แทน UNDP ข้างต้น คงจะทำให้พวกเราภาคภูมิใจในพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงสามารถรวบรวมและกลั่นกรองประสบการณ์ของพระราชกรณียกิจด้านงานพัฒนาตลอดระยะเวลายาวนานกว่า 50 ปี มาเป็นแนวทางปรัชญาการพัฒนาที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน ที่ได้รับการยกย่องจากองค์การสหประชาชาติ

รายงานฉบับนี้ได้เรียกร้องให้มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่ภาคปฏิบัติ โดยขอให้ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เสริมสร้างคุณธรรมเพื่อนำไปสู่สังคมแห่งความสุขที่ยั่งยืน และได้มีข้อเสนอแนะหลักการ 6 ประการ ที่จะช่วยให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเดินทางต่อไปอย่างต่อเนื่อง

41

เพื่อสังคม อยู่เย็นเป็นสุข

มีเรื่องที่น่าสนใจมาเล่าสู่กันฟังเช่นเดิม เนื่องจากได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมกับคณะทำงานการกระจายรายได้ของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2551 เกี่ยวกับเรื่อง “แนวทางการสร้างสถาบันการเงินภาคประชาชน” และได้รับเอกสารงานวิจัยเรื่อง “สวัสดิการพื้นฐาน (Social Safety Net) : รากฐานความเป็นธรรมทางรายได้” ซึ่งมีเนื้อหาที่น่ารู้ที่ควรนำมาสรุปให้ทราบกัน ดังนี้

สังคมไทยในปัจจุบัน นอกจากจะเผชิญปัญหาความยากจนของประชาชนระดับฐานรากแล้ว ยังมีปัญหาความแตกต่างทางรายได้ที่รุนแรงอีกด้วย แม้ว่าจะมีมาตรการมากมายที่มุ่งเน้นสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นผลให้จำนวนและสัดส่วนคนจนในประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อพิจารณาสัดส่วนการถือครองรายได้ ปรากฏว่า ในสองทศวรรษที่ผ่านมา คนรวยที่สุด 20% มีรายได้สูงกว่าคนจนที่สุด 20% ประมาณ 12-15 เท่า และในปี 2549 ช่องว่างทางรายได้ก็กว้างมากขึ้น คือเพิ่มขึ้นเป็น 14.66 เท่า ทั้งที่ก่อนหน้านี้มีแนวโน้มลดลง แสดงว่าการลดลงของจำนวนคนจนอาจไม่สัมพันธ์กับการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

ตารางที่ 1 ความยากจนและช่องว่างการกระจายรายได้

การกระจายรายได้	2543	2545	2547	2549
สัดส่วนคนจนด้านรายได้ (ร้อยละ)	21.3	15.5	11.2	n.a.
จำนวนคนจนด้านรายได้ (ล้านคน)	12.76	9.50	7.07	n.a.
สัมประสิทธิ์จีไนซ์ของรายได้	0.522	0.507	0.493	0.515
ช่องว่างการกระจายรายได้ (เท่า)	14.55	13.23	12.10	14.66
สัดส่วนการถือครองรายได้ (20% จนสุด)	3.95	4.23	4.54	3.84
สัดส่วนการถือครองรายได้ (20% รวยสุด)	57.45	55.91	54.86	56.29

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ และประมวลผลโดย สศช.

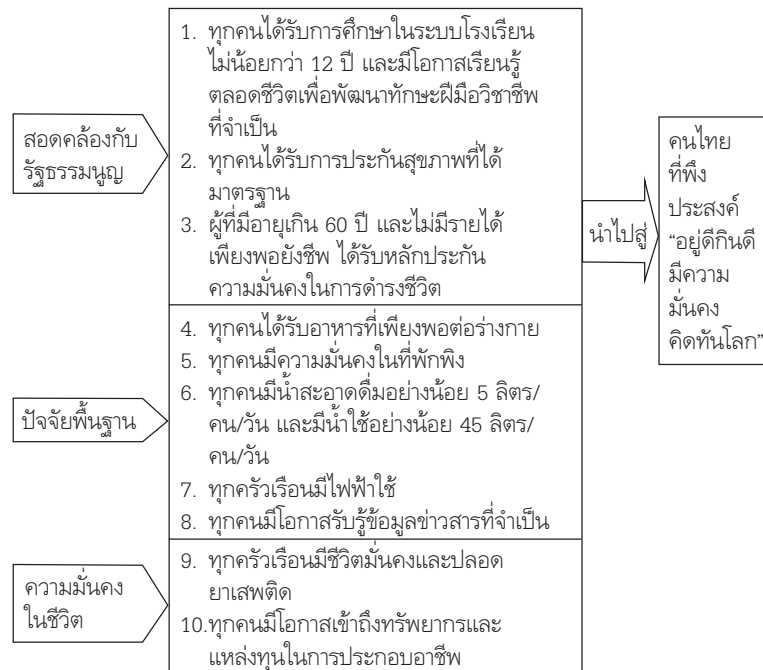
การที่ปัญหาความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มแย่ลง ทั้งที่สัดส่วนคนจนมีแนวโน้มลดลง แสดงให้เห็นถึง

ข้อบกพร่องของการพัฒนาและแนวทางแก้ไขปัญหามุ่งเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งวิธีการคำนวณคนจนของไทยที่ยึดตามนิยาม “ความยากจนสัมบูรณ์” (Absolute Poverty) ที่กำหนดให้ผู้มีรายได้ต่ำกว่าวันละ 1 ดอลลาร์คือคนจน แต่ปัจจุบันธนาคารโลกถือว่าความยากจนควรนิยามจาก “ความยากจนสัมพัทธ์” (Relative Poverty) เพื่อสะท้อนมิติความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ โดยกำหนดว่าผู้มีรายได้

ต่ำกว่า 1 ใน 3 ของรายได้เฉลี่ยต่อหัว คือคนจน ซึ่งจะทำให้คนจนมีจำนวนและสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น คนจนตามนิยามใหม่ คือผู้มีรายได้ต่ำกว่า 2,900 บาทต่อคนต่อเดือน ซึ่งสูงกว่าความยากจนตามนิยามเดิม (1,242 บาทต่อคนต่อเดือน)

การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยมุ่งเน้นการลดสัดส่วนคนจนในมิติรายได้ทำให้ลืมคนจนในมิติอื่นๆ เช่น โอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรี รวมทั้งไม่ได้มุ่งแก้ไขที่สาเหตุแห่งความยากจน แม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จะได้พัฒนาเกณฑ์พื้นฐาน 10 ประการในการดำรงชีวิตของคนไทย เพื่อใช้เป็นเป้าหมายขั้นต่ำที่คนไทยควรบรรลุตามเกณฑ์ภายใน 6 ปี (พ.ศ.2547-2552) เป็นการนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย และแก้ไขปัญหา

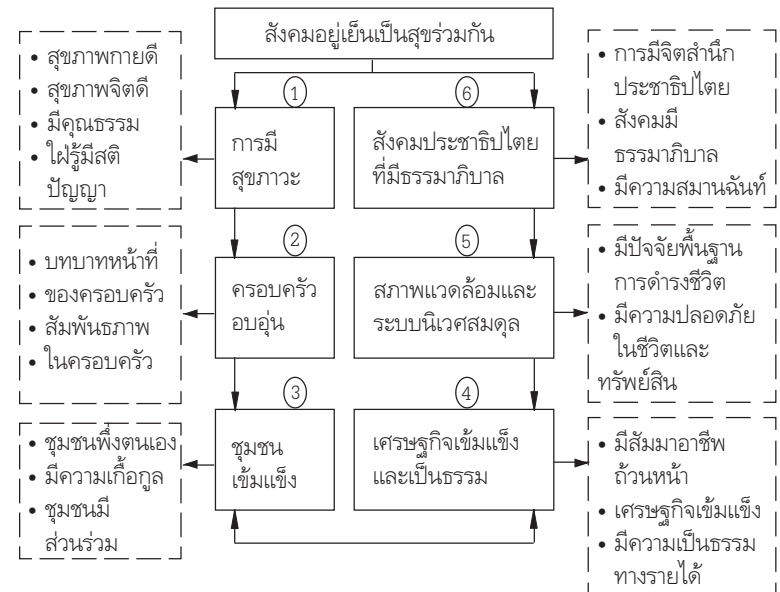
แผนภูมิที่ 1 เกณฑ์พื้นฐาน 10 ประการในการดำรงชีวิตของคนไทย (พ.ศ.2547-2552)

ความยากจนอย่างยั่งยืน

ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์หลักของแผนที่มุ่งสู่ "สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน" โดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางพัฒนาประเทศ และกำหนดองค์ประกอบหลัก 6 ประการ ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 องค์ประกอบของสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

จะเห็นได้ว่า 6 องค์ประกอบหลักล้วนต้องการตอบสนองเป้าหมายการกินดีอยู่ดีมีสุขและมีสิทธิของประชาชน แต่องค์ประกอบที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือ เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม ซึ่งมี 3 องค์ประกอบย่อยทางรายได้ คือการมีสัมมาอาชีพก้าวหน้า เศรษฐกิจเข้มแข็ง และความเป็นธรรมทางรายได้ เนื่องจากภาพรวมดัชนีเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรมของไทยมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น คือ ปรับจากร้อยละ 60.20 ในปี 2544 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 76.82 ในปี 2549 ยกเว้นการมีรายได้ที่เพียงพอมีการปรับตัวลดลงและการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจก็มีแนวโน้มลดลง

แสดงว่าการมีงานทำเพิ่มขึ้นไม่ได้ทำให้คนมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ และพึ่งตนเองได้ลดลงอีกด้วย

ตารางที่ 2 ดัชนีเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม

หน่วย : ร้อยละ

องค์ประกอบของดัชนี	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
1. การมีสัมมาอาชีพ	48.46	58.70	62.13	62.77	62.91	62.86
- การมีงานทำ	61.92	89.38	98.69	100.00	100.00	100.00
- มีรายได้ที่เพียงพอ	57.57	58.29	58.30	58.30	57.25	56.20
- มีหลักประกันมั่นคงในการทำงาน	25.90	28.43	29.39	30.00	31.49	32.37
2. เศรษฐกิจเข้มแข็ง	68.22	73.49	75.65	73.31	67.99	71.71
- เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ	75.74	80.05	82.43	80.05	71.74	77.71
- การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	65.98	68.93	68.85	67.30	61.66	64.65
- มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ	64.11	66.82	69.04	67.45	65.67	69.14
- ปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลง	72.93	82.85	88.89	83.60	77.78	78.97
3. ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ	50.88	58.14	62.19	65.98	63.39	63.73
- ความยากจนและการกระจายรายได้	50.35	52.84	55.57	54.49	59.00	59.78
- การกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ	51.94	59.74	75.42	80.95	72.16	71.64
ดัชนีรวมเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม	60.20	65.84	69.42	69.19	65.75	67.82

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สศช.

หมายเหตุ ระดับดีมาก = 90.0-100.0 ระดับดี = 80.0-89.9

ระดับปานกลาง = 70.0-79.9 ระดับปรับปรุง = 60.0-69.9

ระดับแก้ไข = < 59.9

ยิ่งกว่านั้นการรวมเรื่องการแก้ไขปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ไว้ด้วยกัน ทำให้เกิดภาพลวงตาว่า การแก้ปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้มีแนวโน้มดีขึ้น แต่ในความเป็นจริงช่องว่างการกระจายรายได้ในปี 2549 ได้ถ่างกว้างขึ้นเป็น 14.66 เท่า ในขณะที่

ในปี 2545 เคยอยู่เพียง 13.23 เท่า (ตารางที่ 1) แสดงว่าการกระจายรายได้ไม่มีแนวโน้มดีขึ้นแต่เนื่องจากสัดส่วนคนจนมีแนวโน้มลดลงเร็วกว่า จึงทำให้ภาพรวมการแก้ไขปัญหาแนวโน้มดีขึ้น

ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จนถึงฉบับที่ 10 รัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดและทิศทางไปสู่การพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ สมดุล และยั่งยืน ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์หลักของแผนก็มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” พร้อมกับการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ เพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปในทางสายกลาง บนพื้นฐานการพัฒนาที่เชื่อมโยงทุกมิติอย่างบูรณาการทั้งมิติตัวบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักการที่ยึดความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน

เพื่อให้สอดคล้องกับแผนฯ ภาครัฐได้จัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ และจัดสรรงบประมาณมากกว่าร้อยละ 40 เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยมุ่งเน้นเรื่องการเพิ่มรายได้และการให้บริการสวัสดิการสังคมแก่ประชาชน แต่เนื่องจากรัฐจัดเก็บภาษีได้น้อยคือในช่วงปี 2536-2550 รัฐจัดเก็บรายได้เพียงประมาณร้อยละ 15-18 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ทำให้มีงบประมาณไม่เพียงพอ ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงเป็นรัฐสวัสดิการ (Welfare State) ไม่ได้ แต่รัฐไทยก็มีหน้าที่ต้องจัดสวัสดิการสาธารณะให้แก่ประชาชน จึงควรสร้างสวัสดิการสังคมไทยเป็นสังคมสวัสดิการ ซึ่งสามารถจัดการได้หลายรูปแบบและหลายสถาบัน ได้แก่

1. สวัสดิการฐานทรัพยากรธรรมชาติ คือ ดิน น้ำ ป่า ความหลากหลายทางชีวภาพและพันธุกรรม เป็นสวัสดิการที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ แต่ประชาชนในชุมชนเกษตรกรรม คือกลุ่มคนที่มีชีวิตพึ่งพิงสวัสดิการฐานนี้มากที่สุด

2. สวัสดิการฐานชีวิตวัฒนธรรม คือ รูปแบบการให้ความช่วยเหลือทางสังคมผ่านระบบเครือข่ายและชุมชน การเกื้อกูลภายใต้

ระบบอุปถัมภ์ เป็นการพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเอง ซึ่งเป็นสวัสดิการที่มีมาแต่โบราณและเป็นสวัสดิการพื้นฐานของชีวิต ในประเทศที่สวัสดิการภาครัฐไม่เพียงพอ ประชาชนก็จำเป็นต้องพึ่งสวัสดิการฐานนี้ค่อนข้างมาก

3. สวัสดิการฐานประกัน ตั้งอยู่บนหลักการ “การประกัน” (Insurance Scheme) คือ การสร้างระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการประกันการมีรายได้เมื่อเกษียณอายุการทำงานหรือชราภาพ ดังจะเห็นได้จากชุมชนเกษตรกรรม มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการภาคประชาชน โดยให้สมาชิกสมทบเงินออมวันละ 1 บาท เพื่อรองรับสมาชิกในชุมชนและระบบประกันสังคม ที่คุ้มครองผู้ใช้แรงงาน

4. สวัสดิการฐานสิทธิ คือ สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนด้านสวัสดิการครอบคลุมถึงการบริการสังคม สวัสดิการพื้นฐานที่รัฐมี “หน้าที่” ดูแลประชาชนประกอบด้วยการศึกษาการสาธารณสุข การเคหะ การมีงานทำ และการบริการข่าวสารเพื่อสวัสดิภาพของประชาชน และการสังคมสงเคราะห์ การให้บริการสวัสดิการบางประเภทที่ต้องตรวจสอบคุณสมบัติ เช่น ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้สูงอายุยากจน คนพิการที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เป็นต้น

ข้อเสนอการขับเคลื่อนนโยบายสวัสดิการสังคมเพื่อนำไปสู่การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของงานวิจัยชุดนี้ ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนด้านกฎหมาย การขับเคลื่อนด้านยุทธศาสตร์ การขับเคลื่อนการพัฒนาาระบบสวัสดิการเฉพาะกลุ่มและการขับเคลื่อนงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาาระบบสวัสดิการ ดังนี้

1. การขับเคลื่อนด้านกฎหมาย

1.1. ระดับชาติ-ผลักดันให้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยมีหลักคิดว่า “สิทธิสวัสดิการต้องยึดหลักความเสมอภาค” และเร่งรัดให้มีการออกกฎหมายลูกที่เหมาะสม

1.2. ระดับท้องถิ่น-ผลักดันให้บัญญัติไว้ในกฎหมายระดับท้องถิ่น โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละระดับมีหน้าที่หลักในการจัดสวัสดิการของประชาชนในท้องถิ่น

2. การขับเคลื่อนด้านยุทธศาสตร์

2.1. ระดับชาติ-ผลักดันให้ “ยุทธศาสตร์สวัสดิการเป็นส่วนสำคัญในยุทธศาสตร์หลักของชาติ” โดยกำหนด ภารกิจ/บทบาท ให้ชัดเจนระหว่างรัฐส่วนกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2. ระดับท้องถิ่น-ผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเตรียมการเพื่อนำไปสู่การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง และสร้างความเท่าเทียมกัน

2.3. ยุทธศาสตร์การคลังและงบประมาณ-ผลักดันให้ปฏิรูประบบการเงินการคลังของประเทศให้สอดคล้องกับการพัฒนาระบบสวัสดิการ

2.4. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน-สนับสนุนให้ภาคประชาชน ทั้งในรูปแบบกลุ่ม องค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิ เป็นเจ้าภาพในการจัดสวัสดิการ โดยรัฐเป็นผู้ให้เงินสนับสนุนบนหลักการ “การมีส่วนร่วมแนวระนาบ”

2.5. ยุทธศาสตร์ในการทำงานสังคมสงเคราะห์-ตั้งรื้อระบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแบบเดิมซึ่งเน้นการให้ พร้อมกับส่งเสริมแนวทางการดำเนินชีวิตอิสระแทนการสร้างระบบสถานสงเคราะห์

3. การขับเคลื่อนการพัฒนาาระบบสวัสดิการที่หลากหลาย

3.1. ระบบสวัสดิการในชุมชนเกษตรกรรม-ต้องเร่งรัดให้ออกกฎหมายลูกตามเวลาที่กำหนด 1 ปี โดยกำหนดสัดส่วนตัวแทนของชุมชนเกษตรกรรมไม่น้อยกว่าตัวแทนจากภาครัฐและภาคธุรกิจรวมกัน และต้องสร้างการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดสวัสดิการควบคู่กับการสร้างหลักประกันความเสี่ยงให้กับภาคเกษตรแบบครบวงจร

3.2. ระบบสวัสดิการกลุ่มผู้ใช้แรงงาน-ผลักดันให้ขยายการประกันสังคมให้ครอบคลุมลูกจ้างทุกประเภท รวมทั้งส่งเสริมการจัดตั้งและเพิ่มศักยภาพของลูกจ้าง/องค์กรลูกจ้าง

3.3. ระบบสวัสดิการกลุ่มคนด้อยโอกาส-มุ่งเน้นการส่งเสริมภูมิคุ้มกันจากภายในและเสริมเกราะป้องกันทุกระดับ ตั้งแต่คน ครอบครัว ชุมชนและองค์กรชุมชน โดยจัดทำสวัสดิการที่หลากหลายและมีลักษณะ

เฉพาะสำหรับคนด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ

4. การขับเคลื่อนงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาแบบสวัสดิการ

4.1. การจัดทำฐานข้อมูลสวัสดิการอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและแผนงาน

4.2. การขับเคลื่อนเรื่องการสร้างคนสร้างความรู้ โดยอบรมความรู้เกี่ยวกับการให้บริการสวัสดิการแก่หน่วยงานระดับท้องถิ่น ชุมชน และอาสาสมัคร

4.3. ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการสร้าง “จิตสำนึกสาธารณะ” โดยสร้างทัศนคติใหม่เกี่ยวกับการทำงานเพื่อสังคม ว่าเป็นงานสำหรับ “คนดีมีความสามารถ มีเกียรติ”

ในการสร้างสรรค์สังคมสวัสดิการ รัฐต้องยึดหลักการเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข โดยนำเงินจากคนสุขภาพดีมาช่วยคนป่วย เก็บภาษีจากคนมีเงินมากมาแบ่งปันให้คนมีเงินน้อย รวมทั้งปรับระบบบริหารงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ลดปัญหาความซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงานและให้บริการสวัสดิการที่มีคุณภาพเสมอกันสำหรับทุกคน ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาคนจนและความจนลดลง ความเหลื่อมล้ำทางรายได้จะน้อยลง เป็นผลให้สังคมไทยก้าวหน้าร่วมกันได้อย่างแข็งแรงและยั่งยืน

ผู้เขียนเชื่อมั่นว่าทุกท่านที่มีความผูกพันกับเกษตรกรและประชาชนในชนบท จะช่วยกันร่วมคิด ร่วมผลักดัน และร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการสร้างสรรค์สังคมไทยในชนบทให้เป็นสังคมสวัสดิการที่ดี โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางคิดและปฏิบัติเพื่อประเทศไทยอันเป็นที่รักของทุกคน